DİCLE ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
YABANCI DİLLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
ALMAN DİLİ EĞİTİMİ BİLİM DALI

EMİNE SEVGİ ÖZDAMAR'IN MUTTERZUNGE ADLI ESERİNDEKİ KALIP İFADELER VE TÜRKÇE ÇEVİRİSİNDEKİ KARŞILIKLARI

IDIOMATISCHE SPRACHERWENDUNG IM EMİNE SEVGI ÖZDAMARS ROMAN MUTTERZUNGE UND IHRE TÜRKISCHEN ENTSPRECHUNGEN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Medeni AKGÜN

DİYARBAKIR - 2018

DİCLE ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
YABANCI DİLLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
ALMAN DİLİ EĞİTİMİ BİLİM DALI

EMİNE SEVGİ ÖZDAMAR'IN MUTTERZUNGE ADLI ESERİNDEKİ KALIP İFADELER VE TÜRKÇE ÇEVİRİSİNDEKİ KARŞILIKLARI

IDIOMATISCHE SPRACHERWENDUNG IM EMİNE SEVGI ÖZDAMARS ROMAN MUTTERZUNGE UND IHRE TÜRKISCHEN ENTSPRECHUNGEN

HAZIRLAYAN
Medeni Akgün

Tez Danışmanı
Doç. Dr. Umut Balcı

DİYARBAKIR- 2018

BİLDİRİM

Tezimin içerdiği yenilik ve sonuçları başka bir yerden almadığımı ve bu tezi Dicle Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsünden başka bir bilim kuruluşuna akademik gaye ve unvan almak amacıyla vermediğimi; tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada kullanılan her türlü kaynağa eksiksiz atıf yapıldığını, aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabul ettiğimi beyan ediyorum

Medeni Akgün

29.03.2018

ONAY SAYFASI

D.Ü. Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü'ne

Bu çalışma jürimiz tarafından Yabancı Diller Eğitimi Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS tezi olarak kabul edilmiştir. 29 / 03 / 2018

Başkan : Prof. Dr. Mehmet Sıraç İNAN .....

Tez Danışmanı : Doç. Dr. Umut BALCI .....

Üye : Yrd. Doç. Dr. Ahmet DÖNGER .....

Onay

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Doç. Dr. İlhami BULUT
Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

Bu tezde Emine Sevgi Özdamar'ın "Mutterzunge" adlı eserinde bulunan kalıp ifadeler incelenmiştir.

Kalıp ifadeler, insan yaşantısında karşılaştığı olaylarda söylenen yerleşmiş ifadelerdir. Bu ifadeler, içerisinde bulunulan toplumun yaşam biçimini ve kültürel özelliklerini yansıtmaktadırlar. Tezde incelenen topluluğun Almanya'ya göç eden Türk işçileri olduğundan hareketle, Göçmen Edebiyatı türünde eser veren Emine Sevgi Özdamar'ın "Mutterzunge" adlı eseri incelenerek, kalıp ifadeler tespit edilerek, analiz edilmiştir.

Çalışmada çok sayıda kalıp ifade ve Türkçe çevirileri incelenmiştir. Bu bağlamda çeviri teknikleri de araştırılarak, kalıp ifadelerin hangi çeviri tekniğine göre incelendiği tespit edilmiştir.

Çalışmamızda Emine Sevgi Özdamar'ın edebi kişiliği, hayatı ve eserlerinin araştırılmasının yanı sıra, göçmen edebiyatına ilişkin de bilgiler verilmiştir. Çeviri tekniklerinin de araştırıldığı çalışmada, kalıp ifadelerin bu çeviri teknikleri ışığında nasıl aktarıldıkları tablolar halinde sunulmuştur.

Bu çalışmanın ortaya çıkmasında ilgisini ve titiz gözetimini benden esirgemeyen, beni sürekli cesaretlendiren danışmanım Doç. Dr. Umut BALCI'ya, tezimin oluşmasında kaynak ve görüşleri ile katkı sağlayan hocam Prof. Dr. Mehmet Sıraç İNAN'a ve beni bir an bile yalnız bırakmayan sevgili eşim Melek AKGÜN'e sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Medeni Akgün

Diyarbakır 2018

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

BİLDİRİM ... **ii**
KABUL VE ONAY SAYFASI ... **iii**
ÖNSÖZ ... **iv**
İÇİNDEKİLER ... **v**
ÖZET ... **vii**
ZUSAMMENFASSUNG ... **viii**
TABLOLAR LİSTESİ ... **ix**
1. GİRİŞ ... 1
2. GÖÇMEN EDEBİYATI ... 3
2.1. Kavram Olarak Göçmen Edebiyatı ... 3
2.2. Göçmen Edebiyatında Türler ... 5
2.3. Göçmen Edebiyatının Konu Seçkisi ... 6
2.4. Genel Değerlendirme ... 8
3. EMİNE SEVGİ ÖZDAMAR ... 10
3.1. Hayatı ... 11
3.2. Eserleri ... 12
3.2.1. Mutterzunge ... *13*
3.2.2. Das Leben ist eine Karawanserei hat zwei Türen aus einer kam ich rein aus der Anderen ging ich raus ... *16*
3.2.3. Die Brücke Vom Goldenen Horn ... *17*
3.3. Dil Kullanımı ... 18
3.4. Konular ve Üslup ... 20
4. İLGİLİ BİLİMSEL ARAŞTIRMALAR ... 24
4.1. Kitaplar ... 24
4.2. Tezler ... 25
4.3. Makaleler ... 28
4.4. Genel Değerlendirme ... 30
5. ÇEVİRİ TÜRLERİ VE TEKNİKLERİ ... 32
5.1. Çeviri Kavramı ... 32
5.2. Çeviri ve Kültür ... 34
5.3. Kalıp İfade Çevirisi ... 35
5.4. Çeviri Türleri ... 36
5.5. Çeviri Stratejileri ... 37
5.5.1. Ödünç Alma / Aktarma (Übertragen) ... *37*
5.5.2. Öykünme (Imitation/Nachahmung) ... *38*
5.5.3. Sözcüğü Sözcüğüne Çeviri (Wort für Wort) ... *39*

5.5.4. Yer Değiştirme / Biçim Değiştirme (Formwechsel) *39*
5.5.5. Dönüştürüm (Verwandeln) *39*
5.5.6. Eşdeğerlik (Gleichwertigkeit) *40*
5.5.7. Açımlama (Erklärung) *41*
5.5.8. Uyarlama (Adaptation) *41*

6. ÇALIŞMANIN AMACI 43

7. ÇALIŞMANIN YÖNTEMİ 44

8. EMİNE SEVGİ ÖZDAMAR'IN MUTTERZUNGE ADLI ESERİNDEKİ KALIP İFADELER VE TÜRKÇE ÇEVİRİSİNDEKİ KARŞILIKLARI 45

8.1. Kalıp İfadeler Tablosu 45
8.2. Atasözleri 56
8.3. Deyimler 61
8.3.1. Ödünç Alma/ Aktarma (Übertragen) *61*
8.3.2. Öykünme (Nachahmung) *62*
8.3.3. Sözcüğü Sözcüğüne Çeviri (Wort für Wort) *64*
8.3.4. Eşdeğerlilik (Gleichwertigkeit) *75*
8.3.5. Açımlama (Erklärung) *83*
8.4. Kalıp İfadeler 84
8.4.1. Sözcüğü Sözcüğüne (Wort Für Wort) Çevrilen Kalıp İfadeler *84*
8.4.2. Eşdeğerlilik (Gleichwertigkeit) Tekniğine göre Çevrilen Kalıp İfadeler *85*
8.5. Genel Değerlendirme 86

9. SONUÇ 87

9.1. Sonuç 88

9.2. Öneriler 89

10. KAYNAKÇA 90

ÖZGEÇMİŞ 97

ÖZET

Emine Sevgi Özdamar'ın Mutterzunge Adlı Eserindeki Kalıp İfadeler ve Türkçe Çevirisindeki Karşılıkları

Bu çalışma, Emine Sevgi Özdamar'ın "Mutterzunge" adlı eserde geçen atasözü, deyim ve diğer kalıp ifadelerin hedef dile çevirisi üzerine odaklanmıştır. Çalışmada çeviri teknikleri tespit edilerek, bu teknikler sırasıyla örneklendirilip, analiz edilmiştir. Çalışmamızın uygulama bölümünde "Mutterzunge" adlı eserde geçen atasözü, deyim ve kalıp ifadeler hem kaynak eserde, hem de hedef eser olan "Anne Dili" adlı eserde sırasıyla taranarak tablolaştırılmıştır. Her bir kalıp ifadenin hangi çeviri tekniğine göre hedef dile aktarıldığı sayısal verilerle açıklanmıştır. Bunun yanı sıra tercih edilen çeviri tekniğinin eserin anlamsal bütünlüğünü koruması açısından uygunluğu da bu çalışmada tartışılmıştır.

Çalışmada eserin göçmen edebiyatı türünde yazıldığından hareketle, göçmen edebiyatının tarihçesi, temel özellikleri, kuşaklar ve temsilcilerine ilişkin ayrıntılı bilgi verilmiştir. Emine Sevgi Özdamar'ın da hayatına, eserlerine ve eserlerinde kullandığı biçem hakkında da bilgiler aktarılan çalışmamızda, Emine Sevgi Özdamar hakkında çalışılan kitap, tez ve makalelere ilişkin bir literatür taraması da yapılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Emine Sevgi Özdamar, Göçmen Edebiyatı, Çeviri Teknikleri, Kalıp İfadeler, Atasözü, Deyim

ZUSAMMENFASSUNG

Idiomatische Spracherwendung im Emine Sevgi Özdamars Roman Mutterzunge und ihre türkischen Entsprechungen

Ausgehend vom Werk "Mutterzunge" von Emine Sevgi Özdamar konzentriert sich diese Studie auf die Übersetzung der Sprichwörter, Redewendungen und Phrasenausdrücke in die Zielsprache. Dazu wurden die Übersetzungstechniken untersucht und festgestellt. Im empirischen Teil unserer Studie wurde das Werk „Mutterzunge“ und ihre türkische Übersetzung "Anne Dili" hinsichtlich der in ihnen enthaltenen Sprichwörter, Redewendungen und Phrasenausdrücke analisiert. Die Übersetzung der einzelnen Ausdrücke in die Zielsprache wurde hinsichtlich der Übersetzungstechniken untersucht und in Prozentangaben verdeutlicht. Die Angemessenheit der bevorzugten Übersetzungstechnik im Hinblick auf die Wahrung der semantischen Integrität der Arbeit wird ebenfalls in dieser Arbeit diskutiert.

Da das untersuchte Werk in Form von Immigrantenliteratur verfasst wurde, wurden detaillierte Informationen über die Geschichte, Grundmerkmale, Generationen und Vertreter der Migrantenliteratur dargelegt. Emine Sevgi Özdamars Leben und Werke sowie ihr Schreibstil wurden ebenfalls in der Studie untersucht. Es wurde auch eine Literaturübersicht über die Bücher, Thesen und Artikel durchgeführt, die über Emine Sevgi Özdamars Werke geschrieben worden sind.

Schlüsselwörter: Emine Sevgi Ozdamar, Migrantenliteratur, Übersetzungstechniken, Ausdrücke, Sprichwörter, Redewendungen.

TABLOLAR LİSTESİ

Sayfa No

Tablo 1. Göçmen Edebiyatının üç kuşağa yayılan konu seçkisi 8
Tablo 2. Kalıp ifadeler tablosu 45

1. GİRİŞ

Atasözü, deyim ve diğer kalıp ifadelerin bir dilden diğerine aktarılması, kültürel ve dilsel farklılıklardan dolayı sorun teşkil eden bir yaklaşımdır. Bu yüzden bu gibi dilsel ifadelerin çevirisinde, çevirmenler tarafından genellikle farklı çeviri teknikleri kullanılmaktadır ve öz kültüre ve diline en yakın çeviri alternatifleri üretilmeye çalışılmaktadır. Söz konusu ifadelerin çevirisi Türk Göçmen Edebiyatı'nın üçüncü kuşak temsilcilerinden biri olan Emine Sevgi Özdamar bağlamında olduğunda ise çevirmenler daha fazla sorunla karşılaşmaktadırlar. Çünkü Özdamar'ın eserlerinde kullandığı atasözleri, deyim ve kalıp ifadeler yazarın öz kültürü ve dilinin yansıması olan ifadelerdir ve yazar bu ifadeleri Türkçe düşünüp birebir Almancaya aktarmaktadır (Kuruyazıcı, 2001: 23; Zierau, 2009: 74; Brunner, 2004: 87). Bu tarz bir biçem seçimi bazı akademisyen ve dilbilimciler tarafından eleştirilmesine rağmen (Bullivant, 2004: 9; Tunner, 2004: 162), birçokları tarafından da benimsenmiş ve farklı bir kültürel yaklaşım veya zenginlik olarak değerlendirilmiştir.

Yaptığımız alan ve literatür araştırması sonucunda, Emine Sevgi Özdamar'ın eserlerine yönelik hazırlanan pek çok akademik çalışmanın olduğu tespit edilmiştir. Bu çalışmalar ağırlıklı olarak Özdamar'ın *Hayat Bir Kervansaray* adlı eseri üzerine yoğunlaşırken, *Mutterzunge* adlı eseri bağlamında daha az çalışma yürütüldüğü fark edilmiştir. Bundan dolayı çalışmamızda Özdamar'ın *Mutterzunge* adlı eserindeki atasözü, deyim ve kalıp ifade gibi dilsel kullanımların hedef dile çevirisi üzerine odaklanılmıştır. Dolayısıyla, öncelikli olarak göçmen edebiyatının tarihçesi, temel özellikleri, kuşaklar ve temsilcilerine dair ayrıntılı bilgi verdiğimiz çalışmamızın ikinci bölümünün ardından, üçüncü bölümde Emine Sevgi Özdamar'ın hayatı, eserleri ve biçemi hakkında bilgiler aktarılmıştır. Dördüncü bölümde literatür taraması sonucu elde toplanan ve Özdamar'ın eserlerini konu alan kitap, tez, makale gibi akademik çalışmalar irdelenmiştir. Bu bölüm, çalışmamızın diğer akademik çalışmalardan farkını ortaya koymak ve özgünlüğünü dile getirmek açısından önemli bir bölümdür.

Çalışmamız, *Mutterzunge* adlı eserdeki atasözü, deyim ve diğer kalıp ifadelerin hedef dile çevirisi üzerine odaklandığından dolayı, beşinci bölümde çeviri tekniklerine yer verilmiş, bu teknikler sırasıyla, örneklendirilerek irdelenmiştir. Çünkü çalışmamızın uygulama bölümü, bu bölümde ele aldığımız çeviri teknikleri üzerine temellendirilmiştir.

Bundan hareketle, çalışmanın uygulama bölümünde *Mutterzunge* adlı eserin içinde kullanılan bütün atasözü, deyim ve diğer kalıp ifadelerin hem çıkış eser olan *Mutterzunge*'deki, hem de hedef eser olan *Anne Dili*'ndeki kullanımları listelenmiş, böylece her bir kullanımın hangi çeviri tekniğine göre yapıldığı irdelenmiştir. Böylelikle ilgili ifadelerin en çok hangi çeviri tekniğine göre hedef dile aktarıldığı sayısal verilerle ortaya konmuştur. Ayrıca tercih edilen çeviri tekniğinin eserin anlamsal bütünlüğünü koruması açısından uygunluğu da çalışmamızda tartışılmıştır.

2. GÖÇMEN EDEBİYATI

Göçmen Edebiyatı bir edebi akım, dönem veya yaklaşım olarak, ortaya çıktığı tarihten günümüze kadar hem Alman Edebiyatını hem de Türk Edebiyatını doğrudan etkilemiş ve her iki ülkenin edebiyatlarını biçimlendirmiş bir kavramdır. Bu kavrama yönelik tartışmalar, bu kavramı belli bir çerçeveye oturtmak için yapılan çalışmalar çok fazladır. Fakat hazırlamış olduğumuz çalışma Göçmen Edebiyatı ile ilgili olduğundan dolayı, bu edebiyat türünün burada ana hatlarıyla tanıtılmasında yarar görüyoruz.

2.1. Kavram Olarak Göçmen Edebiyatı

Göçmen Edebiyatı kavramı tam anlamıyla oturmuş, genel geçer bir kavram değildir. Çünkü bu kavramın içinde geçen *göçmen* ifadesinden dolayı tartışılmaktadır. Göçmen ifadesinin siyasi bir boyutu olduğu, bundan dolayı bu ifade yerine daha genel geçer bir kavramın kullanılması gerektiği üzerine vurgu yapılmıştır. Bu doğrultuda yapılan bilimsel çalışmalar ve kavram arayışı süresince farklı alternatifler ortaya atılmıştır. Bunların ilki *gurbetçi edebiyatı* (Ausländerliteratur) kavramıdır. *Gurbetçi edebiyatı* kavramı sadece Almanya'da yaşayan Türk göçmenleri değil, tersine orada bulunan farklı millet ve etnik kökene dayanan herkesi kapsayan bir kavramdır. Rösch bu kavramı şu şekilde açıklamaktadır:

> *Gurbetçi Edebiyatı kavramı gurbetçileri konu alan bir edebiyat türünü işaret etmektedir. Burada gurbetçi ifadesi sadece çalışmak için göç edenleri kapsamıyor, iltica edenlerin, siyasi nedenlerle ülkelerini terk edenlerin hepsini kapsamaktadır (Rösch, 1992: 13).*

Yukarıdaki alıntıdan da anlaşılacağı üzere, gurbetçi kavramı çok genel bir kavramdır. Bundan dolayı sadece çalışmak, iş bulmak üzere Almanya'ya göç edenleri değil, tersine herkesi kapsamaktadır. Bu yüzden gurbetçi edebiyatı kavramı çok tutulan bir kavram olmamıştır.

Tartışılan diğer bir kavram ise *konuk işçi edebiyatı* (Gastarbeiterliteratur) kavramıdır. II. Dünya Savaşı'ndan sonra Almanya büyük bir ekonomik krizin içine düşmüş, iş gücünün (eli iş tutabilecek erkekler) büyük bir kısmını savaşta kaybetmişti. İş gücü açığını kapatabilmek ve ülkenin ekonomisini canlandırmak için Alman hükümeti farklı ülkelerden işçi talep etme kararı almış, bu karar çerçevesinde İtalya, Yunanistan, İspanya, Türkiye

gibi ülkelerden 1955 yılında başlamak üzere birçok işçi Almanya'ya akın etmiştir (Yano, 2007: 2; Kocadoru, 1997: 2). Pek çok ülkenin işçileri Almanya'ya kalıcı statüde giderken, sadece Türkiye, Fas ve Tunus'tan giden işçiler geçici statüsündeydiler (Yano, 2007: 3). Sözleşmeye göre, Türkiye'den Almanya'ya çalışmak amacıyla giden işçiler belli bir süre orada çalışacak, Almanya'nın iş gücü ihtiyacı kapanınca ülkelerine geri döneceklerdi. İki ülke arasında imzalanan sözleşmenin bu maddesinden dolayı bazı bilim adamları ve edebiyatçılar *konuk işçi edebiyatı* kavramını önermişlerdir (Kocadoru, 1997: 2). Fakat bu kavram da Almanya'da göçmenler tarafından yapılan edebiyatı tam anlamıyla karşılayan bir kavram olarak kabul edilmemiş ve bu kavrama yönelik itirazlar ortaya çıkmıştır. Çünkü bu kavram Tekinay'a göre (1997: 28) rencide edici bir kavram olup Almanya'ya göç eden herkesi kapsamamaktadır. Bu ve buna benzer itirazlardan dolayı (Lange, 1996: 6) bu kavram da kısa bir süre sonra kullanımdan düşmüştür.

İşçilerin Almanya'ya göç edip orada çalışmaya başlamasından kısa bir süre sonra kendilerinde duygusal yıpranma ortaya çıkmaya başlamıştır. Ağır iş koşulları, Alman kültürüne ayak uyduramama, memleket hasreti gibi temel konulardan ötürü duygusal çöküntü yaşamaya başlamış, bu duygularını oluşturdukları edebi eserlere yansıtmaya başlamışlardır. Dönemin edebi eserleri göçmenlerin bu tarz duygularıyla dolu olduğundan dolayı bu dönemin edebiyatı *ezilenler edebiyatı* (Literatur der Betroffenheit) olarak adlandırılmıştır. *Betroffenheit* kavramı aslında *duygusal olarak bir şeyden veya durumdan yoğun olarak etkilenme* (Langenscheidt, 2003: 166) anlamına gelmektedir. Dönemin göçmen yazarları içsel sıkıntılarını sıklıkla dile getirdikleri için bazı akademisyenler tarafından bu şekil bir tanımlama önerilmiştir. Fakat göçün başladığı 1950li yılardan günümüze kadarki dönem göz önünde bulundurulduğunda, bu kavramın da bu edebiyata tam olarak karşılık olamayacağı ortaya çıkmış ve bu kavramın da kullanım süresi kısa olmuştur.

Almanya'ya işçi göçünün 1973 yılında resmi olarak durdurulmasından sonra (Anwerbestopp) Türkler Almanya'ya evlilik yoluyla gitmeye başlamışlardır. Ardından 1980'de Türkiye'de patlak veren askeri darbe nedeniyle pek çok akademisyen, yazar, sanatçı siyasi nedenlerden dolayı Almanya'ya göç etmeye başlamıştır. Bu tarihten sonra, Almanya'ya göç edenlerin sadece işçiler değil, siyasi göçmenlerin de olmasından dolayı *konuk işçi edebiyatı* veya *ezilenler edebiyatı* kavramları kullanımdan tamamen düşmüştür. Çünkü genel göç olgusu ortaya çıkmıştır (Yano, 2007: 3; Kocadoru, 1997: 4). Bundan dolayı, Almanya'da yabancıların oluşturduğu edebiyata yönelik iki yeni kavram

kullanılmaya başlanmıştır, bunlar; *Göçmen Edebiyatı* (Migrantenliteratur) ve *Sürgün Edebiyatı* (Exilliteratur) kavramlarıdır.

Sürgün Edebiyatı kavramı Almanya'da yaşayan Türklerin edebiyatını karşılayabilecek bir kavram değildir, çünkü Almanya'da yaşayan Türklerin edebiyatı kendiliğinden, doğal yollarla ortaya çıkan bir edebiyattır (Kocadoru, 1997: 4). Bu kavram sadece Almanya'ya siyasi nedenlerden dolayı göç eden İranlılara ve onların oluşturduğu edebiyata karşılık gelen bir kavramdır. Ayrıca, bu kavram II. Dünya Savaşı döneminde Almanya'dan kaçıp Avrupa'nın çeşitli ülkelerine ve Amerika'ya sığınan Alman yazarların oluşturduğu Sürgün Edebiyatıyla karıştırılabileceğinden dolayı da çok tutulan bir kavram değildir.

Göçmen Edebiyatı kavramı ise göç bağlamında değerlendirilen ve öğrencisinden tüccarına, sanatçısından işçisine kadar, Almanya'ya göç eden herkesi kapsamaktadır. Rösch (1992: 18) bu edebiyatı öz kültürel etmenlerin etkisinde kalan ve sadece Alman edebiyatı olarak adlandırılamayacak bir edebiyat kolu olarak görmektedir. Yani Rösch, bu edebiyatı adlandırırken onu Alman edebiyatından illaki ayırmak gerektiğini ifade etmiştir.

Yukarıda ele aldığımız kavramların hepsi çeşitli şekillerde eleştirilmiştir ve Almanya'da yaşayan göçmenlerin ortaya çıkardığı edebiyatı tam olarak karşılayamadığı ifade edilmiştir. Bazı kavramlar dönemsel bazda ele alınmış ve göç tarihinin sadece belli bir periyodunu karşılamıştır. Bu yüzden zamanla önemini kaybetmiştir. Ele aldığımız tüm kavramlar göz önünde bulundurulduğunda, *Göçmen Edebiyatı* en sık kullanılan kavram olarak karşımıza çıkmaktadır.

2.2. Göçmen Edebiyatında Türler

Göçmen Edebiyatı edebi türler açısından zengin bir edebiyattır. Neredeyse her türde eserler kaleme alınmış olmakla birlikte, bazı türler diğerlerine oranla daha sık kullanılmış ve bu edebiyat türünü yönlendirmişlerdir. Almanya'da yaşayan Türkler, oradaki yaşantılarını, Almanlarla ilişkilerini, duygu ve düşüncelerini şiir, roman gibi temel türlerle dile getirmişlerdir. Fakat bu edebi türlerin de kullanım sıklığı dönemsel bazda değişiklik göstermiştir. Örneğin, Almanya'ya göçün başlamasıyla birlikte, oraya göç eden ilk kuşak Türkler duygu ve düşüncelerini genellikle Türkiye'den Almanya'ya götürdükleri *halk türküleri* eşliğinde dile getirmişlerdir. Dolayısıyla halk türküleri ve saz eşliğinde okunan maniler göçmen edebiyatının ilk ve öncü türü olarak kabul edilmektedir (Pazarkaya, 1985: 17; Öztürk, 2001: 2).

Göçün ilk yıllarında Türkçe, sonra da Almanca olarak kaleme alınmaya başlanan *şiir* türü de sık kullanılmıştır. Şiir, genellikle ikinci kuşak yazarları tarafından kullanmıştır. Yüksel Pazarkaya, Habib Bektaş, Zafer Şenocak, Zehra Çırak, Nevfel Cumart gibi göçmen yazarlar şiir türünü sıklıkla kullanmıştır.

İkinci kuşak göçmen edebiyatı yazarları, yukarıda da dile getirildiği gibi, şiir türünü ağırlıklı olarak tercih ederlerken, birinci ve üçüncü kuşak yazarları düz yazıyı tercih etmişlerdir. Kısa öykü, roman, günlük, hikâye, masal, fıkra, mektup gibi düz epik türler sıklıkla tercih edilmiştir. Örneğin Bekir Yıldız, Saliha Scheinhardt ve Aysel Özakın otobiyografik romanlar yazarken, Şinasi Dikmen ve Osman Engin satirik metinler, Aras Ören, Fakir Baykurt, Güney Dal, Feridun Zaimoğlu ise roman türüne yönelmişlerdir.

2.3. Göçmen Edebiyatının Konu Seçkisi

Almanya'ya işçi göçünün başlamasından günümüze kadarki zaman dilimi bağlamında Almanya'da eser veren Türk yazarları üç kuşağa ayrılmaktadır. Her kuşağın konu seçkisi, Alman toplumu ve kültürüne yaklaşımları ve kullandıkları edebi türler farklılıklar göstermektedir. Çalışmamızın bu bölümünde üç kuşak yazarları ve aralarındaki edebi yaklaşım farklılıklarını kısaca ele alacağız.

Birinci kuşak yazarları Kocadoru (2004: 134) göçmen edebiyatının öncüleri olarak ifade etmektedir. Bu yazarlar yaklaşık olarak 60-65li yıllarda eser yayınlamaya başlamışlardır. Bu kuşağın yazarları (Yüksel Pazarkaya ve Şinasi Dikmen hariç) eserlerini Türkçe yazmışlardır (Balcı, 2017: 60). Eserlerin çok büyük bir kısmı prosa (düz yazı) türünde olup bu eserlerde ağırlıklı olarak şu konular işlenmiştir:

- Yabancı kültür içinde yaşamanın olumsuz etkileri
- Ağır iş koşulları
- Dil sorunu
- Memleket hasreti
- Yalnızlık
- Toplumdan soyutlanma
- Memlekete dönüş beklentisi (Balcı, 2017: 6).

Birinci kuşak yazarları yukarıda sıraladığımız ve ezilmişlik, sıkıntı, yalnızlık üzerine yoğunlaşan konuları sıklıkla işlediklerinden dolayı bu dönem edebiyatı için ezilenler edebiyatı kavramını kullanmak daha mantıklı görünmektedir.

Dönemin yazarlarından Yüksel Pazarkaya eserlerini Almanca yazmış, „Rosen im Frost. Einblicke in die türkische Kultur“ (1982), „Ich möchte Freuden schreiben. Zwei Gedichtzyklen“ (1983), „Spuren des Brots. Zur Lage der ausländischen Arbeiter“ (1983), „Die Wasser sind weiser als wir. Türkische Lyrik der Gegenwart“ (1987), „Der Babylonbus. Gedichte“ (1989), „Ich und die Rose“ (2002) ve „Odyssee ohne Ankunft“ (2004) başlıklı eserlerini yayınlamıştır. Bekir Yıldız da birinci kuşak yazarlarından olup genellikle Türk-Alman yaşam tarzı, gelenekler, kültürlerarası ilişkiler üzerine Türkçe eserler vermiştir (Sölçün, 2007: 136). Politik sebeplerden dolayı Almanya'ya göç eden Aras Ören'in de eserleri Türkçe yazılmıştır. Dönemin diğer yazarları Fakir Baykurt, Nevzat Üstün, Habib Bektaş, Güney Dal ve Şinasi Dikmen'dir.

İkinci kuşak yazarların birinci kuşak yazarlarından ayrılan temel özellikleri eserlerini Almanca yazmalarıdır. Bu kuşağın yazarları iki kültür arasında sıkışık kaldıklarından dolayı benlik (Identität) sorunu yaşayan yazarlardır ve bu sorunu eserlerine net bir dille yansıtmışlardır (Balcı, 2017: 65). Kuruyazıcı (1990: 98) bu dönem yazarlarının neredeyse tüm eserlerine *arada kalmışlık* (Dazwischenseins) duygusunun hâkim olduğunu ifade etmektedir. Bu dönemde en sık işlenen konular şunlardır:

- Karma kültür
- Benlik sorunu
- Entegrasyon
- Asimilasyon
- Arada kalmışlık
- Kimlik arayışı

İşlenen bu konuları Kocadoru (2003: 21) çalışmasında üç soruyla özetlemiştir: *Ben kimim? Nereden geliyorum ve nereye gidiyorum?* İkinci kuşak yazarlarının eserlerinde işlenen konuların alt yapısı bu üç soru etrafında dönmektedir. Edebi tür olarak da bu kuşakta ağırlıklı olarak şiire yer verilmiştir.

Dönemin önde gelen temsilcilerinden Feridun Zaimoğlu *Kanak Atak* kavramını ortaya çıkarmıştır. Kanak Atak, Almanya'daki Türk-Alman kültürel çatışması üzerine yoğunlaşan bir kavram olup Almanların Türkler için kullandıkları ve hakaret içeren *Kanake* sözcüğünden türetilmiştir (Karakuş, 2001: 77; Kocadoru,2004: 136). Dönemin diğer temsilcisi Zafer Şenocak kimlik arayışı üzerine odaklanan şiirler yazmıştır (Bullivant, 2004: 91). Osman Engin genellikle satirik öyküler kaleme almıştır. Zehra

Çırak, Saliha Scheinhardt, Aysel Özakın, Alev Tekinay, Nevfel Cumart ve Renan Demirkan ise romanlarıyla ön plana geçen dönemin yazarlarındandır.

Üçüncü kuşak önceki kuşaklardan çok farklı bir çizgide ilerlemiştir. Dönemin yazarları önceki kuşakların duygusal yaklaşımlarını aşmış, Alman kültürünü yakından tanımış ve içindeki korkuyu atmıştır. Bundan dolayı konu seçkisi de değişmiştir. Önceki kuşakların yalnızlığı, benlik sorunu, arada kalmışlığı bu kuşakta görülmemektedir (Kocadoru, 2004: 135). Üçüncü kuşak yazarlarının temel amacı Almanlarla ortak yaşam alanı oluşturmak ve bir arada huzur içinde yaşamaktır. Selim Özdoğan, Emine Sevgi Özdamar, Şener Saltürk, Orkun Ertener, Kadir Kurt, Kerim Pamuk, Maja Şentürk ve İsmet Elçi dönemin temsilcilerindendir.

2.4. Genel Değerlendirme

Göçmen Edebiyatının üç kuşağa yayılan konu seçkisini Balcı (2017: 87) şu şekilde tablolaştırmıştır:

Tablo 1. Göçmen Edebiyatının üç kuşağa yayılan konu seçkisi

THEMATISCHER GENERATIONSWANDEL			
Themen		**Motive**	
Erste Generation „Literatur der Betroffenheit“	Sehnsucht nach der Heimat Anpassungsprobleme Ökonomische Probleme Einsamkeit Fremde Diskriminierung Arbeitsbedingungen Heimkehr Kulturschock Türken in Deutschland Heimweh	Kaltes Deutschland Entwurzelte Bäume Trauer Leidenschaft Bahnhof Vogel Bäume Post Zug Blätter	„Pioniere der Migrantenliteratur“
Zweite Generation „Brückenliteratur“	Heimatlosigkeit Dazwischensein Zugehörigkeit Verfremdung Identitätsproblematik Identitätssuche Mischkultur Integration Assimilation Interkulturelle Konflikte Sprachproblematik	Wand Brücke Angst leidende Seele Grenze Gespaltene Zunge Tür/Tor Seil-Tanz Flügel Lieblosigkeit Hoffnungslosigkeit	„Schreiben zum Bewahren der eigenen Identität“

Dritte Generation „Rekonstruierte Literatur“	Selbstvertrauen Lebensfreude Selbstkritik des Eigenbildes Disko-Sprache Hollywood-Szene Zusammenleben mit den Deutschen Eigene Realität Sich total als Deutsche akzeptieren	Liebe Jungen Krimi Kino Erotik	„Wir sind da und wir sind ein Stück dieses Landes“

Tablodan da anlaşılacağı üzere, birinci kuşak Göçmen Edebiyatı yazarları bu akımın öncü yazarları olarak kabul edilmektedir. Bu gurup ezilen gurup olarak görülmüş olup sıklıkla memleket hasreti, uyum sorunu, ağır iş koşulları, ekonomik sorunlar, yalnızlık, yabancılık, dışlanma, kültür şoku gibi konuları sıklıkla işlemişlerdir. İkinci kuşak yazarlar ise Türk-Alman kültürü arasında köprü olarak değerlendirilmiş olup bunlar ağırlıklı olarak kimlik sorunu, memleketsizlik, arada kalmışlık, yabancılaşma, entegrasyon, asimilasyon, kültürel çatışma gibi konuları işlemişlerdir. Üçüncü kuşak ise Alman kültürüne ayak uydurmuş, öz güven elde etmiş bir kuşak olup Alman yazarların eserlerine yakın eserler ve konuları işlemişlerdir.

3. EMİNE SEVGİ ÖZDAMAR

Edebi tercümeler, bir yazarın kendi ülkesinden çıkarak sesini tüm dünyaya duyurmasını mümkün kılmaktadır. Bir de kendi ülkesini terk edip, yabancı bir yerde o yerin diliyle yazıp, eserleri yine kendi anadiline tercüme edilen yazarlar vardır. Göçmen edebiyatı yazarları bunlara örnek olarak gösterilebilir. 60'lı yıllarda Almanya'ya işçi olarak giden Türklerle birlikte ortaya çıkmaya başlayan göçmen edebiyatı, bu göç ile birlikte oluşan dil ve kimlik kargaşasını beraberinde getiren bu döneme ışık tutan yazarların eserlerinden oluşmaktadır. Bir de göçmen yazarların eserlerinin farklı dillere çevirileri söz konusu olmaktadır. Edebi tercümeler konusunda araştırmalar yapan birçok bilim insanı, kültürel özelliklere ilişkin ögelerden bahsederken, hedef kültürün politik, kurumsal, sosyo-kültürel ve coğrafî etkenlerinden bahsetmektedir (Koller,1997: 232). Karşılaştırılan kültürlerin özelliklerine göre birbirinden farklı kültürel ögeler ön plana çıkabilmektedir. Okuyan kişinin kültürel bakışından etkilenmektedir eser (Witte, 2007: 196). Konu göçmen edebiyatı eserlerinin çevirisine gelince iş daha da karmaşık bir hal almaktadır, çünkü bu eserler yazarın hem öz kültür öğelerini hem de karşı kültürün izlerini taşımaktadırlar. Dolayısıyla yapılan çeviri de zorlaşmaktadır.

Özdamar, eserlerinde kullandığı dilin neden olduğu anlam kargaşasını öylesine ustaca işler ki, çoğu cümlelerini iki defa okumadan anlamına vakıf olmak neredeyse imkânsızdır. Kuruyazıcı'ya (2001) göre Özdamar, "Yabancı" olanı okuyucunun kulağına yabancı gelen bir Almanca ile tasvir etmeyi amaçlamaktadır. Böylece okuru şaşırtmak istemektedir, okuyucu üzerinde yabancılaştırma etkisi oluşturmak ve onu bu üslubuyla etkilemek istemektedir. (Kuruyazıcı, 2001: 23). Özdamar'ın yazınlarında kullandığı dil, okuyucuyu ne tam Almanca okuduğuna ikna edebilir, ne de Türkçe ifadeleri hemen kavramasını sağlar. Okuyucu, metin süresince hep Almanca ile Türkçe arasında gider gelir. Metni tam olarak anlayabilmek için her iki kültürü de bilmenin yanı sıra, daha cümleleri okurken aynı zamanda yorumlamayı da gerektirmektedir. Çarpık bir Almanca ile yazılmış olan metin, doğrudan Türkçeden alındığı haliyle Almanca söylenen sözcükler ve cümleler, Türkçe bilmeyen birinin yazılanları anlamasını zorlaştırmaktadır. Tam bir Almanya göçmeni lisanı ortaya çıkaran Özdamar, kullandığı dili estetik bir yazım tarzıyla birleştirerek, cümlelerini iki kültür arasında sıkışıp kalmış bir göçmenin yaşadığı olağan

etkilerin ötesine taşımaktadır. Özdamar, *Mutterzunge* adlı eserinin başlarında bu tarz dil kullanımına yönelik şöyle bir ifade kullanmaktadır:

> *In meiner Sprache heißt Zunge: Sprache. Zunge hat keine Knochen, wohin man sie dreht, dreht sie sich dorthin. Ich saß mit meiner gedrehten Zunge in dieser Stadt Berlin. (Tr: Benim dilimde dil: lisan demektir. Dilin kemiği yoktur, onu nereye döndürsen, oraya döner. Döndürülmüş dilimle bu Berlin şehrinde oturuyordum). (Özdamar, 2002: 9).*

Hikâyelerinde, yukarıdaki cümleleri gibi birçok cümle, Özdamar tarafından yazdığı öykülerin içerisine ustaca işlenmiştir. Bu tarz bir anlatıma sıkça başvuran Özdamar, kendine özgü bir üslup ve anlatım tarzını oluşturmaktadır. Burada *dil* ve *lisan* kelimelerini aynı cümlede kullanarak oluşturduğu anlam karmaşasında, *lisan* demek isterken *dil* demekte, aynı zamanda bir organ olarak dilin özelliklerini de açıklama olarak eklemektedir. Böylelikle Özdamar eserinde bir kimlik kargaşası yansıtmaktadır. Bunu da eserde kullandığı dil ile göstermektedir. Özdamar'ın kullandığı kalıplar, tasvir ettiği sahneler aynı zamanda bu kimlik kargaşasıyla bağlantılardır. *Mutterzunge* adlı eserini okuduğumuzda, aslında gizli bir otobiyografi okur gibi de oluyoruz. Yazar, yaşadığı ikilemleri, siyasi sorunları ve yaşantıları cümlelerine yansıtmıştır. Kullandığı dilde çok fazla başvurduğu Türkçe kalıplar ve kelimeler bulunmaktadır. Bunu yaparken de kalıplar ve kelimeleri Türkçedeki söz dizimi şekliyle Almancaya aktarmaktadır. Özdamar, Almanca yazmaktadır ama aynı zamanda Türkçe ifadeleri, Almancaya kelimesi kelimesine tercüme ederek kullanmaktadır. Tam da burada ifade edilmesi gereken bir gerçek vardır: Her iki dile aynı anda hâkim olmayan bir okur, Özdamar'ın yazdıklarını anlamayacaktır.

Yukarıdaki bilgilerden hareketle, çalışmamızın bu bölümünde öncelikli olarak Özdamar'ın hayatını kısaca ele alacağız. Eserlerinin kısa içerik bilgisine ve eserlerdeki dil kullanımına da bu bölümde değinilecektir.

3.1. Hayatı

1946 yılında Malatya'da doğan Emine Sevgi Özdamar, İstanbul ve Bursa'da büyümüştür. Almanya'ya ilk defa 18 yaşındayken gitmiştir. 1965-1967 yıllarında Batı Almanya'da iki yıl bir fabrikada işçi olarak çalışmıştır. (Asutay/Çelik, 2015). Daha sonra İstanbul'da bir oyunculuk okulunda 3 yıl eğitim gören Özdamar, 1976 yılından itibaren tiyatro eğitimi için tekrar Almanya'da yaşamaya başlar. Berlin'deki Volksbühne'de sahne alan Özdamar, Brecht'in eserlerini sahneleyen Benno Besson ile birlikte çalışma fırsatı

bulmuştur. Sonraki yıllarda Paris, Bochum, Berlin, Frankfurt ve Münih sahnelerinde de rol almıştır (Ekiz, 2007: 7). Bazı filmlerde de rol alan Özdamar, 1990 yılında ilk öykü kitabı olan *Mutterzunge,* 1992 yılında ise ilk romanı olan *Das Leben ist eine Karawansarei, hat zwei Türen, aus einer kam ich rein, aus der anderen kam ich raus* isimli eserlerini yayınlamıştır. 1998 yılında ise *Die Brücke vom goldenen Horn* adlı romanı yayımlanmıştır. Yine bu eserinde de dil bilmeyen birinin Almanya ve Türkiye'de yaşadıkları kaleme alınmıştır. *Das Leben ist eine Karawansarei hat zwei Türen aus einer kam ich rein aus der anderen kam ich raus* eseri için İngeborg Bachmann (1991) ödüle layık görülen Özdamar, *Die Brücke vom goldenen Horn* isimli romanı için de Heinrich von Kleist Ödülünü hak etmiştir (2004).

Emine Sevgi Özdamar'ın çocukluğu, mühendis olan babasının sürekli iş değiştirmesi nedeniyle, Türkiye'nin çeşitli şehirlerinde geçmiştir. Öncelikle Anadolu'dan İstanbul'a, İstanbul'dan ise Bursa'ya taşınan Özdamar ve ailesi, babasının iflas etmesi nedeniyle son olarak Ankara'ya taşınır. Özdamar henüz 12 yaşında bir çocuk iken tiyatroyla tanışır. Bursa'da şehir tiyatrosunda Molière'in eseri olan "Kibarlık Budalası" oyununda sahne alan Özdamar, tiyatrocu olmaya burada karar vermiştir. Gerek Türkiye'de okuduğu oyunculuk bölümünde Muhsin Ertuğrul, Ayla Algan, Melih Cevdet Atay ve Haldun Taner gibi ünlü isimlerle çalışması, gerek Almanya'da Benno Besson gibi tiyatro ustalarından eğitim almasıyla, hem çeşitli oyunlarda profesyonel anlamda rol almıştır, hem de kendisi tiyatro oyunları yazmıştır (Timuroğlu, 2010). Bochum Tiyatrosunda *Schwarzauge in Deutschland* (Karagöz Almanya'da) oyununu sergileyen Özdamar, sinema filmlerinde de profesyonel olarak rol almıştır. Hark Böhm'ün *Yasemin* adlı filminde oynayan Özdamar, Doris Dörrie'nin filmi *Happy Birthday Türke* ve Matti Geschoneck'in *Journey into the Night* filmlerinde oynamıştır. Özdamar, 1991'de *Keloğlan Almanya'da* adlı ikinci tiyatro eserini, 2000 yılında ise *Nuhun Gemisi* adlı üçüncü tiyatro eserini yazmıştır.

3.2. Eserleri

Özdamar'ın ilk eseri 1990 yılında yazdığı *Mutterzunge* kitabıdır. Bu kitap, Özdamar'ın bir göçmen olarak Almanya'da yaşadığı zorlukları, anadilini kaybetmesi ile ilgili hisleri, kimlik arayışına ilişkin yaşadığı ikilemler ve yabancı bir ülkede yaşamanın getirdiği problemleri yansıtmaktadır. *Das Leben ist eine Karawanserei hat zwei Türen aus einer kam ich rein aus der anderen ging ich raus* adlı ikinci eserini ise 1992 yılında yayınlamış, Özdamar bu romanında çocukluk ve gençlik anılarına yer vermiştir. Roman,

ayrıca Ingeborg-Bachman ödülüne layık görülmüştür. Üçüncü kitabı *Die Brücke vom Goldenen Horn* 1998 yılında yayımlanmış, yine eserde öne çıkan konular yazarın anıları ile ilgilidir (Asutay/Çelik, 2015). Ancak bu anılar, Türkiye'deki anılarından ziyade, Almanya'da işçi olarak yaşadıklarını yansıtmaktadır.

3.2.1. Mutterzunge

Özdamar'ın ilk kitabı olan Mutterzunge, dört hikâyeden oluşmaktadır; *Mutterzunge, Großvaterzunge, Karagöz in Alamania* ve *Karriere einer Putzfrau*. Hikâyelerin her birinde ana dili sorunsalını ele alıp gerçek ana dili arayışını sürdüren Özdamar'ın bu dört öyküsünden yola çıkarak, Almanya'da yaşayan bir işçinin karşılaştığı ilk ve en büyük sorunun, yabancısı olduğu bir dil ile karşı karşıya kalmak olduğunu öğreniyoruz. Bunu da bize göre Özdamar, geliştirdiği üslubuna özgü bir dille yansıtmaktadır. Öykülerden edindiğimiz izlenime göre Özdamar'ın oluşturduğu bu dilde Türkçe, Arapça ve Almanca kelimeler bulunmaktadır ve bize göre bu, Almanya'ya giden bir göçmenin kültürler arasında sıkışıp kalmışlığını ifade etmektedir. Bu bölümde her bir hikâyeye kısaca değinerek, Özdamar'ın kendi ifadesi ile *anne dili* sorununa ilişkin yaşadıklarını özetlemeye gayret edeceğiz.

Mutterzunge adlı eserinde yazar, ana dilini kaybetmesini ve onu yeniden bulmak için başvurduğu çözümleri irdelemektedir. Eser de zaten ilk cümlesiyle buna işaret etmektedir: *In meiner Sprache heißt Zunge: Sprache* (Özdamar, 2002: 9). Dilini yeniden bulmak için tüm Berlin'i gezmektedir hikâyenin kahramanı. Hikâyenin birçok yerinde bunu ifade etmektedir Özdamar: *Wenn ich nur wüsste, in welchem Moment ich meine Mutterzunge verloren habe*. (Özdamar, 2002: 11) ve "*Vielleicht habe ich meine Mutterzunge im IC-Restaurant verloren*." (Özdamar, 2002: 12) gibi cümlelerle ana dilini nerede ve ne zaman kaybettiğini irdelemektedir. Hikâyedeki genç kadın, hem Berlin'i gezmektedir, hem de ana dilini aramaktadır, çünkü konuştuğu Almanca, kendi dilini unutturmuştur ona, onu eksiltmiştir. Kendisini tamamlamak için de dilini yeniden bulmak istemektedir kahramanımız. Çünkü şu anda konuştuğu dil olan Almanca, sanki kendi dili olmuştur, Türkçe ise yabancı bir dil gibi gelmektedir kendisine. Bunu tersine döndürmek istemektedir ve sürekli eskiden konuştuğu bu dil ile ilgili hatıralara geri dönüş yapmaktadır. Ancak hatırlarken kullandığı kelimeleri veya tümceleri Almancaya aktarırken, olduğu gibi aktarmaktadır. Özellikle atasözleri ve deyimleri Türkçede olduğu gibi Almancaya aktarmaktadır, yani sözcüğü sözcüğüne çevirmektedir. Örneğin *Es ist*

siebzehn Jahre her, man hat ihnen die Milch, die sie aus ihren Müttern getrunken haben aus ihrer Nase rausgeholt (Özdamar, 2002: 14) tümcesinde, bir Türk okurunu tebessüm ettirecek, bir Alman okurunu ise şaşırtacak bir şekilde ifade etmektedir Özdamar atasözünü. Hikâye, genç kızın ana dilini yeniden bulmak üzere Arapça öğrenme kararı alması ve bunun için bir Arapça Öğreticisi olan İbni Abdullah'ı bulmak istemesiyle son bulmaktadır.

Großvaterzunge başlıklı hikâyesinde Arapça öğrenmek istemektedir kadın. Çünkü Arapça öğrenirse, annesine ve ana diline daha kolay ulaşacaktır. Bunun için İbni Abdullah'ı bulan karakterimiz, onunla Arapça öğrenmeye başlar. İlk olarak harfleri öğrenen kadın, her harfi bir başka görsele benzetmektedir ve bunları tek tek tasvir etmektedir. Örneğin, bazı harfleri kuşa, bazılarını uyuyan hayvanlara, bazılarını da ağaçlara benzetmektedir:

> *Manche sahen aus wie ein Vogel, manche wie ein Herz, an dem ein Pfeil steckt, manche wie eine Karawane, manche wie schlafende Tiere, manche wie ein Fluss, manche wie im Wind auseinanderfliegende Bäume, manche wie laufende Schlangen, manche wie unter Regen und Wind frierende Granatapfelbäume, manche wie böse geschreckte Augenbrauen, manche wie auf dem Fluß fahrendes Holz, manche wie in einem türkischen Bad auf einem heißen Stein sitzender dicker Frauenarsch, manche wie nicht schlafen könnende Augen." (Özdamar, 2002: 18).*

Hikâyenin bir teması da, kadının Arapça öğretmeni İbni Adullah ile yaşadığı ve bunu hikâyede çeşitli tasvirlerle anlattığı aşktır. Cümlelerinde kullandığı dil, duygu yüklü ve tasvirlerle dolu bir anlatımdır. Bazı yerlerde Kur'an'dan alıntılar yapan anlatıcı, bazı yerlerde Türkçe masallar ve hikâyelerden alıntılar yapmaktadır. Kadın, büyükannesinin kendisine anlattığı bir aşk hikâyesini anlatır, buna karşılık İbni Abdullah Hazreti Yusuf ve Zeliha'nın Kur'an'da geçen ayetlerini anlatmaktadır. Özdamar, bu hikâyeleri kendi üslubuna uygun bir şekilde Almancaya çevirmiştir. Hikâyenin bir bölümünde Arapça ve Türkçe kelimeleri karşılaştırmaktadırlar, ancak Özdamar yine bu kelimeleri de Almanca tasvir etmektedir; tabii yine kendi üslubuna uygun olarak:

> *Was heißt Musalla in Arabisch" „Das ist ein Ort für Gebete. Zum Beispiel der Stein, auf dem man Tote hinlegt, ist der Stein der Musalla." „Bei uns auch. Was bedeutet Muska? „Zauberspruch." „Bei uns auch. Was heißt Esrar?" „Geheimnisse." „Bei uns auch. (Özdamar, 2002: 48).*

Kadın, mümkün olduğu kadar çok kelime hatırlamak istemektedir, bu sayede kendi dilinin yeniden bulacağına inanmaktadır. Kendisini *kelime toplayıcısı (Wörtersammlerin)* olarak tanımlayan kadın, hikâyenin sonunda kelimeleri hatırlamaya başlamıştır ve sürekli yeni kelimeler eklemektedir bildiklerine.

Kitabın üçüncü hikâyesi *Karagöz in Alamania*, daha çok trajikomik bir dille işçilerin yaşadıklarına ilişkin problemlere ışık tutmaktadır. İçerisinde sürekli *işçi Almancası* konuşulan bir bölümdür bu hikâye ve Almanya'ya giden işçilerin gerçekte kullandıkları Türkçe-Almanca karışımı dilin özelliklerini yansıtmaktadır. Hikâyede anlaşmak için, hem Türkler, hem de Almanlar bu dili kullanmaktadırlar. Almanya kapısında bekleyen Türklerin yaptığı diyaloglar şu şekildedir:

> *Ketzer gehen rein. Ketzer gehen raus. Viel böse. Dann kommt ein anderer Mann. Fragen: Was da sehen? Ketzer sagen: Viel böse. Direck. Viel böse Leute weg." (Özdamar, 2002: 64).*
>
> *Alman polisler de, mecbur kaldıkları durumda, yine bu dile başvurmaktadırlar: „Der Grenzpolizist sagte zu ihr: „Ihre Aufenthaltserlaubnis ist abgelaufen. Verstanden? Du zurück nach Hause. Alles klar?" (Özdamar, 2002: 68).*

Yine bu hikâyede de, Özdamar'ın dil arayışı devam etmektedir. Bilindiği gibi Karagöz karakteri gölge oyununda sürekli başı derde giren ve bu yüzden herkes tarafından uyarılan, alaya alınan bir karakterdir. Burada, Almanya'ya giden Türkler, bu karakter ile özdeşleştirilerek, orada yaşanan problemler mizahi bir dille anlatılmaktadır. Türkiye'den giden işçiler, o dönemde köylü ve okumamış insanlardan oluşmaktadır. Özdamar, bu kişileri Karagöz karakterine büründürüp, Almanya'da düştükleri durumları tasvir etmektedir.

Son hikâye, Almanya'da iş arayan eşinden boşanmış bir Türk kadınının, temizlikçi kadın olarak iş bulmasını anlatmaktadır. Bu kadın, Türkiye'deyken tiyatrocudur, eşinden boşandıktan sonra ise Almanya'ya gelmiştir. Karakterin temizlikçi olarak işe başlaması tesadüf değildir, çünkü Türkiye'den giden kadın işçilerin çoğu Almanya'da temizlikçi olarak işe alınmaktadırlar o dönemde. Karakter, Almanya'ya gitmeden önce büyükannesiyle vedalaşmaktadır, ayrılmadan önce büyükannesi ona bir hikâye anlatmaktadır: Frau Scheiße (Bayan Dışkı) adında bir kadın, karşılaştığı tüm erkeklere, onların kendisine davrandığı gibi davranmaktadır. Kadın, Almanya'da işe başladığında, ilk olarak bir köpeğin dışkısını toplayıp, köpeğin sahibi olan ormancıya götürmektedir. Bir sonraki işinde ise, bir apartmanın merdivenlerini temizlemektedir. Hikâyenin bu kısmında

apartmanda kavga eden iki komşudan bir tanesi, diğerinin kapısının önüne pisler. Hikâyede kadının zihninde bir tiyatro oyunu oynamaktadır. Özdamar bu şekilde kadının tiyatrocu kimliğiyle temizlikçi kadın kimliği arasında bir bağlantı kurmaktadır.

3.2.2. Das Leben ist eine Karawanserei hat zwei Türen aus einer kam ich rein aus der Anderen ging ich raus

Roman, Emine Sevgi Özdamar'ın Almanya'da tanınmasını sağlayan eseridir. Bu romanla Özdamar, prestijli bir edebiyat ödülü olan Ingeborg Bachman Ödülü'nü almış ve sonrasında roman çeşitli dillere çevrilmiştir.

Das Leben ist eine Karawanserei romanında yine politik ve kültürel ögeler ön plana çıkmaktadır. Özdamar, okuyucusunu bu romanda bir seyahate çıkarmaktadır, bunu hikâyenin kahramanı olan ben anlatıcısı aracılığıyla gerçekleştirmektedir. Aslında ben anlatıcı Özdamar'ın kendisidir, çünkü romanın konusu, Malatya'da doğan bir Türk kızının hayat hikâyesinden bahsetmektedir. Roman bir seyahatle başlar, ancak bu seyahat, henüz hamile annesinin karnında doğmamış bir bebek olan kahramanın annesiyle birlikte yaptığı bir tren seyahatidir. Kahramanın dört kardeşi vardır, anne ve babasıyla birlikte büyükannesi ve büyükbabası da geçmektedir romanda. Büyük anne karakterinin romanda etkisi çok fazladır, onun aracılığıyla Özdamar Türk kültürünü aktarmaktadır okuyucuya. Anlattığı masallar ve hikâyelerle kimi zaman dini bilgilerden, kimi zaman ise halk hikâyelerinden ve bazen de batıl inançlardan bahsetmektedir büyükanne. Aynı zamanda torunlarının yetişmesinde büyük etkisi vardır büyükannenin. Özellikle dini konularda etkisi çok fazladır, bunu anlattığı hikâyelerden görmekteyiz. Ancak dini bilgilerine sürekli batıl inançlar karıştırmaktadır:

> *Ja, sagte Großmutter Ayşe, und zählte auf, wie der Tod sagt, daß er kommen wird: Wenn zu Hause die Türen quietschen. Wenn zu Hause das Holz am Boden knarrt. Wenn ein Hund gegen eine Tür heult. Wenn ein Storch mit seinen Füßen weiße Sachen bringt. Wenn die Krähen zu lange schweigen."* (Özdamar, 1992: 87).

Kahramanın hayatı yokluk içerisinde geçmektedir, ayrıca şiddet görmektedir. Babasının işleri sürekli kötü gitmektedir, bu yüzden sürekli yokluk çekmektedirler ve iş bulmak için toplamda on defa taşınmaktadır ailesi. İstanbul, Bursa ve Ankara arasında sürekli yer değiştiren aileye, babanın sonunda başarısızlığına yenilip kendisini alkole vermesiyle anne bakmaya başlamaktadır. Ancak o da bu yükü daha fazla taşıyamaz ve sinir

krizleri sonucunda o da hastalanarak yataklara düşer. Evin geçimi hikâyenin kahramanına kalır. Bursa'da bir tiyatroda çalışan kahraman, sonunda çareyi Almanya'ya işçi olarak gitmekte bulur. Romanın dikkat çekici özelliklerinden bir tanesi, Türkçe isimlerin Almancaya çevrilmiş olmasıdır. Örneğin *Pamuk* ismi *Baumwolle* olarak, *Seher* ismi ise *die sehr frühe Morgenzeit* olarak çevrilmiştir. Yine *Mutterzunge* eserinde olduğu gibi atasözleri ve deyimlere sıkça yer verilmiştir romanda. Örneğin, iyi uykular demek yerine Özdamar, *Allah soll dir Gemütlichkeit geben* (Özdamar, 1992: 26) şeklinde sözcüğü sözcüğüne çevirmiştir. Özelikle büyükannenin ağzından ifade edilmektedir bu atasözleri ve deyimler.

Eserin dili, *Mutterzunge* eserinde olduğu gibidir yine, Özdamar'ın kendine özgü üslubu gereği, sözcüğü sözcüğüne çevirdiği ifadelere sıkça yer verilmiştir. İşlenen konular ise 50-60'lı yıllarda Türk toplumunun modernleşmesine ilişkin bilgilerin yanı sıra, politik sorunlar ve geleneksel-dini konulara ilişkin ikilemlerdir. Diğer eserlerde olduğu gibi yine Almanya'ya yapılan göçe bağlanmaktadır eserin sonucu.

3.2.3. Die Brücke Vom Goldenen Horn

Bu eserinde Özdamar, Almanya'daki göçmenlerin hayatına dair gerçekleri yansıtmaktadır. İnsanların kendilerini birer yabancı gibi hissetmeleri ve Alman devleti tarafından gördükleri baskılar tematize edilmektedir eserde. *Das Leben ist eine Karawanserei* romanının devamı niteliğinde olan bu romanda da, yine bir ben anlatıcısı kahraman vardır ve yine kahraman, kendi anılarından bahsetmektedir. Romanın ilk bölümünde kahraman, Almanya'da yaşadıklarına ilişkin izlenimlere yer vermektedir. Kahraman, İstanbul'da bir oyunculuk okuluna gitmek istemektedir, bu yüzden para kazanması gerekmektedir. Bunun için de Berlin'e gider. Ancak olaylar hiç de düşündüğü gibi kolay gelişmemektedir. Yaşadığı zorluklar, onda bir kendini gerçekleştirme sürecini başlatacaktır; bu süreç, İstanbul'a yaptığı seyahatte daha da belirginleşecektir, çünkü İstanbul'da kendi değerlerini ve anadilinin önemini fark edecektir. Tekrar Almanya'ya döndüğünde ise Almanca öğrenir ve birçok erkekle tanışacağı çeşitli seyahatlere çıkacaktır. Kitabın ikinci bölümünde ise kahraman artık yetişkin bir kadın olmuştur. Ailesiyle birlikte İstanbul'dayken yeni kimliğini karşısındakilere kabul ettirmenin zorluklarını yaşamaktadır. Türkiye içerisinde çeşitli seyahatlere çıkan kadın, komünist bir işçi örgütüne katılır. Aynı zamanda oyunculuk hedefi için de çabalamaktadır, çünkü oluşturduğu yeni kimlikte oyunculuğun kendisi için çok önemli bir yeri vardır. Hikâyenin bir yerinde yapacağı bir

röportaj için bir seyahate çıkan kadın, açlık ve sefalet içerisinde kıvranan Kürtlerin durumunu anlatmak istemektedir. Bu bölümde Kürt köylerini gezmektedir ve gördüklerini ayrıntılı bir şekilde anlatmaktadır kahraman. Politik olarak burada devletin ve askerin Kürtlere karşı olan davranışlarını işlemektedir Özdamar. Hikâyenin kahramanı Almanya'ya döndüğünde, artık politik görüş olarak da bir kimliğe bürünmüştür.

3.3. Dil Kullanımı

Çalışmamızın bazı bölümlerinde ara ara dile getirdiğimiz gibi, Özdamar'ın diğer bütün göçmen yazarlardan farklı ve kendine has bir dil kullanımı vardır. Okur, Özdamar'ın eserlerini okumaya başladığı anda, henüz ilk sayfalardan itibaren bu farklı dil kullanımını hissetmektedir. Bu dil kullanımına dair pek çok akademik çalışma kaleme alınmıştır. Bazı kaynaklarda bu kullanım eleştirilirken, bazı kaynaklarda da edebi değeri olan biçem olarak değerlendirilmiştir.

Edebiyat bilimci Zierau (2009: 74) Özdamar'ın eserlerinde ürettiği dili analiz ederken, *Mutterzunge* adlı eserinde kullandığı *altes Croissant* ve *Bakshish* gibi ifadelerle Özdamar'ın Almancayı melezleştirdiğini ifade etmiştir. Zireau'nun bu ifadesi, Almancada bulunmayan öz kültürel öğelerin (Realienbezeichnungen, Balcı, 2012) Almancaya uyarlanarak aktarılmasından kaynaklanmaktadır. Çünkü böyle bir dilsel yaklaşım edebi eserlerde pek rastlanmayan bir biçemsel yaklaşımdır.

Özdamar, kullandığı dilde sembollere ve zıtlıklara bolca yer vermektedir. Hem Alman kültürünü hem de Türk kültürünü yansıttığı ifadelerinde, o dildeki kalıbı olduğu gibi, kelimesi kelimesine çevirmesiyle, iki kültürün ne kadar iç içe olduğunu da yansıtmak istemiştir. Belki de bu tarz bir anlatım biçimiyle, dilin kültürün ayrılmaz bir parçası ve aynı zamanda da kültürü yansıtan bir ayna olduğunu göstermek istemiştir. Bu yaklaşım aslında birinci kuşak göçmenlerin kullandığı ve konuk işçi dili (Gastarbeitersprache) olarak adlandırılan dili anımsatmaktadır. Özdamar'ın tüm eserlerinde olduğu gibi, *Karagöz in Alamania* adlı eserinde de bu tür örneklere sıkça rastlanmaktadır. Örneğin;

Sonra Dolmecer geldi. Maysterle konustu. Bu Lohn steoer kaybetmis dedi. Finanzamt cok fena dedi. Lohnsteuer yok (Özdamar, 2002: 77)

Yukarıdaki örnekte görüldüğü gibi, Özdamar bir dilden diğerine sözcük aktarmaktadır. Aktardığı sözcükleri hedef dilin sesletimsel özelliklerine göre uyarlamaktadır. Dolayısıyla aykırı bir dil kullanımı ortaya çıkmış olmakta ve okur

tarafından bazen alımlanamamaktadır. 2011 yılında *Tagespiegel* dergisine verdiği röportajda Özdamar, kendi biçemi üzerine şu ifadeleri dile getirmiştir:

> *Dil çok büyük bir problemdir. Diyorlar ki, Almanlar sömürgeleşmeye yetişemedikleri için, bunun yerine kendi ülkelerinde sömürgeler oluşturmuşlardır: İtalyan, İspanyol, Türk. Ama bu göçmenler Almanca bilmiyorlardı […] Almanlar, bu göçmenlerle iletişim kurabilmek için kendi dillerini deforme etmek zorunda kaldılar, eğdiler, büktüler, kendi dillerine takılıp düştüler. Bir yol tarif ederken o zamanlar, şöyle konuşuyorlardı: Sen Rathaus'a kadar gitmek. Bazen mükemmel derecede Almanca konuşan Türklere rastlıyorum, ama onlar da Almanlara yol tarif ederken dili böyle eğilmiş, bükülmüş kullanıyorlar. Bu da Alman-Türk tarihinin bir parçasıdır, bir tür folklordur (Dernbach/ Reimann, 2011: 3).*

Yukarıdaki ifadeler, Özdamar'ın bu tarz dil kullanımını bilinçli bir şekilde seçtiğine işaret etmektedir. Yani eserlerinde kullandığı dilin tuhaf veya abes karşılanmasına yönelik bir kendince bir savunma getirmiştir. Buna rağmen bu dil kullanımı bazı akademisyenler tarafından sıklıkla eleştirilmiş ve yetersiz Almanca hâkimiyetinden kaynaklandığı ifade edilmiştir (Bullivant, 2004: 93).

Özdamar'ın biçemi üzerine yazılan akademik çalışmaların sebeplerinden biri de, yazarın 1991'de *Das Leben ist eine Karawanserei* adlı eserinden dolayı *Ingeborg Bachmann* ödülünü almasıdır. Bu ödül tüm dikkatlerin özelde Özdamar, genelde Göçmen Edebiyatı üzerine yönelmesine sebep olmuştur (Kocadoru, 2001: 51). (Brunner, 2004: 87) Özdamar'ın deyim ve atasözlerini Türkçeden Almancaya doğrudan aktarmasının Almanca dilbilgisi kurallarına aykırı olduğunu, böyle bir dil kullanımının yabancı bir hava estirdiğini ifade etmiştir. Aynı şekilde Şenocak da Özdamar'ın bu stilini sert bir şekilde eleştirmiş, bu tarz bir dil kullanımının kimlik bunalımına neden olabileceğini dile getirmiştir. Ayrıca bu dilsel kullanımın Almanlarda Türklere karşı antipati yaratacağını da söylemiştir (Bullivant, 2004; 93). Tunner'in eleştirisi ise farklı doğrultudadır. Tunner (2004: 162) Özdamar'ın sadece Türkçeden Almancaya doğrudan aktarım yapmasını değil, ayrıca kaba, tuhaf bir dil kullandığını, siyasi etmenler taşıdığını, ironinin dozunu arttırdığını, sıklıkla erotik sahnelere yer verdiğini dile getirmektedir. Gerçekten de Özdamar'ın anlatımında siyasi, kültürel ve erotik etmenler iç içe girmiştir. Erotik yaklaşım birinci ve ikinci kuşak yazarlarının eserlerinde neredeyse hiç görülmezken, üçüncü kuşak

yazarı olarak kabul edilen Özdamar'ın eserlerinde sıklıkla görülmektedir ve bunu yaşamın doğal bir ihtiyacı olarak yansıtmaktadır.

Özdamar, aslında farklı kültürel özellikleri, özellikle Türk kültürden edindiği belli başlı öğeleri harmanlayarak işlemektedir. Böylelikle dilde entegrasyonu ve kültürlerarası dili ortaya çıkarmaya çalışmaktadır. Çünkü eserlerinde sadece Türk-Alman kültüründen değil, Arap, Pers kültürlerinden de izlere rastlanmaktadır (Tunner, 2004: 163). Okur, Özdamar'ın eserlerinde, böylelikle kültürlerarası bir yolculuğa da çıkmış olmaktadır.

3.4. Konular ve Üslup

Edebi çalışmalarında Emine Sevgi Özdamar, göçmen olgusunu dil ve kültür ve kimlik yönünden irdelemiştir ve yazdıklarını genellikle bu olgular etrafında örgülemiştir. Kültürel ve sosyo-ekonomik konuların yanı sıra dini ve tarihi konulara da değinen Özdamar, eserlerinde kimlik kargaşası ve göç ile ilgili sorunları kendi penceresinden yorumlayarak, yaşadıklarını anlatılarının merkezine koymaktadır. Eserlerinde satirik ve ironik bir dil kullanan Özdamar, Almanya'daki göçmenlerin durumunu anlatırken, yaşadıkları problemlere göndermeler yapıp, işçilerin düştüğü üzücü durumları eleştirmektedir. Örneğin, işçi olarak Almanya'ya gidenlerin kısa yoldan para kazanıp, zengin olma hayallerini komik bir dille aktaran yazar, *Mutterzunge* (2002) eserindeki *Karagöz in Alemania* hikâyesinde eşek ile bir insanı konuşturmaktadır:

> *Hast du nicht gehört? Es regnet in Deutschland Perlen. Eine Perle davon hat ins Ohr von dem Onkel des Bauern geregnet, und der Bauer geht nach Alamania Perlen sammeln (Özdamar, 2002: 59).*

İnsanların Almanya'ya işçi olarak gitmelerinin en önemli nedeni olan para kazanmak, burada satirik bir şekilde ifade edilmektedir. Bir başka örnekte, işçilere Almanya'ya girişte bir el kitabı verilmektedir. Bu el kitabında girecekleri ülkenin davranış kurallarına ilişkin bilgiler vardır ve çoğu yerde işçilerin aşağılanması söz konusudur:

> *Die Toiletten in Europa sind anders. Wie ein Stuhl. Bitte, lieber Gastarbeiter, ihr sollt nicht darauf stehen, ihr sollt euch unbedingt darauf setzen." (Özdamar, 2002: 65).*

Burada Türkiye'de kullanılan alaturka tuvaletlerin aksine alafranga tuvaletlerin bulunduğu ve nasıl kullanılması gerektiği anlatırken "tıpkı bir sandalye gibi üzerine oturunuz, lütfen üstüne çıkmayınız" diyerek, işçilerin kültür seviyesiyle alay edilmektedir.

Özdamar bu üslubuyla Almanya'nın göçmen politikasını eleştirmektedir ve göçmenlerin sorununa eleştiri yollu bir çözüm aramaktadır.

İşlediği konulardan bir tanesi de, işçilerin Türkiye ve Almanya arasında kalarak, ne tam Türk kültünde kalabilmenin, ne de Alman kültürüne adapte olabilmenin zorluğudur. Tüm eserlerinde bu zorlukları işlemektedir Özdamar. Göç eden işçilerin kendilerini hiçbir yere ait hissedemedikleri duruma bir örnek olarak yine Karagöz in Alemania hikâyesinde rastlamaktayız:

> *Sie kriegte an Alamania-Tür einen Stempel in ihren Paß. Tourist, 3 Monate Aufenthaltserlaubnis. Die Alamania-Tür ging zu, dann sofort wieder auf. Die Frau des Bauern kann raus. Sie war schwanger, sie ging Richtung Türkei und sagte: ‚Ich nicht aushalten können Deutschland.' Dann kam sie wieder aus der Türkei Richtung Alamania-Tür, jetzt war sie hochschwanger und trug ihr erstes Baby im Arm und sagte: ‚Ich nicht aushalten können Türkei.' (Özdamar, 2002: 72).*

Yazınlarında komik olaylara da yer veren Özdamar, işçilerin yaşadıkları sorunları kelime oyunları ile yazıya dökmektedir:

> *Sonra Dolmetscher geldi. Meisterle konustu. Bu Lohnsteuer kaybetmiş dedi. Finanzamt cok fena dedi. Lohnsteuer yok. Bombok. Kindergeld falan alamazsın. Aufenthalt da yok. Fremdpolizei vermiyor. Wohnungsamt da yok diyor. Arbeitsamt da Erlaubnis vermedi. Ben oğlanı Berufsschuleye gönderiyorum. Çok Scheiße bu. Sen krankamı çıktın" (Özdamar, 2002: 77).*

Özdamar'ın eserlerinde kullandığı dil, alışılmışın dışında yeni bir üslup olarak karşımıza çıkmaktadır. Türettiği kelimeler ve kasıtlı olarak yanlış kullandığı dilbilgisi kuralları sayesinde işçi göçmenlerin yaşantılarını tasvir etmek isteyen yazar, Türkçe günlük dili Almancanın içerisine yerleştirerek veya Almanca kelimeleri Türkçeyle birleştirerek, Türkçede kullanılan atasözleri ve deyimleri sözcüğü sözcüğüne Almancaya çevirerek okuyucuya yönelik gerçek tasvirler yapmayı amaçlamaktadır. Bu sayede okura olayları birebir aktarmaya çalışan Özdamar, yeni bir yazım ve anlatım biçimi oluşturmaktadır. Annette Wierschke (1996) buna ilişkin şu ifadeleri dile getirmektedir:

> *Özdamar spielt mit der deutschen Sprache, durchsetzt sie mit fremden Metaphern, fremdklingenden Wörtern und exotischen sprachlichen Konstruktionen und verstößt gegen grammatikalische Regeln. Zum Teil ist der subversive Charakter von Özdamars Stil intendiert, manchmal ist es*

> *verfremdeter Sprachgebrauch, dann wieder fremde Metaphern oder Vokabeln aus dem Türkischen und Arabischen. Dadurch wird in der Sprache eine Fremdheit hergestellt, die für deutsche LeserInnen einen ganz eigenen Reiz hat und einen poetischen Klang und Rhythmus trägt.“ (Wietschke, 1996 : 173).*

Wietschke’ye göre Özdamar, Alman diliyle oynamakta, mecaz eğretileme (metafor) ve kulağa yabancı gelen kelimeler kullanarak egzotik bir dil oluşturmakta ve tüm dilbilgisi kurallarını altüst etmektedir. Özdamar bu karakteristik üslubu bilinçli kullanmaktadır, bazen yabancılaştırma etkisi için bazen de eğretileme yoluyla kullanmaktadır Türkçe ve Arapça kelimeleri. Böylece dilde okur için çekici ve şiirsel bir ritim taşıyan bir yabancılık oluşturulmaktadır.

Özdamar’ın bu anlatım biçimini eleştirenler olsa da, Amodeo (1996) oluşturulan bu üslubun, bilinçli bir şekilde yapıldığına ilişkin görüşlerinde, böylesine bir üslubun ve dili kültürel bir estetikle yansıtmanın sanatsal bir yetenek gerektirdiğini ifade etmektedir (Amode 1996). Yazar, ana dilden hedef dile sözcüğü sözcüğüne çeviri yoluyla Türkçe düşündüğünü ifade etmektedir. Çevrilmiş cümlelerde, atasözlerinde, türkülerde ve insan isimlerinde yazar, kültürel olguları yansıtmaya çalışmaktadır. *Das Leben ist eine Karawanserei* adlı romanında örneğin, Türkçe 'ye özgü isimleri Almanca 'ya çevirmektedir Özdamar, "Pamuk" isimli kişiyi "Baumwolle" ile "Seher" ismini "sabahın erken saatleri" olarak tanıtmaktadır (*Özdamar, 1992:* 26). Çalışmamızın ana unsuru olan Mutterzunge adlı eserde ise, atasözleri ve deyimleri sözcüğü sözcüğüne Almancaya aktardığı görülmektedir.

Yazım biçimi ile okurlarını alışılmışın dışına çıkaran Özdamar’ın amacı, özellikle Alman okuyucularını şaşırtarak bir yabancılaştırma etkisi oluşturmaktır. Okur, alışılmışın dışında bir anlatım ortamında bulur kendisini ve eğer yazılanı anlamak istiyorsa, düşünme şeklini değiştirmelidir, yani bir nevi Türk gibi düşünebilmelidir. Kullandığı ifadelerle Özdamar okura yabancı bir resim sunmaktadır yabancı olma olgusu tattırılmaktadır. Sürekli kendilerine yabancı ifadelerle karşılaşan okur, sık sık karşılaştığı bu ifadelerden yorgun düşmektedir ve sabırsızlanmaktadır. Buna ilişkin Özdamar, Wierschke’ye (1996) verdiği bir röportajında şunları ifade etmektedir:

> *Ich will damit ja was erreichen, denn wenn ich z.B. dieses „Bismillâhirahmanirrahim“ wiederhole, hat das ja einen bestimmten Effekt. Aber das ist ja Absicht, ich will ja, daß die Leute sich langweilen und denken ‚genug jetzt‘, damit dann die Pointe kommen kann, daß sie nicht einmal wissen, obwohl diese moslemische Welt und tausende von Leuten dieses Wort*

> *mehrmals wiederholen, was es wirklich bedeutet. (Tr: Bununla bir şey elde etmek istiyorum, çünkü "Bismillahirahmanirrahim "in tekrarlanması belirli bir etkiyi ortaya çıkarmak içindir. Ama bunu kasıtlı yapıyorum, çünkü insanların bıkmasını ve 'yeter artık' demesini istiyorum, çünkü her ne kadar bu Müslüman dünyası ve binlerce insan bu kelimeyi bir kaç kez gerçek anlamda tekrar ediyor olsa da, çoğu ne anlama geldiğini bilmiyorlar" (Wierschke, 1996).*

Bu üslubu sayesinde Özdamar, çok güçlü bir yabancılaştırma etkisi ortaya çıkarabilmektedir.

4. İLGİLİ BİLİMSEL ARAŞTIRMALAR

Emine Sevgi Özdamar ile ilgili yapılmış olan bilimsel çalışmalara bakıldığında, hem Türkiye'de hem yurtdışında Özdamar'ı ve eserlerini geniş bir biçimde irdeleyen, gerek uslubu açısından, gerekse romancı kişiliğini ele alan çeşitli araştırmaların yapıldığı görülmektedir. Bu çalışmanın da Emine Sevgi Özdamar hakkında yapılmış olan çalışmalar arasında yerini almasını hedefleyerek, şimdiye kadar Türkiye'de yapılmış olan araştırmalara bu bölümde örnekler verilecektir. Bu bölümde daha önce yapılmış olan çalışma içeriklerine kısaca değinilirken, Özdamar hakkında yazılmış olan veya onun edebi kişiliği ve eserlerinden söz etmiş olan bazı öne çıkan kitap veya kitap bölümleri, tezler ve makaleler gibi bilimsel çalışmalar tanıtılacaktır.

4.1. Kitaplar

Mahmut Karakuş ve Nilüfer Kuruyazıcı'nın (2001) yayınladıkları *Gurbeti Vatan Edenler; Almanca Yazan Almanyalı Türkler* adlı kitapta Habib Bektaş, Zafer Şenocak, Zehra Çırak, Alev Tekinay, Şinasi Dikmen, Saliha Scheinhart, Renan Demirkan ve Emine Sevgi Özdamar gibi Almanca yazan Göçmen yazarlar konu edilmiştir. Bu eserde adı geçen yazarların edebi yönleri, eser analizleri, sitilistik özellikleri vs. farklı açılardan ele almış, göçmen edebiyatına geniş perspektiften bir bakış açısı sunmuştur. Kocadoru'nun (2003) *Geçmişten Günümüze Almanya'da Almanca Yazan Türkler ve Emine Sevgi Özdamar* başlıklı çalışmasında, Almanya göçüyle birlikte vatandan uzakta yaşamanın yarattığı özlem ve köklerden kopma olgularının yanı sıra yeni kimlik, yeni dil ve yeni vatan arayışına giren Türk yazarların duyguları aktarılmıştır. Bir yandan hem Türk, hem Alman, öbür yandan ise ne Türk, ne Alman oldukları bir ikilemin içerisinde yaşadıklarından söz edilmektedir eserde. Göçmen yazarların yaşadığı kimlik kargaşasına ilişkin kendilerine "Ben kimim? Nereden geliyorum? ve Nereye gidiyorum?" sorularını sorduklarından ve bu sorulara cevap aradıklarını ifade eden Kocadoru, birinci, ikinci ve üçüncü kuşak yazarlara ilişkin bilgiler vermektedir. Kuşaklar üstü bir yazar olarak tanımladığı Emine Sevgi Özdamar'ı ayrı bir bölümde tek başına ele alan Kocadoru, yazarın *Mutterzunge*, *Das Leben ist eine Karawanserei* ve *Die Brücke vom Goldenen Horn* isimli kitaplarının Almanya'daki okur ve basın gözünden yansımalarına ilişkin tespitlere yer vermektedir. Tevfik Ekiz'in (2006) *Almanca Yazan Türklerde Metinlerarasılık* adlı çalışmasında Emine Sevgi Özdamar ve

eserlerine yer verilmiştir. Çalışmasında post modern edebiyatın metinlerarasılık olgusunu araştıran Ekiz, metinler arası bağıntının edebi esere ne ölçüde yansıdığını irdelemekte, metinler arası yöntemlerden olan alıntılama, anıştırma, öykünme ve yansılama türlerini ele almaktadır. Ekiz eserinde, Emine Sevgi Özdamar'ın *Mutterzunge* adlı kitabında geçen dört hikâyeyi metinlerarasılık türleri açısından incelemektedir. Asutay'ın (2014) *Göçmen Edebiyatı* adlı eseri bir sözlük çalışması niteliğindedir. Asutay eserinde elli yıllık Türk-Alman Edebiyatına ait üç kuşağı inceleyerek iki yüze yakın göçmen edebiyatı sanatçısını tanıtmaktadır. Sözlük, birinci kuşak yazarlar arasında göçle birlikte Türkiye'den Almanya'ya giden ve seksenli yıllara kadar devam eden yazarları kapsarken, seksenli yıllardan doksanlı yılların ortalarına kadar ikinci kuşak göçmen yazarlarını tanıtmaktadır. Üçüncü kuşak yazarları olarak ise doksanlı yılların ortalarından itibaren başlayıp 2000 ve sonrasına kadar uzanmaktadır. Kitabında Emine Sevgi Özdamar'ın hayatını, eserlerini ve aldığı ödülleri tanıtan Asutay, ayrıca yazara ilişkin eleştirmen yorumlarına ve yazarın eserlerinden kısa alıntılara da yer vermiştir.

4.2. Tezler

2000 yılında Berrin Doğan tarafından *Emine Sevgi Özdamar'ın 'Hayat bir kervansaray, İki kapısı var, Birinden girdim, Diğerinden çıktım' adlı eseri ile Alev Tekinay'ın 'Ağlayan Nar' adlı eserinde içerik karşılaştırması* isimli doktora tezi hazırlanmıştır. Doğan çalışmasında, Almanya'da yaşayan ve Almanca yazan iki yazar olan Özdamar ve Tekinay'ın ikinci kuşak göçmen yazarlar olduğundan söz etmektedir. Bu iki yazarın *Hayat bir kervansaray, İki kapısı var, Birinden girdim, Diğerinden çıktım* ve *Ağlayan Nar* isimli eserlerinden yola çıkarak, kahramanların kimlik arayışlarına ilişkin yaptıkları yolculuklarda karşılaştıkları sorunları tasvir etmektedir. Her iki eserde de Türk toplumu ve kültürüne ilişkin eleştirel bir tutum sergilenirken, yazarlar oryantalist ögelere yer vermektedir. Buna göre "Kervansaray" ve "ağlayan nar" ögeleri bin bir gece masallarını anımsatmaktadırlar. Doğan, tezinde ayrıca her iki yazarın eserlerinin Alman yazarların eserlerine olan benzerliklerini de vurgulamaktadır. Buna göre Özdamar'ın "Das Leben ist eine Karawanserei" romanını Günter Grass'ın "Der Blechtrommel" isimli romanına benzetirken, Tekinay'ın "Ağlayan Nar" adlı eserini ise Novalis'in "Heinrich von Ofterdingen" isimli romanına benzetmektedir. Arabacıoğlu (2005) *Emine Sevgi Özdamar'ın 'Seltsame Sterne Starren Zur Erde' adlı romanında edebi yorum bilgisi olarak 'üçüncü yer' kavramı ve bir ders önerisi* başlıklı tez çalışmasını kaleme almıştır.

Arabacıoğlu çalışmasında, insanların yüzyıllardır politik, ekonomik ya da toplumsal nedenlerden dolayı göç etmekte olduğunu ifade ederek, göç etmek zorunda olan yazarların da duygularını ve yabancı ülkedeki yeni yaşantılarını edebi olarak anadillerinde ya da yabancı dilde ifade ettiklerinden söz etmektedir. Bu edebi türden dünya çapında bir edebiyat oluşmuştur, bu edebiyat da bugün göçmen edebiyatı olarak adlandırılmaktadır. Almanca yazan Türk yazarların kaleme aldıkları edebiyatın öneminin büyük olduğunu vurgulayan Arabacıoğlu, Almanya'ya göç edip, orada Alman dilinde yazmaya başlayan Emine Sevgi Özdamar'ı ve onun son romanı olan *Seltsame Sterne starren zur Erde* tanıtmaktadır çalışmasında. Üçüncü yer kavramının araştırıldığı tez çalışmasında araştırmacı, Üçüncü yer nedir? İnsanları bu üçüncü yere götüren nedir? Sorularına cevap aramaktadır. Edebi ve sosyolojik bir araştırmada yapan yazar, insanların bu üçüncü yerleri, kendilerini daha iyi hissetmeleri için arayıp, buldukları ortaya çıkarmaktadır. Araştırmacı bu yeni edebi bakış açısını yabancı dil dersine uyarlayarak, öğrencinin bu bakış açısı ile edebi bir eseri farklı açılardan yorumlama imkânını sağlamakta, ayrıca bir roman yardımı ile üçüncü yer kavramının öğretilme yöntemine ilişkin bir ders modeli önermektedir.

Köprülü'nün (2006) *Emine Sevgi Özdamar'ın 'Hayat Bir Kervansaray' adlı romanındaki kültürel engeller* isimli çalışmasında ise Emine Sevgi Özdamar'ın Türk kültürünü Alman toplumuna tanıtan en önemli yazarlarımızdan biri olduğu vurgulanmış, Özdamar'ın *Hayat bir Kervansaray, iki kapısı var. Birinden girdim. Diğerinden çıktım* adlı romanında Türkçe düşünüp Almanca yazdığı yeni bir anlatım tekniği denediğinden söz edilmiştir. Romanında Alman okuyucuların yabancı olduğu, Türk kültürü ve düşünce tarzını yansıtan Özdamar, Alman dilinde Türk kültürünü yazarken kültürel engellerle karşılaşmıştır. Bu engeller kültür ile dilini birbirinden ayırmıştır. Araştırmacı bu çalışma ile adı geçen romandaki kültürel engelleri incelemek, yazarın bu engelleri aşıp aşamadığını araştırmak ve söz konusu kültürel engelleri bilinçli kullanıp kullanmadığını ortaya çıkarmak istemektedir. Eserde Türk kültürünü yansıtan yeminlere, argo sözlere ve küfürlere kültürel öğelere kısaca değindikten sonra araştırmacı, çok sık kullanılmış olan atasözleri ve deyimler üzerinde durmuştur. Roman incelenerek tespit edilen atasözleri ve deyimler, yazarın bunları Almancaya aktarış biçimine göre 5 ana başlık altında sınıflandırılarak Özdamar'ın bu ifadeleri Almancaya aktarırken, "biçimsel eşdeğerlilik" yönteminden yararlandığı tespit edilmiştir. Ingeborg Bachmann ödüllü romanında çeviribilimin temel kurallarından olan "hedef dilde düşünme", "hedef dilin mantığına uyma" gibi kuralları bilinçli olarak çiğnediği gözlemlenen Özdamar'ın Almanca yazarken,

Türkçenin dilsel anlatım özelliklerini ve bu dile ait olan kültürel dokuyu koruduğu gözlemlenmiştir. Böylece yazar dilsel ve kültürel engelleri de yansıtmayı başarmıştır. Pınar'ın (2007) *Emine Sevgi Özdamar'ın 'Hayat bir kervansaray' adlı romanının eser merkezli yorumlanması* adlı yüksek lisans tezi çalışmasının çıkış noktasını edebiyat eserinin bir kurmaca dünya, onun içinde yer alan karakterlerin de kurgusal olmasından kaynaklı figür analizi oluşturmaktadır. Emine Sevgi Özdamar'ın *Hayat Bir Kervansaray* adlı romanını analiz eden yazar, çalışmasında romanın ana kahramanın yaşamı, diğer kahramanlarla olan ilişkisi aşısından psikolojik olarak yorumlanmasını yapmış, batıl inançlar, ağır ahlaki değerler ve metafizik olgulara maruz kalan bir çocuğun psikolojik açıdan sergilediği davranışları ve saplantı, kardeş kıskançlığı, elektra kompleksi ve kompleksin çöküşü gibi başlıklar altında ana kahramanın sergilediği psikolojik davranışları figür analizi ile yorumlamaya çalışmıştır. Yılmaz'ın (2008) *Almanya'da Türk göçmen edebiyatı: Emine Sevgi Özdamar'ın (roman) üçlemesinde sosyal drama ve transformasyon* adlı tezinde de konusu Emine Sevgi Özdamar'ın roman üçlemesi hakkında olup, Özdamar'ın eserlerini farklı kılan sebepleri irdelenmiştir. Bu çalışmaya göre Özdamar eserlerinde Almanca ve Türkçe karışımı olan bir dil kullanmaktadır, yani Özdamar Türkçe düşünüp Almanca yazma metodunu seçmiştir. Özdamar'ın Türkçe deyim ve sözcükleri Almancaya bire bir tercüme ederek, dil kombinasyonu şeklinde üretmiş olduğu üslubu sayesinde eserlerinin içeriği de kemikleşmiş göçmen edebiyatı eserlerinden farklı olmuştur. Bundan dolayı bu çalışmanın amacı, Almanya'ya göç ettikten sonra hayatında toplu bir değişikliğe uğrayan roman kahramanın karşılaştığı yenilik ve değişiklikleri incelemektir.

Meriç'in (2008) *Emine Sevgi Özdamar'ın çok dilli Mutterzunge adlı eserindeki çeviri sorunsalı* isimli yüksek lisans tezi çok dilli ve çok kültürlü özellikler barındıran göçmen edebiyatı kaynaklı eserlerin çevirisinde karşılaşılan sorunları irdelemiştir. Meriç'e göre bu edebiyat türü daima tek bir kaynaktan beslenmektedir, bu da çeviri sorunsalı ortaya çıkarmaktadır. Bundan dolayı bu çalışmada Meriç, Emine Sevgi Özdamar'ın Mutterzunge adlı eserini analiz etmiş, eserin çevirisinde ortaya çıkan sorunları sınıflandırmış, ayrıca alternatif çeviri yöntemleri önermiştir. Bölükmeşe'nin (2009) yüksek lisans tez çalışması ise Özdamar'ın *'Seltsame Sterne starren zur Erde* eserini çıkış noktası olarak ele almış, eserde imge, kalıp yargı ve önyargı kavramlarını irdelemiştir. Özhan'ın (2010) kaleme aldığı doktora tezinde ise Emine Sevgi Özdamar'ın *Das Leben ist eine Karawanserei* adlı eserinde bulunan doğrudan aktarımlar ele alınmıştır. Eserde, doğrudan aktarımların belirsizliklere yol açtığı, bu durumun okuyucu kitlesinde yanlış anlamalara neden olduğu

ifade edilmiştir. Fakat tüm eleştirilere rağmen bu tarz bir biçem seçiminin yazarı daha popüler hale getirdiği de aktarılmıştır. Arslan da (2010) benzer bir yaklaşımla Özdamar'ın *Hayat Bir Kervansaray* adlı eserinde çocuk-aile ilişkisini irdelemiş, çalışmasında aile tanımını, türlerini, tarihsel gelişimini, ayrıca ailenin çocuk eğitimi üzerindeki etkilerini eserden yola çıkarak analiz etmiştir. Zengin'in (2011) doktora tezi ise göçmenler bağlamında analiz edilen *mekân ve kimlik* üzerine yoğunlaşmaktadır. Demirciler (2016) yazdığı yüksek lisans tezinde V. S. Naipaul'un Taklitçiler adlı romanını ve Emine Sevgi Özdamar'ın Haliçli Köprü adlı romanını sömürgecilik sonrası döneme ait unsurlar çerçevesinde incelemiş, Özdamar'ın romanını, sömürgecilik sonrası döneme ait unsurlarla analiz ederek, tamamen bağlamı dışında bir çerçevede ele almıştır. Homi Bhabha'nın geliştirdiği taklitçilik kavramının uygulandığı çalışmada, 1960lı yıllarda maddi sebeplerden ötürü Almanya'ya zorunlu göç yapmış Türk misafir işçilerin durumu, daha iyi iş ve eğitim olanakları için eski sömürgeci devletlerine göç eden taklitçilerle karşılaştırılarak, sömürgecilik sonrası bakış açısının göre açıklanmaya çalışılmıştır. Çalışmada Almanya'daki Türk misafir işçilerin durumunu incelemek için de bu taklitçilik kavramının kullanılabileceği sonucuna varılmıştır.

4.3. Makaleler

Emine Sevgi Özdamar'ın eserlerini farklı açılardan irdeleyen makale sayısı fazladır. Birkaçını ele alacak olursak; 2006 yılında Ali Osman Öztürk ve Umut Balcı tarafından kaleme alınan *Herta Müller ve Emine Sevgi Özdamar'da Dilsel Yapıların Kullanımı* başlıklı makalede, Türkiye'de doğup, ilerleyen yıllarda çeşitli nedenlerden dolayı Almanya'ya göçmen olarak yerleşen Emine Sevgi Özdamar'ın, kendi anadili yerine Alman dilini tercih ederek eserler yazması işlenmektedir. Makalede öne çıkarılan "çok kültürlülük" ve "özgün dil" olgularının yazar üzerindeki etkileri, yazarın yaşadığı kültürel ikilem, gerek kendi kültürüne gerekse de Alman kültürüne yabancı kalışı Herta Müller bağlamında karşılıklı bir şekilde irdelenmektedir. 2007 yılında Tevfik Ekiz tarafından yapılan *Avrupa Türk Edebiyatı ve bir temsilcisi: Emine Sevgi Özdamar* isimli makale, Almanya'ya göç etmiş olan yazar Emine Sevgi Özdamar'ın Alman dilinde kaleme aldığı eserlerinin sınıflandırılmasına ve hangi edebi tür içerisine dâhil edilmesine ilişkin bir çalışmadır. 2012 yılında kaleme aldığı *Kontrastive Untersuchung deutscher und türkischer Realien anhand der Erzählung Mutterzunge von Emine Sevgi Özdamar* adlı çalışmasında Umut Balcı, kültüre özgü gerçeklerin, yine kültüre özgü boyutları nedeniyle hedef kitle

okuyucu tarafından bilinemeyen veya anlaşılamayan nesneler veya durumlar olduğunu ifade etmektedir. Araştırmacıya göre bu gerçekler, kendi kültürünün özelliklerine atıfta bulunduğu için, anlamları sadece ulusal kültür bağlamında anlaşılmaktadır. Kültürlerarası yapılarından dolayı, Türk göçmen yazınının metinleri birçok alanda birçok gerçeklik tanımı içermektedir. Bu çalışmasında Balcı, Özdamar'ın *Mutterzunge* öyküsünden yola çıkarak, Türk göçmen yazını metinlerindeki Alman ve Türk gerçeklerinin karşılaştırmalı bir çalışmasını yapmıştır. Karakuş'un (2012) *Heimatbilder in der interkulturellen Literatur und ihre Bedeutung für die interkulturelle Kommunikation sprachlicher Grenzverkehr bei Emine Sevgi Özdamar* adlı araştırmasında, *küreselleşme* olgusundan yola çıkılmış ve mesafelerin küçüldüğünden söz edilmiştir. Böylece insanlar çeşitli nedenlerden dolayı yaşadıkları yerleri değiştirmişlerdir ve bu insanların arasında Türkiye'den Almanya'ya göç eden Türkler de vardır. 50'li yılların sonunda Almanya'ya iş gücü olarak göç eden Türklerden söz eden yazar, kültürel ve milli kimlik olguları üzerinde durmak istemiştir. İnsanların beraberlerinde getirdikleri kültürün yeni toplumda karşılaştıkları kültür ile etkileşime girmesi sonucunda dil sorununun da ortaya çıkması ile bu sorun, Almanya'da yaşayan göçmen edebiyatı yazarları için irdelenmesi gereken bir konu haline gelmiştir. Karakuş bu çalışmasında Emine Sevgi Özdamar'ın bu dil sorunsalını nasıl işlediğini araştırmıştır. 2015 yılında kaleme aldığı *Edebiyatımızda göç ve göçmen edebiyatları üzerine bir değerlendirme* adlı makalesinde Akgün, göç ve edebiyat ilişkisini sosyolojik ve tarihsel yaklaşımlarla incelemektedir ve sosyal bir olay olan *göç* olgusunun, edebiyatımızda gerek konu bakımından, gerekse üslup yönünden çokça kullanıldığını ifade etmektedir. Ayrıca, edebiyat ile göç arasındaki ilintinin, yazar için bir araç mı yoksa bir amaç mı olduğunu sorgulayan Akgün, *göç* olgusunun göçmen yazarlar vasıtasıyla oluşturulan bir edebiyat türü haline gelmesini de araştırmaktadır. Dahası, edebiyat ile göç arasında iki taraflı bir ilişkinin varlığından söz eden araştırmacı, bu iki olgunun birleştiği noktada karşılıklı olarak ne yönde etkileştiklerine ilişkin bilgiler vermektedir.

2015 yılında Hikmet Asutay ve Jale Aylin Çelik tarafından *Göçmen Yazını Yazarı Emine Sevgi Özdamar'ın "Mutterzunge" Adlı Eserinde Dilsizlik Sorunsalına Bakış* konulu bir araştırma yapılmıştır. Bu araştırmada yazarlar, 60'lı yıllarda göçmen olarak Almanya veya diğer ülkelere giden insanların yaşadıkları sorunları dile getirmişlerdir. Bu sorunların en başında yer alan "Dil" sorunu makalenin ana konusudur. Kuşakların ilerlemesiyle giderek bir sorun haline gelen dil sorunsalı, göçmenlerin anadilini unutmasından dolayı veya doğru olarak öğrenememesinden dolayı ortaya çıkan bu sorun, Almancayı da etkin bir

şekilde öğrenmeyi olumsuz olarak etkilemiştir, bu da gerek bireysel açıdan, gerekse toplumsal yönden çeşitli sorunlara yol açmıştır. Kimlik olgusunun bu sorunların en başında olduğu ifade edilen çalışmada, kişinin konuştuğu hiçbir dilin anadili olmayışı nedeniyle yaşadığı kimlik bunalımı ve ait olduğu yeri bilememe buhranı gözler önüne serilmektedir. Böylece kişi, toplum içerisine uyum sağlayamamıştır ve içerisinde yaşadığı toplum tarafından da kabul görmemektedir. Bir göçmen yazar olan Emine Sevgi Özdamar'ın *Mutterzunge* ve *Vaterzunge* adlı eserlerini inceleyen Asutay/Çelik, onun perspektifinden yola çıkarak *dilsizlik* olgusunu ele almışlardır. 2016 yılında Şenay Kırgız Karak tarafından *Emine Sevgi Özdamar'ın "Annedili" Adlı Eserinde Bellek ve Bilinç Akışı Tekniği* isimli çalışma kaleme alınmıştır. Bu çalışmada, insan belleğinin geçmişte depoladığı bir yaşantıyı, içinde bulunduğu zaman diliminde yeniden geri çağırması olayı olduğunu ifade edilirken; bu olgunun, Özdamar'ın "Annedili" adlı eserinde göç ile bellek arasındaki ilişki şeklinde yer aldığı açıklanmaktadır Karak tarafından. Araştırmacı, yazarın dil aracılığıyla göç eden Türklerin belleğinde yer alan işçi imajının, kültürsüz, orta düzey olduğunu ifade etmektedir ve bunu "Mutterzunge" adlı eserden alıntılarla desteklemektedir. Bellek ile bilinç olgularına da değinen araştırmacı, bilinç akışı tekniği hakkında da bilimsel tespitlere yer vermektedir. Karak' ın (2016) açıklamasına göre bu teknik, eserde yer alan karakterin düşünme eylemini olduğu gibi aktaran bir tekniktir ve karakter, başka bir muhatap yerine düşüncelerini kendisine yöneltmektedir. Bu tekniğe ilişkin Özdamar'ın eserinden alıntılar da yapan araştırmacıya göre Özdamar, okurun karakterle birlikte bu düşüncelere yoğunlaştığını ve karakterin yaşantılarına ortak olduğunu ifade etmektedir.

4.4. Genel Değerlendirme

Yukarıda ele aldığımız kitap, tez, makale gibi akademik çalışmaların (kapsam sıkıntısından dolayı ele almadığımız diğer çalışmalar da dahil olmak üzere) büyük bir kısmı Özdamar'ın *Hayat Bir Kervansaray* adlı eseriyle ilgilidir. Bu eser edebiyat bilimciler ve alan uzmanı akademisyenler tarafından etraflıca irdelenmiştir. Yazarın diğer eserlerine yönelik hazırlanan çalışmalar da tespit edilmiştir. *Mutterzunge* adlı eser üzerine yapılan araştırmaların diğer eserleri ele alan araştırmalara oranla daha az olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca, çalışmamızın çıkış noktasını oluşturan *Mutterzunge* adlı eserdeki dilsel yapılar ve bunların Türkçeye aktarımı konusunda yapılmış bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bundan dolayı, çalışmamızda *Mutterzunge* adlı eserdeki tüm deyim, atasözü ve diğer kalıp ifadeler

listelenmiş ve hangi çeviri tekniğine göre hedef dile aktarıldığı analiz edilmiştir. Ayrıca alternatif çeviri teknikleri de önerilmiştir.

5. ÇEVİRİ TÜRLERİ VE TEKNİKLERİ

Çalışmamızın bu bölümünde çeviri kavramı, çeviri türleri, çeviri stratejileri, atasözü, deyim ve kalıp ifadelerin çevirileri ile bu kavramlar bağlamında ortaya çıkan temel çeviri sorunlarını kısaca açıklamaya çalışacağız. Bu konularda yapılmış çok fazla ulusal ve uluslararası akademik çalışma olmasına rağmen, bu bölümü çalışmamıza eklememizin nedeni çalışmamızın uygulama bölümünü burada ele alacağımız bilgi ve yöntemler bağlamında irdeleyecek olmamızdır. Çalışmamızın uygulama bölümü Almanya'da yaşayan Türk asıllı göçmen yazar Emine Sevgi Özdamar'ın *Mutterzunge* adlı eserinde kullanmış olduğu kalıp ifadeler, yani atasözleri ve deyimlerin aynı eserin Türkçe çevirisindeki karşılıklarının anlamsal analizinden oluşmaktadır. Dolayısıyla Almanca eserdeki kalıp ifadeler listelenecek ve bu ifadelerin Türkçe karşılıkları çeviri teknikleri açısından irdelenecektir. Böylelikle kullanılan kalıp ifadelerin anlamsal karşılıklarının sağlanıp sağlanamadığı, varsa çeviri hatalarının sebepleri ortaya konacaktır.

5.1. Çeviri Kavramı

Çeviri en basit tanımıyla bir dilden başka bir dile yapılan yazılı veya sözlü aktarımlar olarak değerlendirilmektedir (Stolze, 2013: 18; Zengin, 2016: 12; Yalçın, 2015: 31). Zaman içinde, özellikle çevirinin bir bilim dalı olarak bilim dünyasında yer edinmesiyle birlikte bu alana yönelik teorik çalışmalar hızlanmış ve çeviri kavramı yazılı çeviri (edebi eserler, haber yazılar gibi tüm yazılı kaynak çevirileri) ve sözlü çeviri (tercümanlık olarak da adlandırılmaktadır) olmak üzere ikiye ayrılmıştır (Stolze, 2013: 19). Çeviri bilimin geçirmiş olduğu bu süreç içinde çok farklı çeviri uygulama ve teknikleri ortaya çıkmış, çeşitli çeviri türleri bu bilim dalı içerisinde yer almıştır. 4500 yıllık geçmişe sahip olan çeviride temel amaç özgün metnin tüm unsurlarının hedef dilde tam karşılıklarıyla verilmesidir (Aksoy, 2002: 15).

Çeviri bilimciler çeviri kavramını çeviri stratejilerine bağlı olarak farklı şekillerde tanımlamışlardır. Örneğin Bennani (1981: 135) çeviriyi *yorumlama* olarak görmektedir. Bu yaklaşım çeviri stratejilerinden olan eşdeğerlik kavramıyla bağlantılıdır. Newmark (1981) çeviriyi *anlam aktarımı*, Beaugrande ise (1978) *yazar, metin, okur arasındaki ilişki* olarak nitelemektedirler. Beaugrande'nin tanımı çeviriyi bir etkileşim aracı olarak ele almakta, metni yazar ile okuyucu arasındaki köprü olarak göstermektedir. Bu yaklaşım okuyucu

merkezli bir yaklaşım olup çevrilen metnin okuyucunun beklentilerini karşılayıp karşılamadığı detaylıca araştırılır. Ele aldığımız tanımlamaların hepsi, görüldüğü gibi, çeviri etkinliği esnasında takip edilen yol ve yaklaşımlara göre şekillenmektedir.

Yukarıda da belirtildiği gibi, çeviri kavramı üzerine yapılan kavramsal açıklama ve tanımlamaların hepsi çevri etkinliği esnasında takip edilen yöntem ve stratejilere dayanmaktadır. Bundan dolayı çeviri etkinliğinin sürecine de kısaca değinmekte fayda vardır.

Çeviri etkinliği uzun ve zahmetli bir süreç gerektirmektedir. Aksoy (2002: 65) çeviri sürecini aşağıdaki gibi aşamalandırmıştır:

- *Kaynak metni okuma*: Çeviri sürecine başlamadan önce kaynak metin çevirmen tarafından detaylı bir şekilde okunur. Okuma çeviri sürecinin ilk basamağını oluşturmaktadır.
- *Eleştirel yorumlama ve dilbilimsel göstergeleri inceleme*: Bu süreçte çevirmen okuduğu bölümleri kafasında yorumlar ve metindeki olay örgüsünü beyninde biçimlendirir. Ayrıca metne dilbilimsel açıdan yaklaşılır ve metni oluşturan göstergeler analiz edilir.
- *Biçem analizi*: Çevirmen kaynak metnin yazarının biçemini (üslup) analiz eder, çünkü hedef metne aynı üslubu aktarmak durumunda kalacaktır. Biçem konusuna sözcük seçimi, cümle yapısı, söz sanatları, dolaylı anlatımlar, kalıp ifade kullanımı, noktalama özellikleri gibi pek çok unsur dahildir.
- *Kaynak metni çözümleme ve anlama*: Bu aşamada metin baştan sonra tekrar çözümlenir ve çevirmenin kafasında somutlaşır. Çevirmen artık tüm olay ve anlatılara hâkimdir.
- *Çevirme etkinliği*: Bu aşamada çevirmen kaynak metni hedef dile çevirmeye başlar.
- *Yeniden yaratma*: Çevirmen tüm dilsel göstergeleri yeniden yaratma aşamasına girer. İlk çevirinin ardından kontrol aşaması ve eksikliklerin giderilmesi bu kısımda ele alınır.
- *Eleştirel yorumlama*: Hedef dile çevrilen metin yorumlanır, anlamsal ve biçem analizi yapılır. Dilbilimsel göstergeler karşılaştırılır.
- *Sonuç:* Yeni metin.

Çeviri etkinliğine yönelik ele aldığımız yukarıdaki bilgilerden de anlaşılacağı gibi, çeviri etkinliği uzun ve zahmetli bir süreçtir. Çevirmenin çeviri etkinliğine başlamadan

önce çok detaylı bir kaynak metin analizi yapması ve kaynak metni hedef metne tün detayıyla aktarması gerekmektedir.

5.2. Çeviri ve Kültür

Kültür sözcüğü toplumbilimsel bir kavram olup bilimadamları tarafından genellikle *birlikte yaşayan insan topluluğunun yetenek ve becerileri, sanatları ve gelenekleri, dilleri gibi ortak unsurları içeren yaşama tarzı* (Uygur ve Baykan, 2007: 32; Usal ve Kuşluvan, 2002:105-106), *içinde yaşadığımız sosyal ortamın insanlara sunduğu fırsatlara ve olaylara karşılık bireylerin ortaya koyduğu maddi ve manevi tepkilerin tümü* (Demirel, 2012: 8), *bir toplumun sahip olduğu maddî ve manevî değerlerin yanı sıra toplumda mevcut her tür bilgi, ilgi, alışkanlık, değerler, tutumlar, görüş fikir ve tüm davranış şekilleriyle bir bütünü oluşturmaktadır* (Turhan, 1994: 45) olarak tanımlanmaktadır. Colles ise (2013: 75) kültürü bir toplumun ortak davranışı olarak yansıtmaktadır.

Yukarıda ele aldığımız tanımlamalar kültürün en çok şu noktasına vurgu yapmaktadır: Kültür bir toplumun yaşam tarzıdır. Bir topluma özgü olan yaşam tarzı o toplumun davranışlarına, yeme içme özelliklerine, hatta kullandığı dile nüfuz etmektedir. Bu yüzden geçmişten gelen sıkı bir etkileşim ağı oluşmamışsa kültürel özellikler farklı toplumlarda genellikle az bilinir. Dilbilimsel açıdan ise dil kullanımına sinmiş kültürel ifadeler farklı toplumlarda anlaşmazlıklara, yanlış anlaşılmalara ve buna bağlı olarak önyargılara sebep verebilir (Aksoy, 2002: 88). Bundan dolayı iki farklı kültür arasında metin çevirisi yaparken özellikle kültürel öğelere dikkat edilmeli ve buna uygun çeviri teknikleri kullanılmalıdır.

Çeviri iki dil arasında olduğundan dolayı bu onun ayrıca iki kültür arasında olduğunu da gösterir. Çevirinin malzemesi dildir. Çeviride dil aracılığıyla kültür aktarımı yapılmaktadır. Bu aktarım yapılırken hatalara düşmemek için kültürel çeviri, yani iletişimsel çevirinin temel yaklaşımlarını göz önünde bulundurmak gerekmektedir.

Toplumların birbirinden farklı yaşam tarzları, düşünce tarzları vardır. Dolayısıyla diller *sadece iç yapıları bakımından değil, dış ortamları açısından da birbirlerinden ayrılırlar* (Yalçın, 2015: 39). İç yapıları, yani dilbilgisel ve sözdizimsel özellikleri hedef dile aktarmak kolaydır, fakat dış yapı adı verilen yaşam tarzı, bakış açısı, kısacası kültürü başka dile aktarmak zorluklara sebep olmaktadır. Hatta kültürel farklılıklar hedef dilde anlamsal kayıplara sebep olabilmektedir. Örneğin;

> *Türk kültüründe var olan "Allah razı olsun", "Allah gani gani rahmet eylesin" gibi deyişler.....çeviride sorun yaratacaktır. Bu yüzden olaya eşdeğerlik açısından baktığımızda bu içeriklerin amaç dilde seslenilen okurun en kolay anlayabileceği bir biçimde aktarılması gerekmektedir (Yalçın, 2015: 39).*

Yukarıda dile getirdiğimiz çeviri sorunlarının ortaya çıkmaması için öncelikli olarak çevirmenin hem çıkış kültürünü hem de hedef kültürünü çok iyi bilmesi gerekmektedir. Çevirmen ele aldığı metni oluşturan sözcükleri hedef dile birebir aktararak çeviri yapmaya çalışırsa hedef metin anlaşılmayan sözcüklere dolup taşacaktır. Dolayısıyla hem çıkış metninin önem ve değerini bozacak hem de okuyucuyu çıkış dili ve kültürüne karşı soğutacaktır.

5.3. Kalıp İfade Çevirisi

Toplumların değer yargıları ve yaşam tarzlarının dili doğrudan etkilediğinden bahsetmiştik. Her toplumun diline girmiş olan ve o toplumun kültürel değerlerini yansıtan çeşitli atasözü, deyim, kalıp ifade gibi dilsel kullanımlar vardır. Bu kalıp ifadelerin başka bir dile aktarılması kültür farklılığından dolayı sıkıntı yaratabilir. Bundan dolayı çevirmen atasözü, deyim, yiyecek gibi kavramları hedef dile aktarırken yaratıcılık gücünü kullanmalı ve anlama yönelik yorum yapmalıdır (Yalçın, 2015: 40). Çünkü bazı deyim ve atasözlerinin kullanılan sözcük tercihi ve sözdizimsel yapıları bağlamında hedef dilde karşılıkları olmayabilir ama hedef dilde farklı sözcükler ve sözdizimsel özelliklerle oluşturulmuş ve aynı anlama gelen atasözü ve deyim muhakkak vardır (Baykan, 2005: 190). Bu gibi kalıp ifadelerin çevirisi yapılırken eşdeğer kalıp ifadelerin tespit edilip hedef metne monte edilmesi iyi bir çeviri açısından kaçınılmaz bir yaklaşımdır.

Çevirmenin ele aldığı deyim veya atasözü hedef kültürde hiçbir şekilde yer almıyorsa ve karşılığı yoksa çevirmenin çeviriye iki tür yaklaşımı söz konusu olabilir: Birincisi karşılığı olmayan ifadeyi hedef kültüre aktarmayacak. Bu yaklaşım beraberinde eksik çeviriyi getireceği ve kaynak metnin özelliğini bozacağı için uygun olmayan bir yaklaşımdır. İkincisi ise çevirmek karşılığı olamayan ifadeyi yorumlama yoluna gidebilir. Bu durumda da kaynak metnin orijinalliği ve yazarın biçemi bozulmuş olur.

5.4. Çeviri Türleri

Çeviri bilim kendi içinde diğer bilim dallarından bağımsız işleyip ilerleyen bir bilim dalı değildir. Tersine, çeviri bilim disiplinler arası bir etkinlik alanı olup dilbilim, metin dilbilim, göstergebilim, kültür, toplumbilim, söylem analizi gibi pek çok alanla yakından bağlantılıdır. Çeviri bilimin yukarıda anlatıldığı gibi farklı bilim dallarıyla etkileşim halinde olmasından dolayı farklı çeviri türleri ortaya çıkmıştır.

Newmark (1981: 39) çeviriyi ikiye ayırmaktadır:

1. Anlamsal çeviri
2. İletişimsel çeviri

Newmark'ın ikiye ayırdığı çeviri türünde *anlamsal çeviri* eşdeğerlik kavramını ifade etmektedir. İletişimsel çeviri ise kültür odaklı olup uyarlama üzerine yoğunlaşır. Yalçın bu iki tür çeviri için şunu ifade etmektedir:

> *Anlamsal çeviri, daha çok eşdeğerlik kavramıyla ilgilidir, kaynak metindeki sözcükler için eşdeğer bir anlamsal içerik bulmaya yönelik bir çalışmayı içermekte ve kaynak metin odaklı olup kaynak metindeki anlamların üzerine yoğunlaşmaktadır. İletişimsel çeviri ise kaynak metnin kültürel olarak hedef topluma uyarlanması, böylece hedef okuyucu tarafından kolaylıkla anlaşılması ve kaynak etkinin aynısının hedef toplum ve kültürde yaratılması sağlanmaktadır (Yalçın, 2015: 33).*

Yalçın'ın yukarıdaki alıntıda da ifade ettiği gibi, anlamsal çeviri kaynak metin çıkışlıdır ve kaynak metinde yer alan ifadelerin anlamsal sapmaya uğratılmadan aktarılması gerekmektedir. Eşdeğerlik kavramı üzerine oturtulan anlamsal çeviride kaynak metin ile hedef metinin sözcük tercihi, sözdizimsel yapı, dil bilgisel kurallar, biçemsel ve anlamsal açıdan olabildiğince aynı değerde olması gerekmektedir. Fakat Aktaş'ın (1996: 164) da ifade ettiği gibi, kaynak metnin dili karmaşık ve dolaşık olması durumunda hedef dilde gerçek bir eşdeğerliliğin kurulmasını engeller. Yani kaynak metin ne kadar karmaşık ise o metnin eşdeğer çevirisi o derece zorlaşmaktadır.

İletişimsel çeviri ise okuyucu odaklıdır ve çeviri metni okuyan kişinin kaynak kültürü iyice anlayabilmesi için anlatılanların hedef kültürdeki karşılıklarının verilmesi üzerine odaklanır. Yani kaynak kültür hedef kültüre uyarlanır ve böylece konunun anlaşılması sağlanır. Bu bağlamda belli bir kültüre özgü deyim ve atasözlerinin çevirisinde birebir aktarım hedef dilde anlaşılmayan bir anlatıma sebep vereceğinden dolayı bu durumda iletişimsel çeviriyi kullanmak daha yerinde olacaktır.

5.5. Çeviri Stratejileri

Çevirmenlerin kaynak metne yaklaşımlarını ve o metni hedef metne dönüştürme yöntem ve tekniklerine, yani çeviri edimine yaklaşım özelliklerine çeviri stratejisi adı verilir. Çeviri bilimde çeviri stratejileri konusunda yaptığımız araştırma sonucunda çeviri üzerine yazılan bilimsel kitap ve makalelerde çeviri stratejilerine farklı yaklaşıldığı gözlemlenmiştir. Bazı kaynaklarda aynı strateji farklı şekilde adlandırılırken, bazı kaynaklarda ise farklı sayıda çeviri stratejisi ele alınmıştır. Biz çalışmamızda, çalışmamızın uygulama bölümüne ışık tutması adına, farklı kaynaklarda ele alınan çeviri stratejisi ve tekniklerini derleyerek ele almaya çalışacağız.

5.5.1. Ödünç Alma / Aktarma (Übertragen)

Çeviride ödünç alma tekniği hedef dilde karşılığı olmayan sözcükler için kullanılmaktadır. Yalçın (2015: 98) ödünç almayı *bir sözcüğün kaynak dilden hedef dile çevrilmeden aynen aktarılması* olarak tanımlamaktadır. Kaynak dildeki bir sözcüğün hedef dilde hiçbir karşılığı yoksa o sözcük hedef dile olduğu gibi aktarılır, böylece o sözcük hedef dil tarafından ödünç alınmış olur.

Ödünç alma tekniği bazı kaynaklarda *yabancılaştırma yoluyla çeviri* olarak da ele alınmaktadır. Bu tekniğe göre kaynak metnin kültürü hedef metnin kültürüne ciddi anlamda hissettirilir, çünkü kaynak kültüre ait bir sözcük hedef kültüre doğrudan aktarılır. Örneğin;

Fr. baguette → Tr. baget

Fr. croissant → Tr. kruvasan

Fr. gourmet → Tr. gurme

Fr. orange → Tr. oranj

Fr. soft → Tr. soft

En. Kowboy, → Tr. kovboy

En. Votka, → Tr. votka

En. Bestseller, → Tr. bestseller

Dt. Linguistik → Tr. lengüistik

Dt. Bibliographie → Tr. bibliyografya

Alıntıladığımız örnekleri inceleyecek olursak, *baguette, croissant, gourme* gibi Fransızca sözcüklerin doğrudan bir Türkçe karşılığı yerine aynı sözcüklerin Türkçeye

sözcüksel olarak uyarlanarak aktarıldığı görülmektedir. Diğer örneklerin de aktarımı da aynı şekildedir. Fakat *soft* yerine *yumuşak*, *Linguistik* yerine *Dilbilim*, *Bibliyografi* yerine *kaynakça* gibi Türkçe sözcükler kullanılabilmektedir.

Yukarıdaki örneklerden de anlaşılacağı üzere, ödünç alma tekniği kaynak metindeki bazı sözcüklerin hedef metnin kültüründe olmamasından dolayı doğrudan hedef metne aktarılması olmasına rağmen, bazı sözcüklerin hedef kültür ve dilde karşılığı olmasına rağmen yine de doğrudan aktarıldıkları görülmektedir. Bu durum genellikle anlatıma çekici, sofistike, bilge bir hava vermek amacıyla gerçekleştirilmektedir.

Ödünç alma tekniği neticesinde hedef dile aktarılan yabancı sözcükler bu tekniğin sık kullanılması durumunda hedef dile yerleşir ve sanki o dilin bir parçasıymış gibi görülmeye başlanır.

5.5.2. Öykünme (Imitation/Nachahmung)

Öykünme, *kaynak dildeki bir sözcük ya da yapının hedef dile sözcüğü sözcüğüne aktarılmasıdır* (Yalçın, 2015: 99). Hedef dilde olmayan bu sözcük veya yapı zamanla hedef dilin bir parçası haline gelmektedir. Öykünmede yüzde yüz bir ödünç alma veya yabancılaştırma durumundan söz edilemez, tersine hedef dile monte edilen ifadeler hedef dilin kendi sözcüklerinden oluşmaktadır, burada kaynak dilin sadece yapısı kopya edilir. Dolayısıyla öykünmede sözcükler hedef kültürün kendi öz sözcükleridir, yapı ise ödünç alınmıştır. Örneğin;

Dt. eine Rolle spielen → Tr. bir rol oynamak

Dt. unter Kontrolle bringen → Tr. kontrol altına almak

Dt. Unterstützung finden → Tr. destek bulmak

Dt. einen Befehl geben → Tr. emir vermek

En. Science-fiction → Tr. bilim-kurgu

Dt. Kontrollrat → Tr. Kontrol meclisi

Yukarıdaki örneklerde de görüldüğü gibi öykünmede kaynak dili oluşturan bir söz grubu, yani bir yapı hedef dile olduğu gibi aktarılır. Fakat hedef dilde kullanılan sözcükler o dilin öz sözcükleridir yanı ödünç alınmamıştır.

5.5.3. Sözcüğü Sözcüğüne Çeviri (Wort für Wort)

Sözcüğü sözcüğüne çeviri sıklıkla aynı dil ailesinden gelen diller arasında yapılan çeviride tercih edilen bir yaklaşımdır. Çünkü aynı dil ailesinden gelen dillerin sözcük yapıları, sözdizimsel kuralları ve dilbilgisi özellikleri birbirine çok yakındır. Bu açıklamalar ışığında Yalçın (2015: 99) bu çeviri tekniğini *birebir çeviri işlemi* olarak tanımlamaktadır. Bu çeviri yaklaşımında her bir sözcüğün cümle içindeki kullanımına bakılmaksızın sadece sözcük türüne uygun olarak sözlükteki ana anlamına karşılık gelen ifade kullanılır (age. 114).

Sözcüğü sözcüğüne çeviride isim, öbekler, yan cümleler kaynak metinde olduğu gibi aktarılır. Bu yaklaşım genellikle yabancı dil derslerinde dil bilgisi kurallarını öğretmek amacıyla tercih edilir. Bu çeviri tekniğinde özellikle kültürel aktarımlar, deyim ve atasözleri hedef dilde karşılıklarını bulamaz ve büyük anlamsal hatalara neden olur.

5.5.4. Yer Değiştirme / Biçim Değiştirme (Formwechsel)

Yer değiştirme tekniğine göre kaynak dilin sözdizimi hedef dile farklı bir sözdizimle aktarılır. Yani cümlede sözcüklerin yeri değiştirilmektedir. Kaynak metin ile hedef metin arasında sözcüklerin yeri değiştirilmesine rağmen metnin veya çevrilen cümlenin anlamı değişmez, aynı kalır. Bu yaklaşımı da Yalçın (2015: 99) *hedef metinde kaynak metin öğelerinin anlamı değişmeden yer değiştirmesi* olarak ele almaktadır. Bu durumda kaynak dildeki bir fiil hedef dile isim, fiilimsi olarak veya kaynak dildeki bir zarf hedef dile fiil, fiilimsi olarak çevrilebilir. Ayrıca cümlenin anlamını bozmadan dilbilgisi yapısını değiştirmek de biçim değiştirme tekniğine dahil edilmektedir. Örneğin;

Dt. Ali sagte, dass ……. → Tr. Ali ……dığını söyledi.

Örnekte de görüldüğü gibi biçim değiştirmede kaynak metindeki cümlenin sözdizimsel yapısı hedef dile farklı bir dizimle aktarılmış, fakat cümlenin anlamı değişmemiştir.

5.5.5. Dönüştürüm (Verwandeln)

Dönüştürüm tekniği formal bir çeviri işlemidir. Genellikle dil bilgisel bir yaklaşım olup kaynak dildeki bir çatıyı hedef dile farklı bir çatı ile aktarmaktır. Örneğin hedef dilde pasif yapıda olan bir cümleyi ve söz kalıbını hedef dile aktif yapı olarak çevirme işlemidir. Bunun tam tersi de söz konusudur. Örneğin;

Dt. Die Zeitung wurde gestern Abend von Umut gelesen.

Yukarıdaki cümlenin tam karşılığı *Gazete dün akşam Umut tarafından okundu* olup pasif yapıda oluşturulmuştur. Bu cümle hedef metne *Umut dün akşam gazeteyi okudu* şeklinde çatısı değiştirilip aktif olarak çevrilirse dönüştürüm tekniğine bir örnek oluşturur.

5.5.6. Eşdeğerlik (Gleichwertigkeit)

Eşdeğerlik tekniği *kaynak dildeki bir durumu hedef dile farklı bir üslup ve yapıyla aktarma* (Yalçın, 2015: 99) işlemidir. Bu teknik sıklıkla deyim ve atasözlerinin çevirisinde kullanılmaktadır. Deyim ve atasözlerini sözcüğü sözcüğüne çevirmek hedef dilde anlaşılmazlığa sebep olabilmektedir. Bu yüzden kaynak dildeki deyim veya atasözünün hedef dildeki eşdeğeri aranır ve kullanılır.

Zengin (2016: 114) eşdeğerlilik kavramını *bir dildeki bir ifadenin yabancı bir dildeki karşılığıdır, diğer bir değişle bir şeyin aynısı değil, onun eşdeğeri* olarak ifade etmektedir. Eşdeğerlilik tekniğine örnek olarak Zengin Almancadaki *Wie geht es Ihnen*? cümlesini göstermektedir. Bu cümleyi Türkçeye birebir çevirdiğimizde *O size nasıl gidiyor?* şeklinde bir cümle ortaya çıkar. Ama cümlenin asıl eşdeğeri *Nasılsınız*? ifadesidir (age.114). Dolayısıyla bir cümlenin eşdeğeri sözcüklerin birebir çevirisi değildir.

Eşdeğerlilik stratejisine yönelik örnekler çoğaltılabilir. Örneğin;

- *Mit einer Klappe zwei Fliegen schlagen*!

Almancada sıkça kullanılan bu deyim ele aldığımız sekiz adet çeviri stratejisinden sadece eşdeğerlilik çeviri stratejisine uygundur. Diğer çeviri stratejilerine göre çevrildiğinde çok farklı anlamlar ya da anlamsızlıklar ortaya çıkacaktır: *Bir sinek öldürücüyle iki sinek öldürmek* gibi. Bu tür çevirinin Türkçede anlamsal karşılığı yoktur. Aynı Almanca deyimi eşdeğerlilik stratejisine göre çevirirsek *bir taşla iki kuş vurmak* Türkçe deyimini elde ederiz.

- *Dieser Raum wird kamera-überwacht!*

Bu örneğin Türkçe eşdeğeri *Bu iş yeri 24 saat kamera ile gözetlenmektedir* şeklindedir. Almanca cümlede olmamasına rağmen Türkçe çevirisinde *iş yeri* ve *24 saat* sözcüklerinin oturtulması eşdeğer arayışının bir sonucudur.

- *Wir warten draußen.*

Yukarıdaki örneği Türkçeye *Dışarda bekliyoruz!* şeklinde çevirirsek anlam karmaşası ortaya çıkar. Oysaki bunun Türkçe eşdeğeri *Köpek giremez!* ifadesidir.

• *In diesem Raum ist nur die Unterstellung von Kraftfahrzeugen mit Benzin-oder Dieselkraftstoffantrieb zugelassen.*

Bu uzun cümlenin Türkçe eşdeğeri *LPG'li araçlar giremez!* şeklindedir. Almancasında ise benzin ve dizel motorlar dışında kalan araçların binaya alınamayacağı açıklanmaktadır.

5.5.7. Açımlama (Erklärung)

Açımlama yoluyla çeviri çevirmenin kaynak metinde geçen ve hedef dilde karşılığı olmayan bir sözcüğü dipnot veya ara sözcük (Dt. Apposition) ile açıklanmasıdır. Buna bazı kaynaklarda *ekleme yoluyla çeviri* veya *açıklama* (Aksoy, 2002: 92) adı da verilmektedir.

5.5.8. Uyarlama (Adaptation)

Kaynak kültürde var olan bir durumun hedef kültürde bulunmaması durumunda kullanılan bir yöntemdir. Bu tür çeviri tekniğine bazı kaynaklarda *yerelleştirme, yerlileştirme* veya *yeniden yazma* (Yazıcı, 2007: 36) adı da verilmektedir. Bu çeviri tekniğinde kaynak metindeki herhangi bir kültürel özellik hedef kültürdeki bir benzeriyle karşılanır (Aksoy, 2002: 91). Bu yöntemin uygulanması durumunda kaynak metin özgünlüğünü yitirir, yazarın biçemi değiştirilerek verilir, bu da çeviride sakınılan bir durumdur.

Amerikan filmlerinde Amerikalı askerlerin cephede düşman üzerine saldırırken *Allah Allah* (Aslan ve Aksöz, 2002: 337) şeklinde bağırmaları uyarlamaya bir örnektir. Aynı şekilde He-Man adlı çizgi filmde He-Man'ın kılıcını kınından çıkarırken *Le havle vela kuvvet* (age, 337) şeklinde bağırması da uyarlamaya bir örnektir. Bu örnekler kültür farklılığından kaynaklanan çeviri sorunlarını örneklemektedir. Amerikan yapımı olup da Türkçeye çevrilen bu filmlerde verilen örneklerin Amerikan kültüründeki karşılıkları verildiğinde hedef kitle tarafından anlaşılmama ihtimali yüksektir. Fakat bu tarz bir çeviri de kültürel çatışmaya sebep verdiği için komik bir durum yaratmaktadır.

Uyarlama tekniğine yönelik diğer örneklere bakacak olursak;

En. Romeo and Julliette → Tr. Leyla ile Mecnun / Ferhat ile Şirin

İt. Pizza → Tr. lahmacun / pide

Dt. kirchliche Trauung → Tr. İmam nikahı

Dt. Beichstuhl → Tr. Mimber

Yukarıdaki dört örnek de öz kültürel değerler taşımaktadır. Türkçeye uyarlanarak çevrildiklerinde kaynak kültürde olmayan kültürel öğelerin monte edilmesi gerekecektir. Dolayısıyla eksik, kaynak kültürü karşılamayan hatta bazı noktalarda komik çeviriler ortaya çıkmaktadır.

6. ÇALIŞMANIN AMACI

Emine Sevgi Özdamar'ın edebi eserlerindeki dil kullanımını ele alan çeşitli akademik çalışmalar yürütülmüştür (Bölüm 4, S.24). Yaptığımız araştırma sonucunda bu çalışmaların genel anlamda yazarın biçem yaklaşımını, eserlerdeki kültürlerarası izleri, öz kültürel öğelerin diller arası aktarımını, yazarın Almanya macerasını ele aldıkları tespit edilmiştir. Özdamar'ın eserlerinde kullandığı deyim ve atasözlerinin kültürlerarasılık ve çeviri sorunsalı açısından kısmen ele alındığı da gözlemlenmiştir. Fakat bu araştırmalar ağırlıklı olarak *Das Leben ist ein Karawansarei* adlı eseri üzerine yoğunlaşmışlardır. Bahsettiğimiz çalışmalardan farklı olarak, çalışmamızda yazarın *Mutterzunge* adlı eseri örneklem eser olarak ele alınacaktır. Bu bilgilerden hareketle, çalışmamızın temel amacı Emine Sevgi Özdamar'ın *Mutterzunge* adlı eserindeki kalıp ifade, deyim, atasözü gibi dilsel kullanımların karşı dile hangi çeviri teknikleri bağlamında aktarıldığını irdelemek ve kullanılan çeviri tekniğinin ilgili çeviri açısından uygunluğunu tartışmaktır. Bundan dolayı, çalışmamızda öncelikli olarak *Mutterzunge* adlı eserde kullanılan bütün kalıp ifadeler tespit edilecek, Türkçe karşılıklarıyla birlikte listelenecek ve her bir kullanımın hangi çeviri tekniğine göre karşı dile aktarıldığı tespit edilecektir. Böylece Emine Sevgi Özdamar'ın eserinde kullandığı kalıp ifadelerin çevirmenler tarafından en çok hangi çeviri tekniğine göre karşı dile aktarıldığı, tercih edilen çeviri tekniğinin uygunluğu ve alternatif çeviri tekniği önerileri çalışmamızda ele alınacaktır.

Özdamar'ın kalıp ifade kullanımını ele alan çalışmalar kültürlerarasılık üzerine yoğunlaşan içerik analizine dayandırılmıştır. Bu çalışmada ise çeviri teknikleri ve tercihleri üzerine odaklanılmış olup, *Mutterzunge* adlı eser bağlamında çeviri tekniği odaklı kalıp ifade analizini ele alan çalışmaya rastlanmamıştır.

7. ÇALIŞMANIN YÖNTEMİ

Nitel araştırma yönteminin kullanıldığı çalışmamızda veriler betimsel analiz tekniğiyle ele alınmıştır. Betimsel analizde hipotez, gözlem ve yorumlama aşamaları bulunmaktadır (Arslanoğlu, 2016: 72). Bu aşamalar ışığında çalışmamızın öncelikli olarak çerçevesi oluşturulmuş, oluşturulan çerçeveye göre veriler işlenmiş, elde edilen bulgular tanımlanmış ve yorumlanmıştır (Yıldırım & Şimşek, 2013: 256). Araştırma konumuzu betimsel analiz tekniği bağlamında düşünecek olursak; konumuzun çerçevesi belirlenmiş, bu çerçeveye Özdamar'ın *Mutterzunge* adlı eserindeki kalıp ifade, deyim ve atasözleri dahil edilmiş olup bunlar çalışmamızın verilerini oluşturmuştur. Bu üç dilsel kullanım dışında kalan tüm ifade ve yaklaşımlar çalışmamızın dışında tutulmuştur. İkinci aşamada, *Mutterzunge* adlı Almanca eserdeki kalıp ifade, deyim ve atasözleri ile bunların aynı eserin Türkçe çevirisindeki karşılıkları tarama yöntemine göre tespit edilmiş ve tablolaştırılmıştır. Elde edilen veriler, uygulanan çeviri teknikleri bağlamında teker teker analiz edilmiş ve analiz sonuçları son aşamada yorumlanmıştır.

Çalışmamızın evrenini Emine Sevgi Özdamar'ın edebi eserleri, örneklemini ise *Mutterzunge* adlı eseri oluşturmuştur. Örneklem üzerinde yapılacak araştırma ve analizler sonucunda Özdamar'ın kalıp ifade, deyim ve atasözü kullanımı ile bu kullanımların hangi çeviri tekniğine göre hedef dile aktarıldığı konusunda genel yargılara ulaşılabilecektir.

8. EMİNE SEVGİ ÖZDAMAR'IN MUTTERZUNGE ADLI ESERİNDEKİ KALIP İFADELER VE TÜRKÇE ÇEVİRİSİNDEKİ KARŞILIKLARI

Çeviri etkinliği, çalışmamızın önceki bölümlerinde de açıklandığı gibi, uzun bir süreç, zahmet ve her iki dilde beceri isteyen bir durumdur. Kaynak dilden hedef dile yapılan edebi eser çevirileri ise diğer çeviri türlerine göre biraz daha karmaşık hal alabilmektedir. Bu bilgilerden hareketle, çalışmamızın bu bölümünde Almanya'daki göçmen yazını temsilcilerinden biri olan Emine Sevgi Özdamar'ın *Mutterzunge* adlı Almanca eserinde yer alan atasözü, deyim ve kalıp kavramlar gibi ifadelerin Türkçe çevirilerindeki karşılıkları irdelenmiştir. Tespit edilen bu kavramların hangi çeviri tekniğine göre ele alınıp hedef dile aktarıldığı ve tercih edilen çeviri tekniğinin anlam karmaşasına neden olup olmadığı araştırılmıştır. Çalışmamızda öncelikli olarak *Mutterzunge* adlı kitapta yer alan tüm atasözleri, deyimler ve kalıp ifadelerin hem Almanca hem de Türkçe karşılıkları tablo halinde listelenmiştir. Listelenen bu kavramlar çalışmamızda teker teker analiz edilmiştir.

8.1. Kalıp İfadeler Tablosu

Tablo 2. Kalıp ifadeler tablosu

Atasözleri, deyim ve kalıp ifadeler (Kaynak Metin)	**Atasözleri, deyim ve kalıp ifadeler (Hedef Metin)**	**Tür**	**Çeviri Tekniği**
Zunge hat keinen Knochen s.9	Dilin kemiği yoktur. s.7	Atasözü	Sözcüğü sözcüğüne çeviri
Müde (im Teller) sitzen s.9	Can çekişmek s.7	Deyim	Eşdeğerlilik
Bakshish geben s.9	Bahşiş vermek s.7	Deyim	Ödünç Alma ve Öykünme
in Ohren kommen s.9	Kulağa gelmek s.7	Deyim	Öykünme
Voll mit Polizisten sein s.10	Polis kaynamak s.8	Deyim	Eşdeğerlilik
Der Kopf aus dem Platz springen s.10	Beyin yerinden fırlamak s.8	Deyim	Eşdeğerlilik

Auf Knie fallen s.10	Dizlerin üzerine yığılmak s.8	Deyim	Sözcüğü sözcüğüne çeviri
weinen s.10	İki göz iki çeşme ağlamak s.8	Deyim	Açımlama
Blut vergießen s.11	Kan dökmek s.9	Deyim	Öykünme
Lachen nicht s.12	Suratı asık olmak s.9	Deyim	Biçim Değiştirme ve Eşdeğerlilik
Mit dem Mundwinkel erzählen, oberflächlich s.12	Yarım ağızla anlatmak s.9	Deyim	Eşdeğerlilik
Meine Schöne s.13	Güzelim s.11	Kalıp İfade	Sözcüğü sözcüğüne çeviri
Allah soll euch alle verfluchen Inschallah s.13	Allah hepinizin belasını versin inşallah s.11	Kalıp İfade	Sözcüğü sözcüğüne çeviri ve Aktarma
Man hat ihnen die Milch, die sie aus ihren Muttern getrunken haben, aus ihrer Nase rausgeholt s.14	Analarından emdikleri sütü burunlarından fitil fitil getirdiler s.11	Deyim	Sözcüğü sözcüğüne Çeviri
Schläfrig s.15	Gözlerinden uyku akmak s.13	Deyim	Biçim Değiştirme ve Eşdeğerlilik
Ihr Fleisch Ihnen, ihre Knochen mir gehören s.15	Eti sizin kemiği benim s.13	Deyim	Sözcüğü sözcüğüne çeviri
Die Hand der schlagenden Meister stammt aus dem Paradies s.15	Dayak atan hocanın eli cennetten çıkmadır s.13	Atasözü	Sözcüğü sözcüğüne çeviri
Wo Sie schlagen, werden dort die Rosen blühen s.15	Vurduğu yerde gül biter s.13	Atasözü	Sözcüğü sözcüğüne çeviri
Etwas laut gegen die Regierung sprechen s.16	Hükümete karşı sesi yükseltmek s.14	Deyim	Sözcüğü sözcüğüne çeviri
Das Geld hat keine Angst hier, es hat Zähne s.16	Paranın korkusu yoktur burada, dişleri vardır s.14	Deyim	Sözcüğü sözcüğüne çeviri
Jemanden an einem Tag ausgeben s.16	Birini bir günde harcamak s.14	Deyim	Sözcüğü sözcüğüne çeviri
Der Tod ist ein schwarzes Kamel, es setzt sich vor jeder Tür nieder s.16	Ölüm kara bir devedir, bir gün her kapının önüne mutlaka ıhar s.14	Atasözü	Sözcüğü sözcüğüne çeviri

Die Seele wie Quecksilber zittern s.17	Ruh cıva gibi titrer s.15	Deyim	Sözcüğü sözcüğüne çeviri
Nicht mehr sehen s.17	Gözüne perde inmek s.15	Deyim	Biçim Değiştirme ve Eşdeğerlilik
Wie ein Herz ,auf dem ein Pfeil steckt s.18	Ok saplanmış kalp gibi s.15	Deyim	Sözcüğü sözcüğüne çeviri
Sie hören das Rauschen ihres Herzens s.18	Kalplerin coşkunluğunu dinliyorlar s.16	Deyim	Sözcüğü sözcüğüne çeviri
Unkonzentriert s.19	Dikkat dağılmak s.16	Deyim	Eşdeğerlilik
Allahs Gast s.19	Tanrı misafiri s.16	Deyim	Aktarma ve Sözcüğü sözcüğüne çeviri
Wir müssen Süß essen, Süß reden s.19	Tatlı yiyelim tatlı konuşalım s.16	Deyim	Sözcüğü sözcüğüne çeviri
Du wirst ernten, was du gesät hast s.19	Ne ekersen onu biçersin s.16	Deyim	Sözcüğü sözcüğüne çeviri
Eine Tasse Kaffee hat vierzig Jahre Freundschaft s.20	Bir fincan kahvenin kırk yıl hatırı var s.17	Atasözü	Sözcüğü sözcüğüne çeviri
Im Gesicht ein Affe spielen s.21	Birinin yüzünde maymun oynamak s.18	Deyim	Sözcüğü sözcüğüne çeviri
Über jemanden Lustig machen s.21	Biriyle alay etmek s.18	Deyim	Öykünme
Die Sünden sollst du tragen s.22	Günahı senin boynuna s.19	Deyim	Eşdeğerlilik
Mit scharfen Zungen s.26	Sivri dilleriyle incitmek s.22	Deyim	Sözcüğü sözcüğüne çeviri
Sich abwenden von s.26	Yüz çevirmek s.22	Deyim	Eşdeğerlilik
Die Werke zu Nichte machen s.26	İşleri boşa çıkarmak s.22	Deyim	Eşdeğerlilik
Die eingeschlafenen Tiere in meinem Körper wecken s.26	İçimde uyuyan hayvanı uyandırmak s.23	Deyim	Sözcüğü sözcüğüne çeviri
Die Stimme der Liebe macht mich blind s.26	Aşkın sesi gözümü kör eder s.23	Deyim	Sözcüğü sözcüğüne çeviri

Du hast mich verbrannt s.27	Yaktın ah yaktın beni s.24	Deyim	Sözcüğü sözcüğüne çeviri
Nimm meinen Verstand mit Wein weg s.28	Aklımı şarapla al s.24	Deyim	Sözcüğü sözcüğüne çeviri
Mein Verstand ist aus seinem Ort weggeflogen s.28	Aklım başımdan uçtu gitti s. 24	Deyim	Sözcüğü sözcüğüne çeviri
Die Auge da festhalten s.29	Gözleri dikmek s.24	Deyim	Eşdeğerlilik
Dieses Verbot ist so, wie wenn die Hälfte von meinem Kopf abgeschnitten ist s.29	Bu yasak kafamın yarısını kesilmesi gibi bir şeydi s.25	Kalıp İfade	Sözcüğü sözcüğüne çeviri
Aus dieser Welt weggehen s.30	Tahtalıköyü boylamak s.25	Deyim	Eşdeğerlilik
Geduld ist das Haupt aller Dinge s.30	Her işin başı sabır s.26	Atasözü	Sözcüğü sözcüğüne çeviri
Meinem Kummer helfen s.31	Derdime derman olmak s.26	Deyim	Öykünme
Ich gebe mich zum Opfer deiner Blicke s.31	Senin bakışlarına kurban olurum s.27	Deyim	Sözcüğü sözcüğüne çeviri
Fortwimmern s.31	İnim inim inlemek s.27	Deyim	Eşdeğerlilik
Mit einem Blick hast du meine Zunge an deine Haare gebunden s.32	Bir bakışınla dilimi saçlarına bağladın s.27	Deyim	Sözcüğü sözcüğüne çeviri
Ich bin die Sklavin deines Gesichts geworden s.32	Ben senin yüzünün kölesi oldum s.27	Deyim	Sözcüğü sözcüğüne çeviri
Unkonzentriert sein s.32	Dikkatini vermemek s.27	Deyim	Eşdeğerlilik
Mein Herz wollte fliegen s.32	Kalbim uçmak istedi s.27	Deyim	Sözcüğü sözcüğüne çeviri
Schreien s.32	Feryat figan etmek s.27	Deyim	Eşdeğerlilik
Mein Herz wirft vor sich her s.32	Kalbim kendini yerden yere atıyor s.27	Deyim	Sözcüğü sözcüğüne çeviri
Wie die Rosen blaß werden s.32	Gül gibi sararıp solmak s.27	Deyim	Sözcüğü sözcüğüne çeviri
Der Tod ist billig s.32	Ölüm ucuzdur s.27	Deyim	Sözcüğü sözcüğüne çeviri

Die Wörter ,die hinter dem Vorhang gesprochen, lernen s.33	Perdenin arkasında konuşulan kelimeleri öğrenmek s.28	Deyim	Sözcüğü sözcüğüne çeviri
Die Liebe beschmutzen s.33	Aşkı kirletmek s.28	Deyim	Sözcüğü sözcüğüne çeviri
Es war einmal, es war keinmal s.33	Bir varmış bir yokmuş s.28	Tekerleme	Sözcüğü sözcüğüne çeviri
So schön wie der vierzehnte Tag des Mondes s.34	Ayın ondördü gibi çok güzel s.28	Deyim	Sözcüğü sözcüğüne çeviri
Vierzig Nächte, vierzig Tage heiraten s.34	Kırk gün kırk gece düğün yapmak s.29	Deyim	Sözcüğü sözcüğüne çeviri
Horchen s.34	Kulak kabartmak s.29	Deyim	Eşdeğerlilik
Vierzig Beile oder vierzig Pferde s.34	Kırk katır mı, kırk satır mı s.29	Kalıp ifade	Sözcüğü sözcüğüne çeviri
Der Mann das Mädchen zur Frau nehmen s.35	Adam kızla baş göz olmak s.29	Deyim	Eşdeğerlilik
Geduldstein s.36	Sabır taşı s.30	Deyim	Sözcüğü sözcüğüne çeviri
Die Liebe ist ein leichter Vogel, setzt sich leicht irgendwo hin, aber steht schwer auf s.36	Aşk hafif bir kuştur; bir yere kolay konar ama zor kalkar s.31	Deyim	Sözcüğü sözcüğüne çeviri
Schau auf das Kind wie auf deine eigenen Augen s.37	Çocuğa gözün gibi bak s.31	Deyim	Sözcüğü sözcüğüne çeviri
Zeliha brannte für Yusuf s.37	Zeliha Yusuf için yanıp tutuşuyordu s.31	Deyim	Sözcüğü sözcüğüne çeviri
Du hast gesündigt s.38	Günah işledin s.32	Deyim	Eşdeğerlilik
Klatschen s.38	Dedikodu yapmak s.32	Deyim	Eşdeğerlilik
Kein Staub auf die Ehre kommen lassen s.38	Şerefine toz kondurmamak s.32	Deyim	Sözcüğü sözcüğüne çeviri
Liebe ist ein Hemd aus Feuer s.40	Aşk ateşten bir gömlek s.34	Deyim	Sözcüğü sözcüğüne çeviri
Drücke mir einen Stein auf das Herz s.40	Kalbimin üzerine bir taş bas s.34	Deyim	Sözcüğü sözcüğüne çeviri
Ich kann nicht meinen Durst löschen s.41	Susuzluğumu dindiremiyorum s.35	Deyim	Sözcüğü sözcüğüne çeviri

Ins Gesicht hauen s.43	Okkalı bir tokat atmak s.36	Deyim	Eşdeğerlilik
Mit dem Gesicht berühren s.44	yüz sürmek s.37	Deyim	Açımlama
Wer in den Wind spucken will, spuckt in sein eigenes Gesicht s.45	Rüzgara tüküren kendi yüzüne tükürür s.38	Atasözü	Sözcüğü sözcüğüne çeviri
Grossvater isst unreife Trauben, die Zähne vom Enkel werden stumpf s.45	Dedesi koruk yer, torunun dişi kamaşır s.38	Atasözü	Sözcüğü sözcüğüne çeviri
Wer den Schatz will, muss den Drachen treffen s.45	Hazineyi bulmak isteyen, ejderhayı devirmelidir s.38	Atasözü	Sözcüğü sözcüğüne çeviri
Wer Geliebte will, muss das Leiden dulden s.45	Yar isteyen, acılara göğüs germelidir s.36	Atasözü	Sözcüğü sözcüğüne çeviri
Erstaunen s.48	Hayrete düşmek s.40	Deyim	Eşdeğerlilik
Ich bin Wörtersammlerin s.48	Ben kelime toplayıcısıyım s.40	Kalıp ifade	Sözcüğü sözcüğüne çeviri
Hochschwanger sein s.49	Karnı burnunda olmak s.41	Deyim	Eşdeğerlilik
Der Vater knackte gerade seine Läuse auf seiner Brust s.50	Baba o sırada bağrındaki bitleri kırıyordu s.42	Kalıp ifade	Sözcüğü sözcüğüne çeviri
Er setzt sich mit dem Teufel auf die Wolke und frisst meinen Regen s.50	Şeytanın askeri, şeytanla beraber bir bulutun üzerine binip rahmetimi yer s.42	Kalıp ifade	Sözcüğü sözcüğüne çeviri
Hungern s.50	Açlıktan nefesi kokmak s.42	Deyim	Eşdeğerlilik ve Açımlama
Der Mensch den Menschen brauchen s.50	Komşu komşunun külüne muhtaç olmak s.42	Deyim	Eşdeğerlilik
Was soll ein Mensch machen s.50	Vermeyince Allah Kul ne yapsın s.42	Atasözü	Eşdeğerlilik
Ich nehme etwas vom Bart und setze es mir in den Schnurrbart. Ich nehme es vom Schnurrbart und setze es mir in den Bart. Es reicht nicht. (s.50)	Sakalımdan bir tutam alıyorum bıyığıma ekliyorum. Bıyığımdan bir tutam alıp sakalıma ekliyorum. Yetmiyor s.42	Kalıp ifade	Sözcüğü sözcüğüne çeviri
Irgendeine Stelle bleibt immer nackt s.50	Bir taraf hep açıkta kalıyor s.42	Deyim	Sözcüğü sözcüğüne çeviri
Guck mal wenn dein Arsch nicht donnert, fällt	Beri bak hele kıçın gürlemezse yağmur da	Atasözü	Sözcüğü sözcüğüne

auch kein Regen s.50	yağmaz s.42		çeviri
Guck mal, wer nicht in der Mühle spazierengeht, fällt auch nicht ins Mehl s.51	Beri bak hele, değirmende gezinmeyen una da belenmez s.42	Atasözü	Sözcüğü sözcüğüne çeviri
Ein Wort setzt das andere, und das Wort setzt dein Arsch in die Kälte s.51	Laf lafı açar Laf da götü açar s.43	Atasözü	Sözcüğü sözcüğüne çeviri
Eine Hand wäscht die andere, zwei Hände waschen eines Nacbars Gesicht s.51	Bir el diğerini yıkar, iki el bir komşunun yüzünü yıkar s.43	Atasözü	Sözcüğü sözcüğüne çeviri
Einen Schuh für einen Stein tauschen s.51	Bir pabucu bir taşla değiş tokuş etmek s.43	Deyim	Sözcüğü sözcüğüne çeviri
Rauch, rauch ,das nimmt dir dein Herzbrennen weg, das setzt dein Herz wieder auf seinen Platz s.52	Çek içine çek, yüreğindeki yangını söndürür, Kalbini tekrar yerine koyar s.43 - -	Deyim	Sözcüğü sözcüğüne çeviri
Ähneln s.52	Hık demiş burnundan düşmek s.44	Deyim	Eşdeğerlilik
Auf dem Weg sein s.53	Yola düşmek s.44	Deyim	Eşdeğerlilik
Kein Wort sagen s.53	Ağzı bıçak açmamak s.44	Deyim	Eşdeğerlilik
Schimpfen s.54	Sövüp saymak s.45	Deyim	Eşdeğerlilik
Ein Esel geht nicht schneller, wenn du ihn auch schnell prügelst s.54	Hızlı dövmekle bir eşek hızlı gitmez s.45	Atasözü	Sözcüğü sözcüğüne çeviri
In dem Moment s.54	Kaşla göz arasında s.45	Deyim	Eşdeğerlilik
Empfehlen s.55	Yabana atmamak s.46	Deyim	Eşdeğerlilik
Große Lust kriegen s.56	Aşka gelmek s.47	Deyim	Öykünme
Sich amüsieren s.56	Vur patlasın çal oynasın s.47	Kalıp ifade	Eşdeğerlilik
Wem soll ich denn klagen, Herz s.56	Kime dert yanayım deli gönül s.47	Deyim	Sözcüğü sözcüğüne çeviri
Lasst euer Händeringen s.56	El ovuşturmayı bırak s.47	Deyim	Sözcüğü sözcüğüne çeviri
Ins Herz eindringen s.56	Kalbe girmek s.47	Deyim	Öykünme
Blut kotzen s.56	Kan kusmak s.47	Deyim	Öykünme
Wer an seinem eigenen Tod nicht schuld ist,verkürzt sein eigenes Leben nicht s.58	Kendi ölümünden sorumlu olmayan kişi ömrünü kısaltılmış sayılmaz s.48	Deyim	Sözcüğü sözcüğüne çeviri
Die Polizei hatte das halbe Haus dem Boden gleichgemacht s.59	Polisler yarım evi yerle bir etti s.49	Deyim	Sözcüğü sözcüğüne çeviri
Kohlkopf s.60	Kot kafa s. 50	Deyim	Eşdeğerlilik

Nicht Schaffen s.60	Çuvallamak s.50	Deyim	Eşdeğerlilik
Federn kriegen, Truthahn werden s.62	Tüylenip hindi gibi kabarırlar s.62	Deyim	Sözcüğü sözcüğüne çeviri
Sie nähen ihren Busen jeden Tag hoch oder flopp lassen ihn runterhängen s.63	Göğüslerini her gün arşa dikerler ya da langadanak salıverirler s.52	Deyim	Sözcüğü sözcüğüne çeviri
Beim Kragen dich, beim Halse packen s.65	Yakandan tutup ümüğünü sıkmak s.54	Deyim	Sözcüğü sözcüğüne çeviri
Beine abhacken und zu Hause bleiben s.65	Dizini Kırıp evinde oturmak s.54	Deyim	Sözcüğü sözcüğüne çeviri
Ins Eselparadies schicken s.66	Eşek cennetine göndermek s.55	Deyim	Sözcüğü sözcüğüne çeviri
Strafe bekommen s.69	Ceza yemek s.57	Deyim	Öykünme
Eine große Sehnsucht kriegen s.69	Burnunda tütmek s.58	Deyim	Eşdeğerlilik
Bist du närrisch geworden, Esel sohn-Esel. Hör gut zu s.69	Üşüttün mü lan sen, eşoleşek kulaklarını aç dinle s.58	Deyim	Sözcüğü sözcüğüne çeviri
Dichten s.70	Türkü yakmak s.58	Deyim	Eşdeğerlilik
Dem Liebeskranken Arznei anzubefehlen braucht man nicht,den hoffnungslosen Kranken noch mit Ärzten quälen braucht man nicht s.70	Gönül yarasına merhem sürülmez, Umutsuz hastalara hekimle eziyet edilmez s.58	Atasözü	Sözcüğü sözcüğüne çeviri
Hier geht ein Huhn zum Henker s.70	Burada tavuklar cellada gider s.58	Deyim	Sözcüğü sözcüğüne çeviri
Augen richten s.71	Gözlerini dikmek s.59	Deyim	Öykünme
Besoffen sein s.71	Zil zurna sarhoş olmak s.59	Deyim	Öykünme
Hochschwanger sein s.72	Karnı burnunda olmak s.60	Deyim	Eşdeğerlilik
Sich streiten s.73	Dalaşmak s.61	Deyim	Eşdeğerlilik
Mein armer Kopf reicht nicht s.73	Kafam basmıyor s.61	Deyim	Eşdeğerlilik
Sehr beunruhigt sein s.73	İçine Kurt düşmek s.61	Deyim	Eşdeğerlilik
Die Lage retten s.73	Durumu kurtarmak s.61	Deyim	Öykünme
Sich auf dem Weg setzen s.74	Yola koyulmak s.61	Deyim	Sözcüğü sözcüğüne çeviri
Allah hat uns begraben s.75	Allah bizi diri diri mezara gömdü s.62	Deyim	Ödünç alma ve Sözcüğü

			sözcüğüne çeviri
So klein sein s.75	El kadar olmak s.62	Deyim	Eşdeğerlilik
Kopfdurchfall haben s.75	Kafa ishalı olmak s.62	Kalıp ifade	Sözcüğü sözcüğüne çeviri
Wohin das Vorderrad geht, soll das Hinterrad auch gehen s.75	Ön teker nereye giderse, arka teker de oraya gider s.62	Atasözü	Sözcüğü sözcüğüne çeviri
Das kann einen Mann, der keine Zunge im Mund hat, irre machen. s.75	Ağzında dili olmayan bir adam bile çıldırır s.62	Deyim	Sözcüğü sözcüğüne çeviri
Meine Augen beissen dich irgendwoher s.78	Gözüm seni bir yerden ısırıyor s.65	Deyim	Sözcüğü sözcüğüne çeviri
Die Traurigheit überleben s.79	Üzüntüleri bastırmak s.66	Deyim	Eşdegerlilik
Ein türkischer Schimmel galoppiert s.80	Bir Türk sütkırı dört nala koşar s.67	Deyim	Sözcüğü sözcüğüne çeviri
Spinnen 80	Kafayı yemek s.67	Deyim	Eşdeğerlilik
Sehr nett sein s.80	Cana yakın olmak s.67	Deyim	Eşdeğerlilik
Behalten s.82	Alıkoymak s.68	Deyim	Eşdeğerlilik
Viel lesen s.82	Çok kitap devirmek s.69	Deyim	Eşdeğerlilik
Wenn ich nur einmal so winke, finde ich 50 Bauern s.83	Elimi sallasam ellisi s.69	Deyim	Açımlama
Im Herzen verletzt sein s.83	Gönlü yaralı olmak s.69	Deyim	Sözcüğü sözcüğüne çeviri
Lust kriegen s.83	Ayranı kabarmak s.70	Deyim	Eşdeğerlilik
Strengste Diskretion s.85	Ağzı sıkıdır s.71	Deyim	Eşdeğerlilik
999 stehen da, derselbe Gott gibt auch 1000 s.87	999’ u veren Allah 1000’ini de verir s.73	Atasözü	Sözcüğü sözcüğüne çeviri
Vernunft verlieren s.88	Aklını yitirmek s.74	Deyim	Öykünme
Warum musst du reich werden, wenn die Krähen dir dein Haus fressen werden s.88	Neden zengin olmak zorundasın eğer Kargalar evini yiyip bitirecekse s.74	Deyim	Sözcüğü sözcüğüne çeviri
Weghören s.89	Kulak ardı edilmek s.74	Deyim	Eşdeğerlilik
In Wahrheit sein s.90	Aslı astarı nedir s.75	Kalıp ifade	Eşdeğerlilik
Pendeln s.92	Mekik dokumak 77	Deyim	Eşdeğerlilik
Sich schenken lassen s.92	Hediye koparmak s.77	Deyim	Eşdeğerlilik
Meine Phantasie reitet mich wieder s.92	Hayal gücüm gene at koşturuyor s.77	Deyim	Sözcüğü sözcüğüne çeviri
Bald werden sie nicht	Yerinden yeller esecek	Deyim	Eşdeğerlilik

mehr da sein s.93	s.78		
Blut fließen lassen s.94	Kan akıtmak s.78	Deyim	Öykünme
Dein Onkel legt Eier, Du brütest sie aus s.95	Amcan yumurtladı sen de kuluçkaya yattın s.79	Deyim	Sözcüğü sözcüğüne çeviri
Allah soll uns Gutes geben s.96	Allah sonumuzu hayır etsin s. 80	Deyim	Sözcüğü sözcüğüne çeviri
Mir ist egal s.98	Bana hava hoş s.82	Deyim	Eşdeğerlilik
Bekloppt sein s.99	Kafayı yemek s.83	Deyim	Eşdeğerlilik
Gut ,dass der Kerl nicht Herzinfarktus gekriegt hat s.99	İyi ki herif kalpten gitmemiş s.83	Deyim	Sözcüğü sözcüğüne çeviri
Du zwitscherst über meinen Verstand s.101	Cik cik ötüp aklımı karıştırıyorsun s.84	Deyim	Sözcüğü sözcüğüne çeviri
Er liegt an einer andern Brust s.101	Artık sinesinde bir başkası yatar s.85	Deyim	Sözcüğü sözcüğüne çeviri
Verliebt bin ich nun mal in dich s.102	Sana vurulmuşum bir kere s.85	Deyim	Sözcüğü sözcüğüne çeviri
Schützen s.104	Arka çıkmak s.89	Deyim	Eşdeğerlilik
Ein Mund ist nicht ein Sack, man kann ihn nicht oben in Falten legen und zubinden. Was der Kopf denkt ,sagt der Mund s.104	Ağız bir torba değildir, ucundan tutup büzemezsin. Baş ne düşünürse ağız onu söyler s.89	Atasözü	Sözcüğü sözcüğüne çeviri
Wer schweigt, lebt länger s.104	Kim ağzına kilit vurursa, daha çok yaşar s.89	Atasözü	Sözcüğü sözcüğüne çeviri
Ohne weiteren Umstand, denk ich, wir schütteln uns die Hände und gehen ab s.105	Tez elden el sıkışıp ayrılalım s.90	Deyim	Açımlama
Sie lief ,sie lief, sie lief, auf einmal dreht sie sich um, sieht, dass sie erst einen Weg so gross wie ein Gerstenkorn geschafft hat s.106	Az gitmiş uz gitmiş, dere tepe düz gitmiş, bir de arkasına bakmış ki bir arpa boyu yol gitmiş s.91	Tekerleme	Sözcüğü sözcüğüne çeviri
Die drei Männer schlagen s.107	Üç adamı tepelemek s.91	Deyim	Sözcüğü sözcüğüne çeviri
Wieder in die Welt kommen s.107	Tekrar dünyaya gelmek s.92	Deyim	Öykünme
Die Scheiße fehlte s.108	Bokun yerinde yeller esiyordu s.92	Deyim	Eşdeğerlilik

Aus seinem Mund lief Wasser s.109	Ağzın suyu akıyordu s.93	Deyim	Sözcüğü sözcüğüne çeviri
Ich ahne und vermute s.111	İçime doğuyor s.95	Deyim	Eşdeğerlilik
Blödsinn habe ich selbst genug s.114	Yeterince zırvam var s.97	Deyim	Eşdeğerlilik
Fickt sie mit mehreren Männern s.114	Birçok erkekle düzüşür s.97	Deyim	Sözcüğü sözcüğüne çeviri
Bleich stehen s.116	Beti benzi sararmak s.99	Deyim	Eşdeğerlilik
Sehnsucht erfüllen s.117	Hasret dindirmek s.100	Deyim	Öykünme
Besoffen sein s.117	Dut gibi sarhoş olmak s.100	Deyim	Eşdeğerlilik

Tabloda da görüleceği üzere, Emine Sevgi Özdamar'ın *Mutterzunge* adlı eserinde şaşırtıcı derecede yüksek bir atasözü, deyim ve kalıp ifade kullanımına rastlanmıştır. 21'i atasözü, 148'i deyim ve 11'i kalıp ifade olmak üzere toplam 180 kullanım tespit ettik. Eserde tekerleme, hitap ifadesi, kalıplaşmış argo ifadeler gibi ne deyim ne de atasözü özelliği taşıyan ifadeleri de kalıp ifade kısmında değerlendirdik.

Eserde kullanılan 148 deyimin çevri teknikleri bağlamında dağılımı aşağıdaki gibidir. Dört deyimde iki farklı çeviri yaklaşımı tespit edilmiştir:

- Ödünç Alma/Aktarma (Übertragen): 2 (%1,35)
- Öykünme (Nachahmung): 15 (%10,13)
- Sözcüğü Sözcüğüne Çeviri (Wort für Wort): 68 (%45,94)
- Eşdeğerlilik (Gleichwertigkeit): 60 (%40,54)
- Açımlama (Erklärung): 5 (%3,37)

Eserde kullanılan 21 atasözünün çevri teknikleri bağlamında dağılımı aşağıdaki gibidir:

- Sözcüğü Sözcüğüne Çeviri (Wort für Wort): 20 (%95,23)
- Eşdeğerlilik (Gleichwertigkeit): 1 (%4,77)

Eserde kullanılan 11 kalıp ifadenin çevri teknikleri bağlamında dağılımı aşağıdaki gibidir:

- Sözcüğü Sözcüğüne Çeviri (Wort für Wort): 9 (%84,61)
- Eşdeğerlilik (Gleichwertigkeit): 2 (%15,39)

Yukarıdaki oranları yorumlayacak olursak, Emine Sevgi Özdamar'ın *Mutterzunge* adlı eserindeki atasözü, deyim ve kalıp ifadelerin Türkçeye çevirisinde en çok *Sözcüğü*

Sözcüğüne Çeviri (Wort für Wort-Übersetzung) tekniğinin kullanıldığını görmekteyiz (99 defa /%54,39). Bu çeviri tekniğini 63 kullanımla (%34,61) *Eşdeğerlilik* tekniği takip etmektedir. *Öykünme* 15 (%8,24), *Açımlama* 5 (%2,74) ve *Ödünç Alma* 2 (%1,09) kere kullanılmıştır. Dolayısıyla eserde toplam beş (5) farklı çeviri tekniğine rastlanmıştır.

Almanca ve Türkçe, farklı dil ailelerinden gelmelerinden dolayı farklı sözdizimsel yapılara sahiptirler. Çeviri teknikleri listesinde yer alan *Yer Değiştirme* (Formwechsel) tekniği sözdizimsel yapının değiştirilmesi üzerine odaklandığı ve ele alınan örneklerin tümünde sözdizimsel değişiklik meydana geldiği için bu tekniği ayrıca ele alma ihtiyacı duyulmamıştır. Eserde *Uyarlama* (Adaptation) tekniğine ise hiç rastlanmamıştır.

Çalışmamızın devamında yukarıda ele alınan atasözleri, deyimler ve kalıp ifadeler çeviri teknikleri bağlamında teker teker analiz edilmiştir.

8.2. Atasözleri

İncelediğimiz *Mutterzunge* adlı eserde 21 tane atasözü tespit ettik. Bunların hepsi *Annedili* adlı Türkçe esere yine atasözü şeklinde aktarılmıştır. Yani kullanımın türü değiştirilmemiştir. 21 atasözünün 20 tanesi ise (%95,23) *Sözcüğü Sözcüğüne Çeviri* (Wort für Wort) tekniğine göre çevrilmiştir. Örneğin:

1. *Zunge hat keinen Knochen / Dilin kemiği yoktur.*

Bu örnekte hem yapı hem de sözcükler olduğu gibi hedef dile aktarılmıştır (Zunge=Dil, Knochen=Kemik). Türkçede anlamı olan bu atasözü, bu çeviri tekniğiyle Almancaya aktarıldığında anlam karmaşasına sebep olmaktadır. Çünkü atasözleri kalıplaşmış ifadeler olduklarından dolayı, hedef dilde aynı anlamı veren kalıplaşmış ifadenin bulunması gerekmektedir. Aksi takdirde hedef dilde karşılığı olamayan bir durumla karşı karşıya kalınabilmektedir.

2. *Die Hand der schlagenden Meister stammt aus dem Paradies / Dayak atan hocanın eli cennetten çıkmadır.*

Bu atasözünde de el (der Hand), usta (der Meister), cennet (Paradies) ve çıkmak (stammen aus etw.) sözcükleri bire bir hedef dile aktarılmıştır. Atasözünün sözdizimsel yapısı da değiştirilmemiştir. Bu atasözünün anlamı ancak metnin bağlamından hareketle ortaya çıkarılabilmektedir. Yoksa hedef dilde tek başına herhangi bir anlamlandırma söz konusu olmamaktadır.

3. Wo Sie schlagen, werden dort die Rosen blühen / Vurduğu yerde gül biter.

Yine bu atasözünde sözdizimsel yapı aynı kalmakla beraber, anlam da metin bağlamı olmadan anlaşılmayacaktır. Vurmak (schlagen), gül (die Rose) ve bitmek (blühen) sözcükleri Sözcüğü sözcüğüne çeviri yöntemiyle aktarılmıştır. Şahıs bağlamında Almanca tümcede şahıs çoğul (Plural) kullanılmasına rağmen, çevirmen Türkçeye aktarırken atasözünün özüne bağlı kalarak, Türkçe tümcede şahsı tekil olarak bırakmıştır. Aynı şekilde, Türkçede tekil olarak kullanılan *gül* sözcüğü Almancaya çoğul (die Rosen) olarak aktarılmıştır. Bu durum Almancanın dilbilgisi kurallarından (Pluralitantum) kaynaklanmaktadır.

4. Der Tod ist ein schwarzes Kamel, es setzt sich vor jeder Tür nieder / Ölüm kara bir devedir, bir gün her kapının önüne mutlaka ıhar.

Birebir çeviriye bir başka örnek, yukarıdaki atasözüdür. Hem sözcükler açıdan, hem de yapı bakımından aynı olan atasözlerinde, ölüm (der Tod), siyah (schwarz), deve (der Kamel), ıhmak (niedersetzen) ve her kapı (jede Tür) ifadeleri, sözcüğü sözcüğüne (Wort für Wort) çevrilmişleridir. Dolayısıyla hedef dilde anlam karmaşası ortaya çıkmaktadır.

5. Eine Tasse Kaffee hat vierzig Jahre Freundschaft / Bir fincan kahvenin kırk yıl hatırı var.

Bu örnekte yapı bakımından aynı kalmış olan tümcede, sözcükler de neredeyse tümü birebir çevrilmişlerdir. Bir fincan (eine Tasse), kahve (Kaffee) ve kırk yıl (vierzig Jahre) ifadeleri olduğu gibi Türkçeye aktarılmışlardır. Burada farklı olarak göze çarpan tek sözcük, hatır (Andenken, Ehre veya Gefälligkeit) sözcüğüdür ve bize göre *Eine Tasse Kaffee hat vierzig Jahre Gefälligkeit* şeklinde çevrilmiş olması daha uygun olacaktır.

6. Geduld ist das Haupt aller Dinge / Her işin başı sabır.

Yapı bakımından devrik olan Almanca tümce, Türkçeye aktarılırken aslına uygun olacak şekilde sıralı olarak çevrilmiştir. Ancak tümce, anlam bakımından herhangi bir değişikliğe uğratılmadan, sözcüğü sözcüğüne çeviri tekniğine uygun olarak aktarılmıştır. Bu atasözünde *sabır* (Geduld), her işin (aller Dinge) ve başıdır (das Haupt) sözcükleri birbirlerini tam olarak karşılamaktadır.

7. Wer in den Wind spucken will, spuckt in sein eigenes Gesicht / Rüzgara tüküren kendi yüzüne tükürür.

Bu atasözü, Cermen dil ailesinde de kullanılan bir atasözüdür; bu bakımdan birebir çevirinin yanı sıra *eşdeğerlilik* açısından da değerlendirilebilir, çünkü Almanya'da da kullanılmakta olan bir atasözüdür (Redewendung) (bkz. Sprichwörter der germanischen

und romanischen Sprachen, s.202 1. Cilt). Yukarıdaki atasözü, gerek yapı bakımından, gerekse sözcükler bakımından birebir çeviriye uygun olarak aktarılmıştır. Rüzgar (Wind), tükürmek (spucken), kendi (sein eigenes) ve yüz (Gesicht) sözcükleri sözcüğü sözcüğüne (Wort für Wort) çeviri tekniğine uygun olarak çevrilmişlerdir.

8. Großvater isst unreife Trauben, die Zähne vom Enkel werden stumpf / Dedesi koruk yer, torunun dişi kamaşır.

Ermeni bir atasözü olan bu atasözü (Das Ausland: Wochenschrift für Länder- u. Völkerkunde, 44. Cilt s. 404), Almanca metinlerde de kullanılmıştır. Buna örnek olarak, Heinrich Heine'nin otobiyografisini gösterebiliriz; Heine burada yukarıdaki atasözünü şu şekilde alıntılamıştır: "*Die Schrift sagt: die Väter haben Herlinge (unreife Trauben) gegessen und die Enkel haben davon schmerzhaft taube Zähne bekommen*." (Karpeles 2014: 34). Özdamar, bu atasözünü kendi eserinde yukarıdaki tümcede olduğu gibi kullanmıştır; kitabın Türkçe çevirisine ise sözcüğü sözcüğüne çeviri tekniği ile yapısal ve sözcük bakımından çevrilmiştir.

9. Wer den Schatz will, muss den Drachen treffen / Hazineyi bulmak isteyen, ejdarhayı devirmelidir.

Bu atasözünün karşılığı, ne Almancada, ne de Türkçede mevcut değildir ve tahminimizce, yazar tarafından uyarlanmıştır. Anlam bakımından okunduğunda anlaşılır olan ifade, yapı ve sözcük bakımından neredeyse birebir çeviri şeklinde aktarılmıştır. Hazine (der Schatz), istemek (wollen) ve ejderha (der Drachen) birebir çeviri iken, Türkçedeki bulmak (finden) fiili çevirmen tarafından tümceye eklenmiştir, devirmek (umwerfen) yerine de bizce vurmak (treffen) fiili daha uygun olacaktır.

10. Wer Geliebte will, muss das Leiden dulden. / Yar isteyen, acılara göğüs germelidir.

Bu örnekte de, yine yapı ve sözcükler Almancadan Türkçeye aynen aktarılmışlardır. Anlam olarak bağlamdan bağımsız da anlaşılabilen bu atasözü, sözcüğü sözcüğüne çeviri yöntemine göre aktarılmıştır. Yar (Geliebte), isteyen (wer…will), acı (das Leiden) ve göğüs germek (dulden) sözcükleri Wort für Wort tekniği ile Türkçeye çevrilmiştir.

11. Guck mal, wenn dein Arsch nicht donnert, fällt auch kein Regen / Beri bak hele kıçın gürlemezse yağmur da yağmaz.

Özdamar tarafından Türkçe atasözünden direkt olarak Almancaya aktarılmış bu atasözü, tek başına okunduğunda anlam karmaşasına sebep olmaktadır ve mutlaka bağlam içerisinde değerlendirilmelidir. Sözdizimsel açıdan aynen Türkçeye çevrilmiş olan tümce,

sözcükler açısından da sözcüğü sözcüğüne tekniği kullanılarak aktarılmıştır. Beri bak hele (Guck mal), kıçın (dein Arsch) gürlemezse (wenn nicht…donnert), yağmur (regen), yağmamak (nicht fallen) ifadeleri sözdizimsel olarak birebir çevrilmiştir.

12. Guck mal, wer nicht in der Mühle spazierengeht, fällt auch nicht ins Mehl / Beri bak hele, değirmende gezinmeyen una da belenmez.

Bu atasözünde de Beri bak (Guck mal), değirmen (die Mühle), gezinmek (spazieren gehen) un (das Mehl), belenmek (fallen in(s)) sözcükleri, birebir çeviri tekniği ile Türkçeye aktarılmıştır. Anlam bakımından bağlamdan bağımsız olarak da anlaşılabilen tümce, yapı bakımından değiştirilmeden çevrilmiştir.

13. Ein Wort setzt das andere, und das Wort setzt dein Arsch in die Kälte / Laf lafı açar, laf da götü açar.

Bağlam olmadan tamamen anlam karmaşasına neden olacak yukarıdaki atasözü, sözdizimsel açıdan aynen aktarılmıştır. In die Kälte (soğukta bırakır) ifadesi Türkçeye çevrilirken açmak (enthüllen, auftun veya aussetzen) şeklinde karşılansa, bizce daha doğru bir çeviri olurdu. Ancak buradaki çeviride de bu ayrıntı dışında yapı ve sözcük bakımından sözcüğü sözcüğüne çeviri tekniği uygun bir şekilde kullanılmıştır. Laf lafı açar (ein Wort setzt das andere), laf (das Wort) götü (der Arsch) sözcükleri birebir çevrilmişlerdir.

14. Eine Hand wäscht die andere, zwei Hände waschen eines Nachbars Gesicht / Bir el diğerini yıkar, iki el bir komşunun yüzünü yıkar.

Çeviri tekniği yönünden incelendiğinde, yukarıdaki atasözü yine sözcüğü sözcüğüne çeviri tekniğine uygun çevrilmiştir. Bir el (eine Hand), yıkar (waschen), diğerini (die andere), iki el (zwei Hände) bir komşu (ein Nachbar) ve yüzünü (das Gesicht) sözcükleri tekniğe uygun biçimde Türkçeye aktarılmıştır. Sözdizimsel açıdan da birebir çeviri yapılmıştır.

15. Ein Esel geht nicht schneller, wenn du ihn auch schnell prügelst / Hızlı dövmekle bir eşek hızlı gitmez.

Sözdizimsel açıdan ve sözcükler bakımından yukarıdaki atasözü birebir çevrilmiştir. Anlam bakımından bağlamdan bağımsız da anlaşılabilen tümcede hızlı dövmek (schnell prügeln), bir eşek (ein Esel), hızlı (schnell) gitmek (gehen) sözcükleri sözcüğü sözcüğüne çeviri tekniğiyle Türkçeye çevrilmişlerdir.

16. Dem Liebeskranken Arznei anzubefehlen braucht man nicht, den hoffnungslosen Kranken noch mit Ärzten quälen braucht man nicht. /Gönül yarasına merhem sürülmez, umutsuz hastalara hekimle eziyet edilmez.

Bu atasözünde sözdizimsel açıdan birebir çeviri yapılmıştır, bizce *braucht man nicht* ifadesi Türkçeye *gerekmez* şeklinde, *Arznei* ise ilaç şeklinde çevrilseydi, anlam tam olarak karşılığını bulmuş olacaktı. Onun dışında sözcükler çevrilirken birbirlerini uygun bir biçimde karşılamışlardır. Gönül yarası (liebeskrank), umutsuz (hoffnungslos), hasta (krank), eziyet etmek (quälen) sözcükleri sözcüğü sözcüğüne çeviri tekniğiyle aktarılmışlardır.

17. Wohin das Vorderrad geht, soll das Hinterrad auch gehen. / Ön teker nereye giderse, arka teker de oraya gider.

Atasözünün aslı Çuvaşçadan diğer dillere ve Türkçeye geçmiştir (Bläsing 1994: 225) ve anlam bakımından bağlamdan bağımsız olarak da anlaşılmaktadır. Yapı bakımından birebir çevrilen tümcede sözcükler de sözcüğü sözcüğüne Türkçeye aktarılmışlardır. Ön teker (das Vorderrad), nereye (wohin), gitmek (gehen), arka teker (das Hinterrad), gitmek (gehen). Kılavuz, önderin önemine vurgu yapan bu atasözünün anlamı ve seçilen sözcükler batı dillerinde de eşdeğerdir.

18. 999 stehen da, derselbe Gott gibt auch 1000. / 999' u veren Allah 1000'ini de verir.

Bağlam olmadan kesinlikle anlaşılamayacak bir diğer atasözü de bu atasözüdür. Anlam bakımından birebir çevrilen atasözü, Özdamar tarafından orijinali Türkçeden olacak şekilde Almancaya yukarıdaki gibi aktarmıştır. Çeviren kişi ise, yine Türkçedeki orijinal haline geri aktarmıştır. Gott (Allah) ve vermek (geben) sözcükleri, burada Tümcenin önemli sözcükleridir ve birebir çevrilmişlerdir.

19. Ein Mund ist nicht ein Sack, man kann ihn nicht oben in Falten legen und zubinden. (Was der Kopf denkt, sagt der Mund). / Ağız bir torba değildir, ucundan tutup büzesin. (Baş ne düşünürse ağız onu söyler).

Yine büyük bir anlam kargaşasına neden olacak bir atasözü, hemen akabindeki cümle ile de Özdamar tarafından açıklama şeklinde eklenerek izah edilmiştir. Yapı bakımından sözcüğü sözcüğüne tekniğiyle çevrilmiş olan cümlede, sözcükler de birebir aktarılmışlardır. Ağız (der Mund), torba (der Sack), değil (nicht), büzmek (in Falten legen), ucu (oben), baş (der Kopf) düşünmek (denken), ağız (der Mund) ve söylemek (sagen). Bu örnekte olduğu gibi Özdamar, bazı atasözlerinin hedef dilde anlaşılamayacağını farketmiş, dolayısıyla bu atasözlerini açıklama yoluna gitmiştir. Fakat yapılan açıklamalar genellikle sözcüğü sözcüğüne çevrilen başka bir atasözü ile yapıldığı için, açıklama kullanılan atasözünü anlaşılır hale getirememektedir.

20. Wer schweigt, lebt länger. / Kim ağzına kilit vurursa, daha çok yaşar.

Alman atasözü, Özdamar tarafından olduğu gibi kullanılmıştır eserinde. Türkçeye aktarılırken ise *schweigen, ağzına kilit vurmak* şeklinde çevrilmiştir. Diğer sözcükler, yine birebir çeviriye uygun şekilde daha çok (länger) ve yaşamak (leben) olarak aktarılmışlardır.

İncelediğimiz atasözlerinin sadece bir (1) tanesi (%4,77) Eşdeğerlilik (Gleichwertigkeit) tekniğine göre çevrilmiştir:

1. Was soll ein Mensch machen / Vermeyince Allah Kul ne yapsın.

Türkçede *Vermeyince Allah Kul ne yapsın* olarak kullanılan atasözü Almancaya *Eşdeğerlilik* tekniği gözetilerek çevrilmiştir, çünkü burada, hedef dile yapılan aktarımda sadece *kul ne yapsın* ifadesinin çevrildiği, *vermeyince Allah* ifadesinin ise atıldığı görülmektedir. Türkçe atasözünü anlamsal olarak karşılayan bir çeviri tercih edilmiş olup sadece bu örnekte sözcüğü sözcüğüne çeviriden kaçınılmıştır.

8.3. Deyimler

Emine Sevgi Özdamar'ın incelenen eserinde 180 atasözü, deyim ve kalıp ifadenin 148'inin deyim olduğu tespit edilmiştir. Bu deyimlerin 2 tanesi (%1,35) *Ödünç Alma/Aktarma (Übertragen),* 15 tanesi (%10,13) *Öykünme (Nachahmung),* 68 tanesi (%45,94) *Sözcüğü Sözcüğüne Çeviri (Wort für Wort),* 60 tanesi (%40,54) *Eşdeğerlilik (Gleichwertigkeit)* ve 5 tanesi de (%3,37) *Açımlama (Erklärung)* tekniğine göre hedef dile aktarılmıştır. Bunları teker teker analiz edecek olursak;

8.3.1. Ödünç Alma/ Aktarma (Übertragen)

1. Bakschisch geben/Bahşiş vermek

Bu deyim, hem ödünç alma, hem öykünme kategorilerinde yer almaktadır ve ifadenin Almancası olan *Trinkgeld* bulunmasına rağmen, aktarım yolu tercih edilmiştir. Burada Bahşiş sözcüğü, belli sesleri Almanca seslerle değiştirerek, yani Ba**hşiş** sözcüğündeki 'h' ve 'ş' harflerini Almanca fonetiğine uydurarak 'k' ve 'sch' sesleriyle değiştirmek suretiyle sözcük almancalaştırılmıştır ve bu haliyle kullanılmıştır. Bu yolla Türkçeden Almancaya *Ödünç Alma/Aktarma* Tekniği uygulanmıştır.

2. Allah hat uns begraben/ Allah bizi diri diri mezara gömdü.

Tek başına bir anlam ifade etmeyen bu ifade, bağlamdan bağımsız okunduğunda, okuyucu için açık bir anlam ifade etmeyecektir, yani anlam kargaşasına sebep olacaktır. Türkçeden Almancaya olduğu gibi çevirmek suretiyle aktarılmıştır. *Allah* sözcüğü dahi *Gott* olarak çevrilmek yerine, doğrudan ve değiştirilmeden Almancaya aktarılmıştır. Bizce burada Emine Sevgi Özdamar, Türk kültürüne ait bir sözcüğü Alman kültürüne doğrudan aktararak, ciddi anlamda sofistike bir etki oluşturmak istemiştir.

8.3.2. Öykünme (Nachahmung)

1. Bakschisch geben/ Bahşiş vermek

Bu deyimde, Türkçede var olan bir sözcük, Almancaya olduğu gibi sözcüğü sözcüğüne aktarılmıştır. Bilindiği gibi, özellikle bu sözcük ve yapısı, sadece Türkçede değil, Arapça kaynaklı metinlerde de sıkça kullanılmaktadır ve diğer dillere de yerleşmiştir. Bakschisch kelimesini duyan çoğu Alman, İngiliz veya diğer ülkelerden gelen bir Turist, kültürlerarasılık olgusundan dolayı bu kelimenin *Trinkgeld* (Alm.) veya *tip* (İng.) olduğunu artık bilmektedir.

2. in Ohren kommen/Kulağa gelmek

3. Blut vergießen / Kan dökmek

4. Blut kotzen / Kan kusmak

5. Augen richten / Gözlerini dikmek

Türkçeden Almancaya aktarılmış olan bu dört deyim aynı yapıda olduklarından dolayı, birlikte analiz edilmişlerdir. Buna göre, deyimlerde sözdizimsel açıdan bir değişiklik olmaksızın, Almancanın kendi öz sözcükleri kullanılmak suretiyle bir öykünme söz konusu olmuştur. Kulak (Ohren) ve gelmek (kommen) sözcükleri; kan (Blut) ve dökmek (vergießen) sözcükleri; kan (Blut) ile kusmak (kotzen) sözcükleri ve gözlerini (Augen) ve dikmek (richten) sözcükleri, yapı değişikliğine uğramadan doğrudan Almancaya kopya edilmiştir.

6. Die Lage retten / Durumu kurtarmak

7. Vernunft verlieren / Aklını yitirmek

8. Ins Herz eindringen / Kalbe girmek

Türkçeden Almancaya aktarılan bu deyimlerde de yine sözdizimsel açıdan bir değişiklik olmaksızın, sözcüklerin Almanca karşılıkları kullanılarak yapı olduğu gibi doğrudan Almancaya aktarılmıştır. Durum (die Lage) ve kurtarmak (retten); akıl (die Vernunft) ve yitirmek (verlieren) ile kalbe (ins Herz) ve girmek (eindringen) sözcükleri,

her iki dilin öz sözcükleridir; burada Türkçeden Almancaya yapısal açıdan değişmeksizin çevrilmişlerdir.

9. Strafe bekommen / ceza yemek

Türkçe bir deyim olan *ceza yemek*, Almancaya aktarılırken *yemek* fiili, *bekommen* olarak çevrilmiştir. Zaten Deyimin Almanca tam karşılığı da *Strafe bekommen* olmalıdır. Burada yapı korunurken, eşdeğerlilik olgusu da göz ardı edilmemiştir ve sadece yapı bakımından bir öykünme söz konusudur. Kelimeler ise Almancanın öz sözcükleridir.

10. Über jemanden Lustig machen / Biriyle alay etmek

Her iki dilde de mevcut olan bu deyimin aktarılmasında anlam bakımından herhangi bir karmaşa söz konusu olmamaktadır, zira her iki tümcede de sözcükler, o dilin öz sözcükleridir ve gerek anlam bakımından, gerekse sözdizimsel açıdan yapılar birbiriyle özdeştir. Biriyle (über jemanden) ve alay etmek (lustig machen) ifadeleri, her iki dilde de aynı durum için kullanılan ifadelerdir.

11. Besoffen sein / zil zurna sarhoş olmak

Yine bu deyim, her iki dilde de mevcut olan bir deyimdir ve yapısal bakımdan her iki dilde de aynı kullanılmaktadır. Zil zurna sarhoş (besoffen) ve olmak (sein) sözcükleri doğrudan ve karşılıklı olarak iki dile de sözcüğü sözcüğüne aktarılabilmektedir.

12. Meinem Kummer helfen / derdime derman olmak

Yukarıdaki sözcük grupları da sözdizimsel olarak değiştirilmeden diğer dile aktarılabilmektedir. Derdime (Meinem Kummer) ve derman olmak (helfen) sözcükleri yapısı bozulmadan hedef dile monte edilebilmektedir.

13. Wieder in die Welt kommen / Tekrar dünyaya gelmek

Bu deyimde sözcükler birbirlerini doğrudan karşılamaktadır; yapısal olarak da aynen aktarılmıştır. Tekrar (Wieder) dünyaya (in die Welt) ve gelmek (kommen) sözcükleri olduğu gibi Almancaya aktarılmışlardır.

14. Blut fließen lassen / kan akıtmak

15. Sehnsucht erfüllen / Hasret dindirmek

Yukarıdaki iki deyim, yapı olarak edilgen (Passiv) deyimlerdir ve aktarılırken de bu yapıda değişikliğe gidilmemiştir; yani yapı hedef dile sözcüğü sözcüğüne ve yapı bozulmadan aktarılmıştır. Kan (Blut), fliessen lassen (akıtmak) ve hasret (Sehnsucht) dindirmek (erfüllen) sözcükleri sözdizimsel açıdan, sözcüklerin yapısı bakımından ve anlam açısından birbirlerini birebir karşılamaktadır.

8.3.3. Sözcüğü Sözcüğüne Çeviri (Wort für Wort)

Sözcüğü sözcüğüne çeviride daha çok, aynı dil ailesinden gelen diller arasında yapılan çevirilerde tercih edilen bir çeviri tekniğidir. Farklı dil ailelerinde kullanılması ile anlam kargaşasının oluşacağı olası bir ihtimaldir. Özdamar'ın bu çeviri tekniğini deyimlerde kullanmasının amacı, yazdıklarında bir yabancılaştırma etkisi (Verfremdungseffekt) oluşturma isteğinden kaynaklanmaktadır ve bunu incelediğimiz eserinde başarı ile uygulayabilmiştir. Aşağıdaki deyimleri bu açıdan inceleyelim:

1. Man hat ihnen die Milch, die sie aus ihren Muttern getrunken haben, aus ihrer Nase rausgeholt./Analarından emdikleri sütü burunlarından fitil fitil getirdiler.

Balcı'ya (2012) göre bu deyimin birebir karşılığı yoktur Almancada. Bu deyimi okuyan Alman bir okur, deyime bir anlam yükleyemeyecektir; yani deyim anlam kargaşasına sebep olacaktır. Kültürel ögelerin bulunduğu yukarıdaki ifade, sözcüğü sözcüğüne çevrilerek, bir yabancılaştırma etkisi oluşturulmuştur. Türkçede yaşatılan zorluklar ve çekilen sıkıntılara karşılık kullanılan bu deyim, Almancada herhangi bir anlama karşılık gelmemektedir. Yapı bakımından ise birebir bir aktarım söz konusudur. Ana (die Mutter), emmek (getrunken), süt (die Milch), burunlarından (aus ihrer Nase) getirmek (rausholen) sözcükleri sözcüğü sözcüğüne çevrilmişlerdir.

2. Ihr Fleisch Ihnen, ihre Knochen mir gehören./Eti sizin kemiği benim.

Bu deyimde de birebir aktarım söz konusudur. Tabii yine bağlamsal açıdan bir anlam kargaşası olacağı muhakkaktır, bu yüzden bağlam dışı kalmadan okunmalıdır deyim. Et (das Fleisch), sizin (gehört Ihnen), kemik (der Knochen) ve benim (gehört mir) sözcükleri birebir aktarım ile çevrilmişlerdir.

3. Etwas laut gegen die Regierung sprechen./ Hükümete karşı sesi yükseltmek

Aynen diğer deyimlerde olduğu gibi yukarıda da birebir aktarım vardır. Hükümet (die Regierung), karşı (gegen), sesi yükseltmek (laut sprechen) sözcükleri doğrudan Almancaya çevrilmişlerdir, yapı bakımından ise yine birebir aktarım sözkonusudur.

4. Das Geld hat keine Angst hier, es hat Zähne / Paranın korkusu yoktur burada, dişleri vardır.

Deyimin bağlam dışında anlaşılması olasılığı düşüktür. Yapı ve sözcükler bakımından sözcüğü sözcüğüne bir çeviri yapılmıştır. Para (das Geld), korku (die Angst), yoktur (keine), burada (hier), dişleri (Zähne) ve olmak (haben) sözcükleri birebir aktarılmışlardır.

5. Jemanden an einem Tag ausgeben / Birini bir günde harcamak

Yine Türk kültüründe çok anlamlı, Almacaya çevrildiğinde ise bağlam dışında anlaşılmayacak bir başka deyimde Özdamar'ın yabancılaştırma etkisini görmekteyiz. Yapısal olarak doğrudan ve birebir çeviri yapılmıştır; birini (jemanden), bir günde (an einem Tag) ve harcamak (ausgeben) sözcükleri sözcüğü sözcüğüne aktarılmışlardır.

6. Die Seele wie Quecksilber zittern / Ruh cıva gibi titrer

7. Wie ein Herz auf dem ein Pfeil steckt / Ok saplanmış kalp gibi

Her iki deyimdeki sözcükler, türüne uygun bir biçimde aktarılmışlardır; anlamın tahmin edilmesi ise olasıdır, çünkü benzetme yapılarak belli bir oranda açıklanmıştır deyimler. Ruh (die Seele), cıva (Quecksilber), gibi (wie) ve titremek (zittern) sözcükleri, ayrıca Ok (der Pfeil), saplanmak (stecken), kalp (das Herz) ve gibi (wie) sözcükleri birebir çevrilmişlerdir. Yapı bakımından da herhangi bir değişiklik gözlemlenmemektedir.

8. Sie hören das Rauschen ihres Herzens / Kalplerin coşkunluğunu dinliyorlar

Bağlam dışında da anlaşılabilecek bir sözcüğü sözcüğüne çeviri yapılmıştır bu deyimde. Yapı bakımından aynı deyimlerde sözcükler de birebir aktarılmışlardır. Kalplerin coşkunluğu (das Rauschen der Herzen) ve dinlemek (hören) sözcükleri doğrudan aktarılmışlardır.

9. Wir müssen Süß essen, Süß reden / Tatlı yiyelim tatlı konuşalım

Yine kültürel bir ifadenin aktarılmasında bağlam dışı kalınması durumunda anlam kargaşasına neden olacak bir deyimdir yukarıdaki deyim. Yapı bakımından birebir aktarılmıştır, sözcükler de sözcüğü sözcüğüne çevrilmişlerdir. Tatlı (süß) yemek (essen) ve konuşmak (reden) sözcükleri doğrudan Almancaya aktarılmışlardır.

10. Du wirst ernten, was du gesät hast / Ne ekersen onu biçersin

Her iki kültürde de yer bulan bu deyim, bağlam dışında da kolayca anlaşılabilecek bir deyimdir. Hem yapı, hem de sözcükler birebir aktarılmışlardır. Ne (was), ekmek (säen), biçmek (ernten) sözcükleri sözcüğü sözcüğüne çeviri tekniği ile aktarılmışlardır.

11. Im Gesicht ein Affe spielen / Birinin yüzünde maymun oynamak

Bu deyimin özel bir yeri vardır Özdamar'ın eserinde. Belki kendi açısından değil, ama Breger (1999), Özdamar'ın bu deyiminden yola çıkarak, stratejik taklit kullanımını analiz etmektedir eserinde (Breger, 1999). Anlam bakımından deyim Alman okuyucular için tek başına bir şey ifade etmeyecektir, çünkü deyim Almancada bu haliyle mevcut değildir. Fakat yine yapı ve sözcükler bakımından birebir çeviri söz konusudur. Yüz (Gesicht), maymun (Affe) ve oynamak (spielen) sözcükleri doğrudan aktarılmışlardır.

12. Mit scharfen Zungen / Sivri dilleriyle incitmek

Bu deyim, Almancada da kullanılan bir deyimdir (Schemann, 1995); bu yüzden bağlam dışında da okunduğunda herhangi bir anlam kargaşasına neden olmayacaktır. Yapı ve sözcükler bakımından birebir çevrilmiştir. Sivri (scharf) ve dil (Zunge) sözcükleri birebir aktarılmışlardır.

13. Die eingeschlafenen Tiere in meinem Körper wecken / İçimde uyuyan hayvanı uyandırmak

Türkçeye tekil olarak çevrilmiş olmanın dışında bu deyim de yapı ve sözcükler bakımından sözcüğü sözcüğüne çevrilmiştir. İçimde (in meinem Körper), uyuyan (einschlafen), hayvan (das Tier) ve uyandırmak (wecken) sözcükleri birebir çevrilmişlerdir. Anlam bakımından ise Almancada deyim olarak mevcut olmayan bu ifade, tek başına okunduğunda anlam kargaşasına sebep olacaktır.

14. Die Stimme der Liebe macht mich blind / Aşkın sesi gözümü kör eder

Özdamar'ın sofistike ifadelerinden bir tanesi olan bu deyim, anlam olarak anlaşılabilir bir ifadedir, ancak deyim olarak Almancada mevcut değildir. *Gözü kör etmek* deyimi tek başına kullanıldığında, Almancada tam karşılığı olan *blind machen* ifadesini karşılamaktadır (Schemann, 2011).

15. Du hast mich verbrannt / Yaktın ah yaktın beni

Tek başına okunduğunda düz anlam olan *birini ateşle yakmak* olarak anlaşılma olasılığı yüksek olan bu deyim, yapı ve sözcükler bakımından sözcüğü sözcüğüne çeviri tekniğiyle Almancaya çevrilmiştir. Yakmak (verbrennen) ve beni (mich) sözcükleri, Almanca tam karşılığı şeklinde aktarılmıştır.

16. Nimm meinen Verstand mit Wein weg / Aklımı şarapla al

17. Mein Verstand ist aus seinem Ort weggeflogen / Aklım başımdan uçtu gitti

Sözcüğü sözcüğüne çeviriye birebir örnek olabilecek bu iki deyimde, yapı ve sözcükler yine sözcüğü sözcüğüne çeviri tekniğiyle aktarılmışlardır. Akıl (der Verstand), şarap (das Wein) ve almak (wegnehmen) ve uçup gitmek (wegfliegen) sözcükleri birebir çevrilmişlerdir. Anlam bakımından ise her iki deyimde bağlam dışında anlam kargaşası oluşacaktır.

18. Ich gebe mich zum Opfer deiner Blicke / Senin bakışlarına kurban olurum

19.Mit einem Blick hast du meine Zunge an deine Haare gebunden / Bir bakışınla dilimi saçlarına bağladın

Yukarıdaki iki deyim de çevirileri bakımından çok benzerlik göstermektedir. Her iki deyimin Almanca karşılığı bulunmamaktadır ve anlam bakımından bir karmaşıklığa sebebiyet vereceklerdir. Sözcüğü sözcüğüne tercüme edilmiş olan deyimler ise yapı ve sözcükler bakımından yine birebir aktarılmışlardır. Senin (deine), bakış (der Blick), kurban olmak (zum Opfer geben), dil (die Zunge), saçlar (die Haare) ve bağlamak (binden) sözcükleri olduğu gibi aktarılmışlardır.

20. Ich bin die Sklavin deines Gesichts geworden / Ben senin yüzünün kölesi oldum

Özdamar'ın sıklıkla kullandığı sofistike ifadelerden bir tanesi de yukarıdaki deyimdir. Anlam bakımından edebi açıdan anlaşılma olasılığı bulunan deyimde, yapı ve sözcükler olduğu gibi aktarılmışlardır. Ben (ich), senin (deines), yüz (das Gesicht), köle (die Sklavin) ve olmak (sein) sözcükleri sözcüğü sözcüğüne çeviri tekniğiyle çevrilmişlerdir.

21. Mein Herz wollte fliegen / Kalbim uçmak istedi

Bu deyim de yapı ve sözcükler bakımından sözcüğü sözcüğüne tercüme edilmiştir. Kalbim (Mein Herz), uçmak (fliegen) ve istemek (wollen) sözcükleri birebir aktarılmışlardır.

22. Mein Herz wirft vor sich her / Kalbim kendini yerden yere atıyor

Anlamsal hatalara neden olacak olan bu deyim, yapısal olarak birebir aktarılmıştır. Kalbim (Mein Herz) ve yerden yere atmak (vor sich her werfen) sözcükleri birebir aktarılmışlardır.

23. Wie die Rosen blaß werden / Gül gibi sararıp solmak

Anlam bakımından her iki dilde birbirine denk olan bu deyim, yapısal olarak da birebir aktarılmıştır. Gül (die Rose) ve sararıp solmak (blaß werden) sözcükleri sözcüğü sözcüğüne çevrilmişlerdir.

24. Der Tod ist billig / Ölüm ucuzdur.

Düz anlamı olan bu deyim, Almanca da da kullanılmaktadır. Yapı ve sözcükler birebir aktarılmışlardır. Ölüm (der Tod) ve ucuz (billig) sözcükleri birbirlerini karşılamaktadırlar.

25. Die Wörter, die hinter dem Vorhang gesprochen, lernen / Perdenin arkasında konuşulan kelimeleri öğrenmek.

Sözcükler, sözlükteki ana anlamına karşılık gelecek şekilde çevrilmiş olmalarına karşın, cümlenin anlamı yanlış anlaşılmaya sebebiyet verebilmektedir. Yapı bakımından ise birebir aktarım söz konusudur. Perde (der Vorhang), arkası (hinter) konuşmak

(sprechen) kelimeler (die Wörter) ve öğrenmek (lernen) sözcükleri hedef dilde tam karşılığı olarak çevrilmişlerdir.

26. Die Liebe beschmutzen / Aşkı kirletmek

Anlamsal olarak anlaşılabilir olan bu deyim, yapı ve sözcükler bakımından birebir aktarılmıştır. Aşk (die Liebe) ve kirletmek (beschmutzen) sözcükleri sözcüğü sözcüğüne çeviri tekniğiyle çevrilmişlerdir.

27. So schön wie der vierzehnte Tag des Mondes / Ayın ondördü gibi çok güzel

28. Vierzig Nächte, vierzig Tage heiraten / Kırk gün kırk gece düğün yapmak

29. Vierzig Beile oder vierzig Pferde / Kırk katır mı, kırk satır mı?

Bu deyimler Almancada, daha çok Türk ve Arap masallarının tercüme edilmesiyle birlikte tanınmaya başlanmıştır. Ancak ilk deyimdeki *ayın on dördü*, *der vierzehnte Tag* olarak değil, *der Vollmond* olarak tercüme edilmektedir. Burada ise deyimler, yapı ve sözcük bakımından incelendiğinden, deyimlerin sözcüğü sözcüğüne çevrildiği görülmüştür. Ayın on dördü (der vierzehnte Tag des Mondes) ve güzel (schön) sözcükleri birebir aktarılmışlardır. Aynı şekilde kırk gün (vierzig Tage) ve kırk gece (vierzig Nächte) ile kırk katır (vierzig Pferde) ve kırk satır (vierzig Beile) ifadeleri de sözcüğü sözcüğüne çevrilmişlerdir.

30.Geduldstein / Sabır taşı

Yine bu ifade de Almancada Türk masallarının tercümesiyle birlikte bilinmeye başlanmıştır. Sabır (der Geduld) ve taş (der Stein) sözcüklerinin birebir karşılığı olan Geduldstein sözcüğü olduğu gibi aktarılmıştır.

31. Die Liebe ist ein leichter Vogel, setzt sich leicht irgendwo hin, aber steht schwer auf / Aşk hafif bir kuştur; bir yere kolay konar ama zor kalkar

Buradaki ifadede, sözcükler ve yapı olduğu gibi aktarılmıştır, anlam bakımından ise benzetme söz konusu olduğundan dolayı her iki dildeki okuyucu tümcenin anlamını doğru tasvir edebilecektir. Aşk (die Liebe) leicht (hafif/kolay), bir yer (irgendwo), konmak (setzen), zor (schwer) ve kalkmak (aufstehen) sözcükleri birebir aktarılmışlardır.

32. Schau auf das Kind wie auf deine eigenen Augen / Çocuğa gözün gibi bak.

Yapı bakımından birebir çevrilmiş olan deyim, anlam bakımından anlam kargaşasına neden olabilecektir ve açıklanması gereken bir deyimdir. Sözcükler birebir aktarılmışlardır. Çocuk (das Kind) gözün gibi (wie deine eigenen Augen) ve bakmak (schauen) sözcükleri sözcüğü sözcüğüne çevrilmişlerdir.

33. Zeliha brannte für Yusuf / Zeliha Yusuf için yanıp tutuşuyordu

Gerek anlam bakımından, gerekse yapı ve sözcükler bakımından doğrudan aktarılmış olan bu deyim, sözcüğü sözcüğüne çeviri için verilebilecek en iyi örneklerden birisidir bu eserde. Zeliha ve Yusuf isimleri başta olmak üzere, için (für) ve yanıp tutuşmak (brennen) sözcükleri birebir aktarılmışlardır.

34. Kein Staub auf die Ehre kommen lassen / Şerefine toz kondurmamak

Sözcüğü sözcüğüne çevrilmiş olan bu tümcede de, yapı ve sözcükler doğrudan aktarılmışlardır. Şeref (die Ehre), toz (der Staub) ve kondurmak (kommen lassen) sözcükleri birebir aktarılmışlardır.

35. Liebe ist ein Hemd aus Feuer / Aşk ateşten bir gömlek

Yine Türk ve Arap masallarından tercüme edilmesiyle Almancada tanınmış olan bir deyimdir yukarıdaki deyim. Anlam bakımından anlaşılır olan deyim, sözcüğü sözcüğüne çevrilmiştir ve yapı bakımından da olduğu gibi aktarılmıştır. Aşk (die Liebe) ateş (Feuer) ve gömlek (Hemd) sözcüğü sözcüğüne çevrilmişlerdir.

36. Drücke mir einen Stein auf das Herz / Kalbimin üzerine bir taş bas.

Anlam karmaşasına neden olabilecek bu deyim, yapı ve sözcükler bakımından sözcüğü sözcüğüne çeviri tekniğiyle çevrilmiştir. Kalp (das Herz) üzerine (auf) bir taş (ein Stein) ve basmak (drücken) sözcükleri, doğrudan aktarılmışlardır.

37. Ich kann nicht meinen Durst löschen / Susuzluğumu dindiremiyorum.

Almancada aynı anlamı veren bu deyim, yapı ve sözcükler açısından da birebir aktarılmıştır. Susuzluk (Durst) ve dindirememek (nicht löschen können) ifadeleri sözcüğü sözcüğüne çevrilmişlerdir.

38. Irgendeine Stelle bleibt immer nackt / Bir taraf hep açıkta kalıyor.

Anlam bakımından anlaşılır olan bu deyim, sözcüğü sözcüğüne çevrilmiştir. Hem yapı, hem de sözcükler birebir aktarılmışlardır. Bir taraf (irgendeine Stelle) hep (immer) açıkta (nackt) ve kalmak (bleiben) sözcükleri doğrudan aktarılmışlardır.

39. Einen Schuh für einen Stein tauschen / Bir pabucu bir taşla değiş tokuş etmek

Deyim olarak ne Türkçe'de ne de Almanca'da bu haliyle mevcut olan yukarıdaki ifadeler, bu sebeple bağlam dışı olarak anlam kargaşasına neden olacaktır. Yapı bakımından ise yapı ve sözcükler doğrudan aktarılmışlardır. Pabuç (der Schuh), taş (der Stein) değiş tokuş etmek (tauschen) sözcükleri sözcüğü sözcüğüne tercüme edilmişlerdir.

40. Rauch, rauch, das nimmt dir dein Herzbrennen weg, das setzt dein Herz wieder auf seinen Platz / Çek içine çek, yüreğindeki yangını söndürür, Kalbini tekrar yerine koyar

Bu ifade de yapı bakımından birebir çevrilmiştir, sözcükler de sözcüğü sözcüğüne aktarılmışlardır. Sadece *söndürmek* fiilinde, *auslöschen* yerine *wegnehmen* fiili kullanılmıştır. Çek içine, çek (Rauch, rauch), yüreğindeki yangın (das Herzbrennen), söndürmek (wegnehmen), kalp (das Herz), tekrar (wieder), yerine koymak (auf seinen Platz setzen) sözcükleri anlam olarak birbirlerini tam karşılamaktadırlar.

41. Wem soll ich denn klagen, Herz / Kime dert yanayım deli gönül

Türkçe'de yaygın olarak kullanılan bu deyim, yapı bakımından birebir aktarılmıştır. Ancak eserin orijinalinden Tercüme edilmiş olan Türkçe metinde, çevirmen deli gönül demeyi uygun görnüştür. Çalışmamız, edebi metin analizi olmadığından dolayı, biz burada sadece yapı ve sözcüklere odaklanmakla yetineceğiz. Dolayısıyla, tümce anlam bakımından Almanca'da bağlam dışında da anlaşılmaktadır. Benzer bir ifadeyi Almanlar da kullanmaktadır: Ach Gott, wem soll ich klagen (Halk şarkısı – Volkslied). Kime (wem) dert yanayım (soll ich klagen) ve gönül (Herz) sözcükleri sözcüğü sözcüğüne çevrilmişlerdir.

42. Lasst euer Händeringen / El ovuşturmayı bırak

Bu deyim her iki dilde de aynı anlamda kullanılmaktadır, bu yüzden bağlam dışında da kolayca anlaşılacaktır. El ovuşturmak (Händeringen) ve bırakmak (lassen) sözcükleri her iki dilin öz sözcükleridir ve anlamlarının yanı sıra yapısal olarak da doğrudan aktarılmışlardır.

43. Wer an seinem eigenen Tod nicht schuld ist, verkürzt sein eigenes Leben nicht / kendi ölümünden sorumlu olmayan kişi ömrünü kısaltılmış sayılmaz

Deyimden ziyade bir özlü sözü andıran yukarıdaki ifade, bağlam dışında da anlaşılmaktadır. Yapı ve sözcükler, sözcüğü sözcüğüne çevrilmişlerdir. Kendi (sein eigenes), ölüm (der Tod), sorumlu olmak (schuld sein), kişi (wer) ömrünü (sein Leben) kısaltmak (verkürzen) sözcükleri birebir aktarılmışlardır.

44. Die Polizei hatte das halbe Haus dem Boden gleichgemacht / Polisler yarım evi yerle bir etti

Bu deyim, her iki dilde de mevcuttur ve birbirlerini tam olarak karşılamaktadır. Yerle bir etmek, dem Boden gleich machen deyimiyle örtüşmektedir. Burada, yapı ve sözcükler

yine birebir aktarılmışlardır. Polisler (die Polizei), yarım evi (das halbe Haus) yerle bir etmek (dem Boden gleich machen) sözcükleri sözcüğü sözcüğüne çevrilmişlerdir.

45. KriegenFedern, werden Truthahn / Tüylenip hindi gibi kabarırlar

Bu ifade, bağlam olmadan anlam karmaşasına neden olacaktır, çünkü tek başına doğru bir anlam çıkarmak Alman okuyucu için çok mümkün olmayacaktır. Yapı bakımından ise *kabarmak* fiili dışında birebir çeviri söz konusudur. Tüylenmek (Federn kriegen) ve hindi (Truthahn) sözcükleri sözcüğü sözcüğüne çevrilmişlerdir.

46. Sie nähen ihren Busen jeden Tag hoch oder flopp lassen ihn runterhängen / Göğüslerini her gün arşa dikerler ya da langadanak salıverirler.

Tam bir sözcüğü sözcüğüne çeviri örneği sayılabilir yukarıdaki deyim. Özellikle dikmek fiilinin düz anlam olarak çevrilerek nähen fiili ile karşılanması, sözcüğü sözcüğüne (Wort für Wort) çeviri tekniğine güzel bir örnektir. Burada edebi açıdan bir inceleme yapılmış olsaydı, cümlenin anlamına uygun olarak *dikmek, hochrichten* şeklinde çevrilmeliydi. Ancak amacımıza uygun olarak burada yapı ve sözcüklerin birebir çevrilmesi bizim için önem arz etmektedir. Buna göre, tümce yapı ve sözcükler bakımından sözcüğü sözcüğüne çevrilmiştir. Göğüsler (die Busen), her gün (jeden Tag), arşa (hoch) dikmek (nähen), ya da (oder), langadanak (flopp), salıvermek (runterhängen) sözcükleri birebir aktarılmıştır.

47. Beim Kragen dich, beim Halse packen / Yakandan tutup ümüğünü sıkmak.

Sözcüklerin birebir karşılandığı bu ifadede, yaka (der Kragen), tutmak (packen) ve ümüğünü sıkmak (den Hals packen) doğrudan çevrilmişlerdir. Söz dizimsel olarak ise tutmak (packen) tümce öbeklerinin ortak fiili olarak kullanılmıştır.

48. Beine abhacken und zu Hause bleiben / Dizini Kırıp evinde oturmak

Yine sözcüğü sözcüğüne çeviriye güzel bir örnek olarak yukarıdaki deyim gösterilebilir. Zira dizini kırmak (Beine abhacken), sözlükteki ana anlam dikkate alınarak çevrilmiştir ve Özdamar'ın üslubunu yansıtmaktadır. Tümce yapı ve sözcükler açısından birebir aktarılmıştır, anlam olarak ise kesinlikle bir anlam karmaşasına yol açmaktadır. Diz (die Beine), kırmak (abhacken), evde (zu Hause) ve oturmak (bleiben) sözcükleri birbirlerini karşılamaktadır.

49. Ins Eselparadies schicken / Eşek cennetine göndermek

Yukarıdaki deyim de sözcüğü sözcüğüne çeviri tekniğine uygun olarak yapılmış bir çeviridir. Eşek cenneti (Eselparadies) ve göndermek (schicken) sözcükleri birebir aktarılmışlardır.

50. Bist du närrisch geworden, Eselssohn-Esel. Hör gut zu / Üşüttün mü lan sen, eşoleşek kulaklarını aç dinle.

Sözdizimsel yapısı ve sözcükler birebir aktarılmış olup, tümcenin anlamı, anlam kargaşasına sebep olmaktadır. Özellikle *Eselssohn-Esel*sözcüğünün bağlam dışında Almann okuyucu tarafından anlaşılması mümkün değildir. Üşüttün mü sen (Bist du närrisch geworden), eşoleşek (Eselssohn-Esel) kulaklarını açıp dinlemek (gut zuhören) ifadeleri birbirlerini karşılamaktadır.

51. Hier geht ein Huhn zum Henker / Burada tavuklar cellada gider.

Yapı bakımından ve sözdizimsel kuralları açısından birebir çevrilmiş olan bu deyim, Almancada var olan bir deyimdir (bkz. Duden, Internet) ve ortadan kaybolmak anlamında kullanılmaktadır. Burada (hier), tavuk (das Huhn), cellat (der Henker) ve gitmek (gehen) sözcükeleri sözcüğü sözcüğüne çevrilmişlerdir.

52. Sich auf dem Weg setzen / Yola koyulmak

Bu deyim, her iki dilde de var olan bir deyimdir, bu yüzden anlam karmaşasına sebep olmamaktadır. Yapı bakımından ise birebir aktarılmıştır. Yol (der Weg) ve koyulmak (sich..setzen) sözcükleri birbirlerine karşılık gelmektedir.

53. Allah hat uns begraben / Allah bizi diri diri mezara gömdü.

Ödünç alma çeviri tekniğine de uyan bu ifade, yukarıda izah edilmiştir. Ancak sözcüğü sözcüğüne çeviri açısından incelendiğinde, burada da açıklanmalıdır. Tek başına bir anlam ifade etmeyen bu ifade, anlam kargaşasına sebep olmaktadır ve olduğu gibi çevrilmek suretiyle aktarılmıştır. Allah sözcüğü, Gott olarak çevrilmek yerine, doğrudan ve değiştirilmeden Almancaya aktarılmıştır. Allah (Allah), bizi (uns), mezara gömmek (begraben) sözcükleri, birbirlerini karşılamaktadır.

54. Das kann einen Mann, der keine Zunge im Mund hat, irre machen./ Ağzında dili olmayan bir adam bile çıldırır.

Bu deyim, bağlam dışında anlam karmaşasına neden olmaktadır. Sözcükler, sözcük türüne uygun olarak birbirlerini karşılamaktadırlar. Ağız (der Mund), dil (die Zunge), olmamak (keine…haben) sözcükleri birebir çevrilmişlerdir. Yapı bakımından ise tam karşılığı bulunmamıştır, zira *irre machen, çıldırtmak* olarak çevrilmelidir. Burada ise çıldırmak olarak çevrilmiştir.

55. Meine Augen beissen dich irgendwoher / Gözüm seni bir yerden ısırıyor

Türkçeden aktarılmış olan bu deyim, sözcüğü sözcüğüne çeviriye uygun bir örnektir. Anlam bakımından ise Alman okuyucuya anlamlı bir şey ifade etmemektedir. Göz (die

Auge), seni (dich) bir yerden (irgendwoher) ve ısırmak (beissen) sözcükleri, sözlük anlamında kullanılmışlardır.

56. Ein türkischer Schimmel galoppiert / Bir Türk sütkırı dört nala koşar

Buradaki deyimde de yine birebir çeviri tekniğine örnek bulunmaktadır. Özellikle *süt kırı(Schimmel)* sözcüğü, sözcük türünün sözlükteki anlamına karşılık gelen bir ifadedir. Bağlamdan ayrı olarak anlam karmaşasına yol açacaktır. Yapı bakımından ise birebir aktarılmıştır. Bir (ein), Türk (türkisch), sütkırı (Schimmel) ve dörtnala koşmak (galoppieren) sözcükleri sözcüğü sözcüğüne çevrilmişlerdir.

57. Im Herzen verletzt sein / Gönlü yaralı olmak

Deyim, her iki dilde de bulunmaktadır ve anlam olarak birbirini karşılamaktadır. Yapı bakımından doğrudan aktarılmış olan deyimde, gönül (das Herz) ve yaralı olmak (verletzt sein) sözcükleri birebir çevrilmişlerdir.

58. Warum musst du reich werden, wenn die Krähen dir dein Haus fressen werden / Neden zengin olmak zorundasın eğer Kargalar evini yiyip bitirecekse.

Anlam bakımından bağlam dışında anlaşılması zor olan bu tümce, yapı bakımından doğrudan aktarılmıştır. Neden (warum), zengin olmak (reich werden), zorunda (müssen), eğer (wenn), kargalar (die Krähen), evini (dein Haus) yiyip bitirmek (fressen) sözcükleri birebir çevrilmişlerdir.

59. Meine Phantasie reitet mich wieder / Hayal gücüm gene at koşturuyor

At koşturmak deyimi, Türkçe bir deyimdir ve burada, sözcüğü sözcüğüne çeviri tekniğine uygun olarak Almancaya çevrilmiştir. Ancak tümce bu haliyle Alman okurda anlam karmaşasına neden olacaktır. Sözdizimsel olarak birebir aktarılan tümcede Hayal gücü (die Phantasie) gene (wieder) ve at koşturmak (reiten) sözcükleri birebir aktarılmışlardır.

60. Dein Onkel legt Eier, du brütest sie aus / Amcan yumurtladı sen de kuluçkaya yattın.

Dilbilgisi açısından tümceler birbirini tam karşılamamaktadır, zira Türkçe tümce geçmiş zamanda, Almanca tümce ise geniş zamanda kurulmuştur. ,sözdizimsel açıdan ise birebir aktarım söz konusudur. Amcan (dein Onkel), yumurtlamak (Eier legen), sen (du) ve kuluçkaya yatmak (ausbrüten) sözcükleri birbirlerini sözlük anlamıyla tam olarak karşılamaktadır.

61. Allah soll uns Gutes geben / Allah sonumuzu hayır etsin

Birebir çeviriden ziyade, eşdeğer bir çeviri tekniğinin kullanıldığı bu tümcede, Allah (Allah) ve hayır (Gutes) sözcükleri birebir çeviridir. Diğer ögeler ise tam karşılanamamıştır. Ancak anlam bakımından tümce bağlamdan ayrı olarak da anlaşılmaktadır.

62. Gut , dass der Kerl nicht Herzinfarktus gekriegt hat / İyi ki herif kalpten gitmemiş

Buradaki deyim, birebir çevrilmiştir ve anlam olarak da birbirini karşılamaktadır. Tümcenin yapısı da doğrudan aktarılmıştır. İyi ki (gut, dass), herif (der Kerl), kalpten gitmek (Herzinfarktus kriegen) sözcükleri birebir çevrilmişlerdir.

63. Du zwitscherst über meinen Verstand / Cik cik ötüp aklımı karıştırıyorsun

Yapı bakımından benzeyen tümceler, çevirileri açısından tam karşılanmamıştır. Aklı karışmak deyiminin karşılığı *verwirren* olmalıdır. Bunun dışındaki sözcükler birebir uymaktadır. Cik cik ötmek (zwitschern) ve akıl (Verstand) sözcükleri tam karşılıklarını bulmuşlardır.

64. Er liegt an einer andern Brust / Artık sinesinde bir başkası yatar

Yine burada, tam bir sözcüğü sözcüğüne çeviri sağlanmamıştır. Yapı bakımından uygun olan tümcelerde, sözcükler açısından bir uyumsuzluk göze çarpmaktadır. Artık sözcüğünün karşılığı yoktur. Sine (die Brust) ve yatmak (liegen) birebir çeviriler iken, bir başkası (eine andere) olarak çevrilmiş olmalıydı.

65. Verliebt bin ich nun mal in dich / Sana vurulmuşum bir kere

Anlam bakımından birebir karşılık bulan tümcede, sözdizimsel açıdan tam tutarlılık sağlanmamıştır. *Vurulmuşum bir kere sana*, bizce sözcüğü sözcüğüne çeviriye daha uygun olacaktır. Sözcüklerin çevirisi ise birbirlerine birebir uygun olarak yapılmıştır. Sana (in dich), vurulmak (verlieben) ve bir kere (nun mal) sözcükleri anlam olarak birebir karşılanmıştır.

66. Die drei Männer schlagen / üç adamı tepelemek

Tepelemek yerine *pataklamak* kullanılması durumunda, tümcenin sözcüğü sözcüğüne çevirisi tam olarak yapılmış olacaktır. Yapı bakımından aynı olan deyimlerde, diğer sözcükler birebir çevrilmişlerdir. Üç adam (die drei Männer) sözcükleri birebir çevirilerdir.

67. Aus seinem Mund lief Wasser / Ağzının suyu akıyordu

Sözcüğü sözcüğüne çeviri tekniğine uygun bir deyim olan yukarıdaki deyimde, anlam karmaşası yaşanacaktır. Yapı ve sözcükler birebir çeviri tekniğine uygun olarak

çevrilmişlerdir. Ağız (der Mund), su (das Wasser) ve akmak (laufen) sözcükleri ana anlamında kullanılmışlardır.

68. Fickt sie mit mehreren Männern / Birçok erkekle düzüşür.

Anlam bakımından birebir çevirisi sağlanmış olan tümcede sözcükler birbirine karşılık gelmektedir. Birçok (mehrere), erkek (Männer) ve düzüşmek (ficken) sözcükleri birebir çeviridir.

8.3.4. Eşdeğerlilik (Gleichwertigkeit)

Atasözleri ve deyimlerin çevirisinde kullanılan bu çeviri tekniğinde, aktarılan yapının hedef dildeki üsluba uygun olarak çevrilmesi esastır (Yalçın 2015: 99). Buna göre çevrilen kalıp ifadeler, hedef dildeki eşdeğer kalıp ifadenin bulunmasından ibarettir (Zengin, 2016: 114). Bu bölümdeki deyimler, eşdeğerlilik çeviri tekniği açısından incelenecektir.

1. Müde (im Teller) sitzen / Can çekişmek

Deyimin aslı Türkçedir. Özdamar, deyimi Almancaya aktarırken, eşdeğerlilik açısından değil, daha çok benzetme sanatını kullanarak ifade etmeyi tercih etmiştir. Burada *can çekişmek*, *müde sitzen* olarak ifade edilmiştir. Deyimin aslı *mit dem Tod ringen* olmalıdır ki, hedef kültürün üslubu karşılanmış olsun. Bu açıdan bakıldığına deyimin tam bir eşdeğerliliği söz konusu değildir.

2. Voll mit Polizisten sein / Polis kaynamak

Bu deyimde de tam bir eşdeğerlilik sağlanmamıştır; kaynamak deyiminin eşdeğeri Almancada *wimmeln* olmalıdır. Deyim, betimleme şeklinde ifade edilmiştir.

3. Der Kopf aus dem Platz springen / Beyin yerinden fırlamak

Yukarıdaki deyim, eşdeğer olarak kullanılmıştır. Sözcükler açısından *Beyin, der Kopf* olarak çevrilmiştir ki, *das Gehirn* olması gerekirdi. *Yerinden fırlamak* deyiminde ise eşdeğerlilik *aus dem Platz springen* olarak sağlanmıştır.

4. Lachen nicht / Suratı asık olmak

Bu deyimin eşdeğeri, *eine finstere Miene haben* şeklinde çevrilmiş olmalıdır. Burada ise yine Özdamar, kendi üslubunu tercih ederek, teşbih sanatını kullanmayı yeğlemiştir.

5. Mit dem Mundwinkel erzählen, oberflächlich / Yarım ağızla anlatmak

Mundwinkel ifadesi Almanlar için deyim olarak kullanılan bir ifade değildir ve anlam karmaşasına neden olacaktır. Burada doğru kullanım mit halbem Munde erzählen olmalıdır. Bu deyimle ilgili Balcı (2012), Özdamar'ın deyimin anlaşılmasına yönelik

açıklama yapma gereğini hissederek, oberflächlich (yüzeysel) kelimesini eklemesini ifade etmektedir ki, bu açıklama bile Balcı'ya (2012) göre yeterli gelmemektedir. Çünkü deyimin ifade ettiği isteksizlik, oberflächlich (yüzeysel) kelimesiyle karşılanmamaktadır.

6. Schläfrig / Gözlerinden uyku akmak

Bu deyimin Almanca eşdeğeri, *hundemüde sein/ nach dem Bettzipfel schielen* olmalıdır. (redensarten-index.de-İnternet). Özdamar burada, deyimi sadece açıklamakla yetinmiştir.

7. Nicht mehr sehen / Gözüne perde inmek

Bu deyimin tam eşdeğeri *(etwas) schleierhaft sein* (Redensarten-index.de- İnternet) olarak geçmektedir ve Türkçe deyimi tam olarak karşılamaktadır. Özdamar bu deyimde de yine kendi üslubunu kullanmayı tercih ederek, deyimi Almanca açımlama yaparak ifade etmeyi tercih etmiştir.

8. Unkonzentriert / Dikkat dağılmak

9. Unkonzentriert sein / Dikkatini vermemek

Bu iki deyim, anlam olarak birbirine benzemektedir ve Özdamar tarafından deyiminin aslı yerine, açımlaması kullanılmıştır. Deyimin aslına uygun Almancada çeşitli deyimler olmakla birlikte, bizce en uygunu *(nur) halb dabei sein* deyimidir.

10. Die Sünden sollst du tragen / Günahı senin boynuna

Tam bir eşdeğerliliğin sağlandığı bir deyimdir yukarıdaki tümce. Üslup olarak Almancada *günahı boynuna* deyimi, *die Sünden tragen* olarak kullanılmaktadır.

11. Sich abwenden von / Yüz çevirmek

Bu deyimin eşdeğerlilik çevirisi tam olarak sağlanmıştır ve deyimler her iki dilde aynı anlamda kullanılmaktadır.

12. Die Werke zunichte machen / İşleri boşa çıkarmak

Her iki kültürde de aynı anlamda kullanılan bu deyim, eşdeğerlilik çevirisi açısından birbirini tam olarak karşılamaktadır. İşleri (die Werke) ve boşa çıkarmak (zunichte machen) ifadeleri, eşdeğerdirler.

13. Die Auge da festhalten / Gözleri dikmek

Bu deyimin karşılığını Aygün (2003) göz ile ilgili deyimlerin karşılaştırmalı çalışmasında e*inen Punkt fixieren; unentwegt auf etw. starren* olarak tespit etmiştir. Baktığımızda, Özdamar'ın deyimin eşdeğerini kullanmak yerine açıklayıcı bir tümce içerisinde verdiğini görüyoruz. Göz (die Auge) sözcüğü eşdeğerdir, ancak deyimin diğer sözcükleri eşdeğer değildir.

14. Aus dieser Welt weggehen / Tahtalıköyü boylamak

Tahtalıköyü boylamak deyimini karşılayan en uygun deyim olarak karşımıza *in die Bretter gehen* (Röhrich 1992/I: 255) /*den Sprung in die Kiste tun* (Röhrich, 1992/II: 845) deyimleri çıkmaktadır. Yukarıda ise bu dünyayı terk etmek şeklinde bir karşılık kullanan Özdamar, deyimi açıklayarak kullanmayı uygun görmüştür.

15. Fortwimmern / İnim inim inlemek

Jendraschek (2002), karşılaştırmalı bir çalışmasında *inim inim inlemek* deyimini, *andauerndes Wimmern und Jammern* olarak çevirmiştir (Jendraschek 2002: 98). Yukarıdaki deyimde ise *fortwimmern* şeklinde kullanılmıştır ki, bu haliyle de Türkçe deyimi eşdeğer olarak karşılamaktadır. Araştırdığımızda, *fortwimmern* ifadesinin, eski Almancada *sürekli inlemek* olarak kullanıldığını görmekteyiz (Hoffmann, 1854).

16. Mit scharfen Zungen / Sivri dilleriyle incitmek

Bu deyimin çevirisinde de tam bir eşdeğerlilik sağlanmıştır, çünkü *eine scharfe Zunge haben* (redewendungen-index.de) Almanca sözlüklerde, *saldırgan, incitici veya kırıcı olmak* şeklinde açıklanmaktadır ki, Türkçede de *sivri dilli olmak* deyiminin eşdeğeridir.

17. Schreien / Feryat figan etmek

Bu deyimde de Özdamar'ın, deyimin eşdeğeri yerine açıklamasını yapmayı tercih ettiğini görmekteyiz. Çünkü *schreien,* Türkçede *bağırmak* olarak ifade edilmektedir. Steuerwald (1974) ise feryat etmek deyimini *wehklagen* olarak çevirmiştir (Steuerwald, 1974).

18. Horchen / Kulak kabartmak

Kulak kabartmak deyiminin tam eşdeğeri deyim olarak *die Ohren spitzen* olarak verilmektedir kaynaklarda. Onun dışında ise sözlük anlamı *aufhorchen* olarak ifade edilmektedir (Pons-İnternet). Özdamar ise sadece horchen olarak kullanmayı tercih etmiştir ve dolayısıyla tam eşdeğerlilik sağlanmamıştır.

19. Der Mann das Mädchen zur Frau nehmen / Adam kızla baş göz olmak

Türkçe bir deyim olan *baş göz etmek*, Almancada eşdeğer olarak *unter die Haube bringen* şeklinde çevrilmektedir. Özdamar yine burada, eşdeğer ifadeyi kullanmaktansa, kendi üslubuna göre açıklamayı tercih etmiştir.

21. Du hast gesündigt / Günah işledin

Bu deyim, gerek yapısal olarak, gerekse sözcükler olarak tam bir eşdeğerlilik sağlamaktadır. *Günah işlemek* deyiminin Almancası, *sündigen* olarak verilmektedir. Dilbilgisel olarak da eşdeğer olan deyimde Özdamar, tam bir eşdeğerlilik sağlamıştır.

21. Klatschen / Dedikodu yapmak

Yukarıdaki deyimde yine tam bir eşdeğerlilik sağlanmıştır, çünkü *dedikodu yapmak* deyiminin tam karşılığı sözlüklerde *klatschen* olarak verilmektedir.

22. Ins Gesicht hauen / Okkalı bir tokat atmak

Okkalı bir tokat atmak deyiminin eşdeğeri Almancada *eine saftige Ohrfeige geben* olmalıdır. Çoğu deyimlerde göze çarpan açıklama üslubunu Özdamar, burada da kullanmıştır ve deyimi açıklayarak *suratına vurmak* olarak ifade etmiştir.

23. Erstaunen / Hayrete düşmek

24. Hochschwanger sein / Karnı burnunda olmak

Yukarıdaki iki deyim, anlam olarak her iki dilde ve kültürde birbirlerinin eşdeğer çevirileridir ve Özdamar tarafından eşdeğer olarak sağlanmışlardır.

25. Der Mensch den Menschen brauchen / Komşu komşunun külüne muhtaç olmak

Bu deyim, Türkçe bir deyimdir ve Almancada eşdeğeri bulunmamaktadır. Araştırmalarımızda, deyimi Almanca karşılayabilecek bir deyim olarak *jemandem zur Seite stehen* (birine destek olmak) deyimini tespit ettik. Dolayısıyla Özdamar da deyimi, açıklayarak ifade etme yoluna gitmiştir.

26. Ähneln / Hık demiş burnundan düşmek

Deyimin Almanca eşdeğeri *sich ähneln wie ein Ei dem anderen*olarak verilmektedir (Redewendungen-index.de). Özdamar ise deyimi açıklayarak ifade etmiştir ve sadece *ähneln* (benzemek) fiilini kullanmıştır.

27. Auf dem Weg sein /Yola düşmek

Yola (auf den Weg) ve düşmek (begeben) olarak çevrildiğinde, tam eşdeğer olan yukarıdaki deyimi, *yolda olmak* (auf dem Weg sein) şeklinde ifade etmiştir Özdamar. Bu haliyle tam eşdeğerlilik sağlanmamıştır.

28. Kein Wort sagen / Ağzı bıçak açmamak

29. Schimpfen / Sövüp saymak

Yukarıdaki deyimler anlamca birbirlerine eşdeğerdir ve doğru olarak kullanılmışlardır.

30. In dem Moment / Kaşla göz arasında

Deyim her iki dilde de eşdeğer anlamdadır ve burada eşdeğer çeviriye uygun olarak kullanılmıştır.

31. Empfehlen / Yabana atmamak

(Etwas) empfehlen deyiminin Türkçe anlamı *bir şeyi tavsiye etmek* olarak verilmektedir. Tersine, *yabana atmama'*nın anlamı da *in Erwägung ziehen*deyimine eşdeğerdir. Bu durumda yukarıdaki ifadede bir eşdeğerlilik sağlanmamıştır; ancak anlamca yakın bir sözcüğün kullanılması tercih edilmiştir. Metnin orijinali Almanca olduğuna göre, burada çevirmen *empfehlen* fiilini karşılayacak olan *tavsiye etmek* deyimini tercih etmeliydi bizce.

32. Kohlkopf / Kot kafa

Almanca anlam olarak Kohlkopf, boş konuşan, geveze, koca kafalı olarak karşımıza çıkmaktadır. Aynen Türkçede de kot kafalı, Karadeniz yöresinde ortaya çıkmış, koca kafalı, ahmak veya aptal anlamında bir deyimdir. Buna göre, yukarıdaki deyim her iki kültürde de eşdeğer anlama sahiptir ve birbirinin karşılığıdır.

33. Nicht Schaffen / Çuvallamak

Almancadan yola çıktığımızda, *nicht schaffen* deyimi *bir işi beceremek, üstesinden gelememek* anlamındadır. *Çuvallamak* deyiminin karşılığı ise *scheitern* şeklinde verilmiştir. Bu durumda yukarıdaki ifadeler birbirine eşdeğer olmamaktadır.

34. Eine große Sehnsucht kriegen /Burnunda tütmek

Burnunda tütmek deyimi, hasret çekmenin bir ifadesidir. *Sehnsucht kriegen* de yine hasret çekmenin Almanca karşılığıdır. Buna göre yukarıdaki deyimde bir eşdeğerliliğin sağlandığı görülmektedir.

35. Dichten / Türkü yakmak

Türkü yakmak deyimi, Türk kültürüne has bir ifadedir ve bu haliyle Almancada bulunmamaktadır. Böylesi bir durumda en doğrusu, deyime en yakın ifadeyi bulmaktır ki Özdamar da burada deyime en yakın ifade olan dichten fiilini kullanmıştır.

36. Hochschwanger sein / Karnında burnunda olmak

Eserde iki yerde aynı şekilde kullanılmış olan deyim, daha önce de ifade edildiği gibi her iki dilde de anlamca eşdeğerdir.

37. Sich streiten / Dalaşmak

Her iki dilde de anlamca eşdeğer olan bu deyim, karşılıklı olarak kavga etmek anlamına gelmektedir ve kuralına uygun olarak çevrilmiştir.

38. Mein armer Kopf reicht nicht / Kafam basmıyor

Özdamar bu deyimi kendi üslubuna uygun olarak kullanmayı tercih etmiştir; daha önce de ifade ettiğimiz şekilde yazar, Türk kültürünü Almancaya yansıtarak kullandığı tümcelerde, Türkçe deyimleri Türkçede ifade edilen şekliyle Almancaya aktararak kullanmaktadır. Bu deyimde de bahsedilen üslup şekli göze çarpmaktadır. Kafası basmamak deyimi, Türkçe düşünce tarzında, ancak Almanca sözcüklerle karşılanmıştır.

39. Sehr beunruhigt sein / İçine Kurt düşmek

İçine kurt düşmek deyimi huzursuzlanmak, kuşkulanmak anlamına gelmektedir ve bunların Almanca karşılığı *beunruhigt sein* şeklindedir. Buna göre yukarıdaki deyim, eşdeğer olarak kullanılmıştır.

40. So klein sein / El kadar olmak

Küçüklüğü ifade etmek adına kullanılan *el kadar* deyimi, çok küçük, küçücük anlamına gelmektedir. *So klein* ifadesi de yine çok küçük, küçücük anlamını karşılamaktadır ki, burada eşdeğerliliğin sağlandığı görülmektedir.

41. Die Traurigheit überleben / Üzüntüleri bastırmak

Üzüntü (die Traurigkeit) ve bastırmak (überwinden; syn. überleben) sözcükleri anlam olarak birbirlerine eşdeğer olmaktadır. Böylece yukarıdaki deyimde eşdeğerlilik çevirisi sağlanmıştır.

42. Spinnen / Kafayı yemek

Araştırdığımızda, sözlüklerde *spinnen* fiilinin kafayı yemek anlamında kullanıldığı görülmüştür; dolayısıyla yukarıdaki deyimde eşdeğerlilik çevirisi tam olarak karşılanmıştır.

43. Sehr nett sein / Cana yakın olmak

Bu deyim, her iki dilde de aynı anlamı karşılamaktadır ve dolayısıyla eşdeğer bir çeviridir.

44. Behalten / Alıkoymak

Sözlük anlamları arasında *behalten* bulunan *alıkoymak* deyimi, burada eşdeğer olarak kullanılmıştır.

45. Viel lesen / Çok kitap devirmek

Viel lesen, çok okumak anlamına gelen bir ifadedir. Çok kitap devirmek deyimi ise yine çok okumak, kitapları okuyup bitirmek anlamına gelmektedir; burada eşdeğer olarak sözcüklerin birebir aynısından ziyade, anlamın birbirini karşılaması gerekmektedir. Dolayısıyla yukarıdaki ifadelerin eşdeğer olduklarını kabul edebiliriz.

46. Lust kriegen / Ayranı kabarmak

Lust kriegen deyimini araştırdığımızda, triebhaftes Verlangen (Redewendungen-index.de), yani şehevi istek anlamını karşıladığını tespit ettik. Ayranı kabarmak deyimi ise yine şehvet duygusunun oluşması anlamına gelmektedir. Bu durumda yukarıdaki deyimin eşdeğeri sağlanmıştır.

47. Warum musst du reich werden, wenn die Krähen dir dein Haus fressen werden / Neden zengin olmak zorundasın eğer Kargalar evini yiyip bitirecekse?

Yukarıdaki ifadenin ne Almancasını, ne de Türkçesini deyim olarak bulamadık. Sadece *yiyip bitirmek* olarak baktığımızda, eşdeğeri olan *fressen* ifadesini tespit ettik. Ancak tümcenin diğer ögeleri, deyimin birer parçası değil, Özdamar'ın üslubuna göre bağlam içerisinde anlaşılabilecek bir tümcedir ve eserde akrabaların zengin olan adamın malına göz koymalarına yönelik yazılmış bir ifadedir.

48. Weghören / Kulak ardı edilmek

Weghören ifadesinin eş anlamlısı, *absichtlich nicht hin-, zuhören* (duden.de) olarak verilmektedir ki, Türkçede *kulak ardı etmek* deyimini eşdeğer olarak karşılamaktadır.

49. In Wahrheit sein / Aslı astarı nedir

Bir işin aslı astarı sorulduğunda, o işin gerçeğinin ne olduğu merak edilmektedir Türkçede. Almancada ise in Wahrheit (gerçekte), yine bir şeyin gerçeğinin ne olduğunu ifade etmek için kullanılmaktadır. Eşdeğerlilik çeviri tekniğine göre burada deyimin tam karşılığı sağlanmıştır.

50. Pendeln / Mekik dokumak

Pendeln ifadesi, düzenli olarak iki nokta arasında gidip gelmek anlamına gelmektedir Almancada. Türkçede ise bunun eşdeğeri *mekik dokumak*tır ve doğru aktarılmıştır.

51. Sich schenken lassen / Hediye koparmak

Sich schenken lassen, kendisine hediye verilmesini sağlamak anlamını taşımaktadır Almancada. Türkçede hediye koparmak da bu durumla aynı anlama gelmektedir, yani birinden kendisine hediye verilmesini sağlamak anlamı vardır. Burada da her iki dilde bir eşdeğerlilik çevirisi sağlanmıştır.

52. Bald werden sie nicht mehr da sein / Yerinden yeller esecek

Yerinde yeller esmek deyiminin anlamı, artık bulunmamak, yok olmak şeklinde verilmiştir sözlükte (TDK). Almanca ifade edildiğinde, deyimin eşdeğeri *nicht mehr da sein, fehlen* olarak karşımıza çıkmaktadır. Yukarıdaki ifadede buna göre gerekli eşdeğerlilik sağlanmıştır.

53. Mir ist egal / Bana hava hoş

Sözlük araştırmamızda egal sein deyiminin karşılığı, hava hoş, fark etmez şeklinde verilmiştir (Langenscheidt). Buna göre yukarıdaki deyimin her iki dilde anlamları eşdeğerdir ve deyim uygun olarak çevrilmiştir.

54. Bekloppt sein / Kafayı yemek

Bekloppt sein deyimi konuşma dilinde kullanılan bir deyimdir ve eş anlamlarından bir tanesi de (geistig) beschränkt olarak verilmiştir sözlükte (Langenscheidt), deyimin Tükçe çevirisi akıl hastasıdır. Türkçe konuşma dilinde ise akıl hastası kişiler için *kafayı yemek* deyimi kullanılmaktadır. Buna göre yukarıdaki deyimin eşanlamlı olarak sağlandığı söylenebilir.

55. Schützen / Arka çıkmak

Arka çıkmak deyiminin Türkçe anlamı korumaktır; Almanca karşılığı ise schützen olarak verilmektedir. Dolayısıyla burada da çeviri eşdeğer olarak verilmiştir.

56. Die Scheiße fehlte / Bokun yerinde yeller esiyordu.

TDK sözlüğünde daha önce baktığımız *yerinde yeller esmek* deyiminin karşılığı olarak artık bulunmamak, yok olmak olduğunu tespit etmiştik; deyimin Almanca karşılığının ise *nicht mehr da sein, fehlen* olarak verildiğini ifade etmiştik. Buna göre buradaki deyimin de eşdeğer çeviri tekniğine uygun çevrildiğini söyleyebiliriz.

57. Ich ahne und vermute / İçime doğuyor

Langenscheidt sözlüğünde *içine doğmak* deyiminin karşılığı *ahnen* olarak verilmiştir ve dolayısıyla burada eşdeğerdir; ayrıca ahnen ve vermuten birbirinin eş anlamı olan kelimelerdir ve Özdamar tarafından her ikisi birlikte tercih edilmiştir.

58. Blödsinn habe ich selbst genug / Yeterince zırvam var

Blödsinn haben deyimi araştırıldığında, karşımıza anlam olarak *eşeklik, saçma, zırva*anlamları çıkmaktadır (Langenscheidt); böylece bu deyimde de birebir eşdeğer çeviri yapıldığını ifade edebiliriz.

59. Bleich stehen / Beti benzi sararmak

Bu örneğin Almanca eşdeğerini araştırdığımızda, karşımıza *vergilben, bleich werden, erbleichen* anlamları çıkmaktadır. Bu deyimin Türkçe eşdeğeri de beti benzi atmak/sararmak şeklindedir ve doğru olarak karşılanmıştır.

60. Besoffen sein / Dut gibi sarhoş olmak

Daha önce karşılığını zil zurna sarhoş olmak şeklinde tespit ettiğimiz besoffen sein deyiminin Almanca eş anlamlısı blau sein olarak verilmektedir (Langenscheidt) ki bunun

karşılığını da aynı sözlük bize dut gibi olmak şeklinde vermektedir. Buna dayanarak yukarıdaki deyimin eşdeğer olduğu sonucuna varmaktayız.

8.3.5. Açımlama (Erklärung)

Bir ifadenin hedef dilde karşılığının olmaması durumunda, o ifadeyi bir dipnot veya ara sözcük vasıtasıyla açıklamaya açımlama denmektedir. Aksoy (2002) buna *ekleme yoluyla çeviri veya açıklama* adını vermektedir (Aksoy, 2002: 92). Aşağıda bu duruma uyan deyimler bulunmaktadır:

1. weinen / İki göz iki çeşme ağlamak

Bu örnekte Almanca *weinen* olarak verilen ifadenin Türkçe açımlaması yapılarak, *iki göz ikiçeşme* sözcükleri eklenmiştir ve bu şekilde açımlama tekniği kullanılmıştır.

2. Mit dem Gesicht berühren / yüz sürmek

Yukarıdaki örnekte ise *yüz sürmek* deyiminin Almanca açımlaması yapılarak (*yüzüyle dokunmak*) çevirisi sağlanmıştır.

3. Hungern / Açlıktan nefesi kokmak

Hungern, Almancada açlık çekmek anlamındadır; burada ise *açlıktan nefesi kokmak* şeklinde kullanılarak açıklama yoluyla çevirisi yapılmıştır.

4. Wenn ich nur einmal so winke, finde ich 50 Bauern / Elimi sallasam ellisi

Açımlama tekniğine bu eserde verilebilecek en güzel örneklerden bir tanesi, yukarıdaki deyimdir. Çünkü Türkçe anlamında oldukça kısa ifade edilen deyim, ancak yukarıdaki sözcüklerin (wenn ich nur mal so winke, finde ich 50 Bauern – eğer bu şekilde bir defa elimi sallasam, elli çiftçi bulurum) eklenmesiyle bir anlam kazanmaktadır ve Alman okuyuculara karşılık bulmaktadır.

5. Ohne weiteren Umstand, denk ich, wir schütteln uns die Hände und gehen ab. / Tez elden el sıkışıp ayrılalım.

Yine bu deyim de, yukarıdaki deyime benzer şekilde çevrilmiştir. *Tez elden* ifadesi *ohne weiteren Umstand, denke ich* şeklinde, *el sıkışıp ayrılalım* ifadesi ise *wir schütteln uns die Hände und gehen ab* şeklinde açıklayıcı sözcüklerin eklenmesiyle açımlanmıştır.

8.4. Kalıp İfadeler

Mutterzunge adlı eserde 11 tane kalıp ifade tespit edilmiştir. Bu kalıp ifadelerin 9 tanesi (%84,61) *Sözcüğü Sözcüğüne Çeviri (Wort für Wort)* ve 2 tanesi (%15,39) *Eşdeğerlilik (Gleichwertigkeit)* tekniğine göre çevrilmiştir. Bunları teker teker analiz edecek olursak;

8.4.1. Sözcüğü Sözcüğüne (Wort Für Wort) Çevrilen Kalıp İfadeler

1. Meine Schöne / Güzelim

Kalıp ifade, yapı ve sözcükler bakımından Almancaya birebir aktarılarak sözcüğü sözcüğüne çeviri tekniğine uygun bir biçimde çevrilmiştir.

2. Allah soll euch alle verfluchen Inschallah / Allah hepinizin belasını versin inşallah

Bu örnekte, Allah (Allah), hepiniz (euch alle), bela vermek (verfluchen) sözcükleri kullanılarak birebir çevrilmişlerdir. Tümcenin yapısı da birebir aktarılmıştır.

3. Dieses Verbot ist so, wie wenn die Hälfte von meinem Kopf abgeschnitten ist. / Bu yasak kafamın yarısını kesilmesi gibi bir şeydi.

Yapı ve sözcükler birebir aktarılmışlardır bu tümcede, sözcüklerin çevirisi de birebir sağlanmıştır: Bu yasak (dieses Verbot), kafamın yarısı (die Hälfte von meinem Kopf), kesilmesi (abgeschnitten sein) gibi bir şey (so…wie wenn).

4.Vierzig Beile oder vierzig Pferde?/ Kırk katır mı, kırk satır mı?

Sözcüğü sözcüğüne çeviri tekniğinin uygulandığı bu örnekte, yapı ve sözcükler birbirine karşılık gelecek şekilde çevrilmişlerdir. Kırk (vierzig), katır (Pferde) ve satır (Beile) sözcükleri anlam olarak birbirine denktir.

5. Ich bin Wörtersammlerin / Ben kelime toplayıcısıyım.

Özdamar'ın üslubuna uygun bir kelimedir *Wörtersammlerin*, çünkü o kendi kimliğini aramaya çıktığı yolculukta, kelimelerden yola çıkmaktadır; kelimeler onu kimliğine götürmektedir. Buna uygun olarak bulduğu ifade ise *kelime toplayıcısı*dır (Wörtersammlerin). Buna göre yukarıdaki örnekteki yapı ve sözcükleri incelediğimizde, her ikisinin de uygun bir şekilde birebir çevrildiğini görmekteyiz.

6. Der Vater knackte gerade seine Läuse auf seiner Brust. / Baba o sırada bağrındaki bitleri kırıyordu.

Bu örnekte geçen *Läuse knacken* ifadesi, Türkçede *bit kırmak* olarak karşılanmaktadır. Tümceyi analiz ettiğimizde, yapısının ve sözcüklerin birebir

aktarıldıklarını görmekteyiz. Buna göre Baba (der Vater), o sırada (gerade), bağrındaki (auf seiner Brust), bitleri (Läuse) ve kırmak (knacken) sözcükleri sözcüğü sözcüğüne çeviri tekniği bakımından doğru çevrilmişlerdir.

7. Er setzt sich mit dem Teufel auf die Wolke und frisst meinen Regen / Şeytanın askeri, şeytanla beraber bir bulutun üzerine binip rahmetimi yer.

Bu örnekte de yapı ve sözcükler birebir çevrilmişlerdir. Tümcenin Türkçe çevirisinde ise açımlama tekniğinin de kullanıldığını görmekteyiz, çünkü tümcenin Almanca orijinalinde *şeytanın askeri* ifadesi bulunmamaktadır, çevirmenin eklemesidir. Diğer sözcükler ise birebir karşılanmıştır: Şeytanla beraber (mit dem Teufel), bulut (die Wolke) üzerine (auf), binmek (setzen) rahmet (Regen) ve yemek (fressen).

8. Ich nehme etwas vom Bart und setze es mir in den Schnurrbart. Ich nehme es vom Schnurrbart und setze es mir in den Bart. Es reicht nicht./Sakalımdan bir tutam alıyorum bıyığıma ekliyorum. Bıyığımdan bir tutam alıp sakalıma ekliyorum. Yetmiyor.

Örnekte, üç adet tümce birden çevrilmiştir. Yapı bakımından analiz ettiğimizde, tümcelerin doğru aktarıldıklarını görüyoruz. Sakal (der Bart), bir tutam (etwas), almak (nehmen), bıyık (Schnurrbart), eklemek (setzen) ve yetmiyor (es reicht nicht) sözcükleri anlam olarak birbirlerini karşılamaktadır.

9. Kopfdurchfall haben /Kafa ishalı olmak

Burada da Özdamar'ın kendine özgü kelime türetme üslubuna uygun bir kelime çıkmaktadır karşımıza. *Kopfdurchfall* sözcüğü, Türkçe'ye *kafa ishali* şeklinde çevrilmektedir. Yukarıdaki örnekte de Kafa ishali (Kopfdurchfall) ve olmak (haben) sözcükleri anlam olarak her iki dilde aynıdır.

8.4.2. Eşdeğerlilik (Gleichwertigkeit) Tekniğine göre çevrilen Kalıp İfadeler

1. Sich amüsieren /Vur patlasın çal oynasın

Örnekteki kalıp ifade, eşdeğerlik tekniğine uygun bir şekilde çevrilmiştir. Çünkü sich amüsieren ifadesi, eğlenmek şeklinde çevrilmektedir. Vur patlasın çal oynasın kalıbı da, eğlence ortamları için söylenen bir ifadedir ve eşdeğer olarak bu şekilde aktarılabilir.

2. In Wahrheit sein /Aslı astarı nedir

Daha önce de analiz ettiğimiz bu ifadede, eşdeğerliliğin sağlandığını tespit etmiştik. Buna göre *aslı astarı* ifadesinin Türkçe eşdeğeri gerçek sözcüğüdür. Sözcüğün Almanca karşılığı da *Wahrheit* olarak verilmektedir.

8.5. Genel Değerlendirme

Bu çalışmada Emine Sevgi Özdamar'ın *Mutterzunge / Annedili* adlı eserindeki atasözleri, deyimler ve kalıp ifadeleri tek tek bulunarak, tablo halinde sunulmuştur. Akabinde çeviri teknikleri bakımından gruplandırılmış olan bu ifadelerin, hangi çeviri tekniğine göre çevrildiklerine ilişkin analizler yapılmıştır. Çalışmada, toplam 180 adet atasözü, deyim ve kalıp ifade incelenmiştir. Bu ifadelerden 21'i atasözü, 148 tanesi deyim ve 11 tanesi kalıp ifade olarak kullanılmıştır ve çeviri tekniği açısından gruplandırılarak analiz edilmiştir.

Atasözlerinde kullanılan çeviri tekniği ağırlıklı olarak Sözcüğü Sözcüğüne Çeviri Tekniği (Wort für Wort) iken (%95,23), Eşdeğerlilik (Gleichwertigkeit) Çeviri Tekniğine ise sadece bir tek atasözünde (%4,77) rastlanmıştır.

Deyimlerde ise tüm çeviri tekniklerinin kullanıldığı gözlenmiştir. Bunlardan en fazla kullanılan teknik, 68 adet deyimde Sözcüğü Sözcüğüne Çeviri (Wort für Wort) Tekniği olmuştur (%45,94). Diğer teknikler sırasıyla 60 adet deyimde Eşdeğerlilik (Gleichwertigkeit) Çeviri Tekniği (%40,54), 15 adet deyimde Öykünme (Nachahmung) Çeviri Tekniği (%10,13), 5 adet deyimde Açımlama (Erklärung) Çeviri Tekniği (%3,37) ve 2 adet deyimde de Ödünç Alma/Aktarma (Übertragen) Çeviri Tekniği (%1,35) olmuştur.

Kalıp ifadelere ilişkin analizlerde ise 9 adet ifadede yine ağırlıklı olarak Sözcüğü Sözcüğüne (Wort für Wort) Çeviri Tekniğinin(%84,61) kullanılmış olduğu göze çarparken, Eşdeğerlilik (Gleichwertigkeit) Çeviri Tekniğinin ise sadece iki tane kalıp ifadede kullanıldığı (%15,39) yaptığımız analizlerde ortaya çıkmıştır. Bu sonuca göre incelediğimiz eserde Emine Sevgi Özdamar'ın, ağırlıklı olarak Sözcüğü Sözcüğüne Çeviri Tekniğini ve Eşdeğerlilik Çeviri Tekniğini kullandığı tespit edilirken, diğer Çeviri Teknikleri olan Öykünme, Açımlama ve Ödünç Alma/ Aktarma Çeviri Tekniklerinden daha az faydalandığı yaptığımız analizler sonucunda ortaya çıkmıştır.

9. SONUÇ

Çalışmamızın giriş bölümünden sonraki ikinci bölümde edebiyat bilimciler tarafından çokça tartışılan göçmen edebiyatı kavramını ele aldık. Bu kavramın sosyo-kültürel ve siyasi gelişmelere bağlı olarak farklı dönemlerde değişikliğe uğradığı, bundan dolayı Almanya'da yaşayan Türklerin oluşturduğu edebiyat için *gurbetçi edebiyatı* (Ausländerliteratur), *konuk işçi edebiyatı* (Gastarbeiterliteratur), *ezilenler edebiyatı* (Literatur der Betroffenheit), g*öçmen edebiyatı* (Migrantenliteratur) veya *sürgün edebiyatı* (Exilliteratur) gibi çok çeşitli kavramların kullanıldığı tespit edilmiştir. Halk türküleri ve manilerin saz eşliğinde seslendirilmesiyle başlayan göçmen edebiyatında (Pazarkaya, 1985: 17; Öztürk, 2001: 2). daha sonra şiir, roman tarzında eserler de verilmiştir. Konu seçkisi Almanya'da yaşayan Türklerin Almanlarla ilişkileri üzerine şekillenmiş, birinci kuşakta ağırlıklı olarak yabancı kültür içinde yaşamanın olumsuz etkileri, ağır iş koşulları, dil sorunu, memleket hasreti, yalnızlık, toplumdan soyutlanma, memlekete dönüş beklentisi işlenmiştir (Balcı, 2017: 6; Kocadoru, 2004: 134; Sölçün, 2007: 136). İkinci kuşakta değişen yaşam koşullarına bağlı olarak karma kültür, benlik sorunu, entegrasyon, asimilasyon, arada kalmışlık, kimlik arayışı gibi konular ağırlık kazanmıştır (Kuruyazıcı, 1990: 98; Balcı, 2017: 65, Kocadoru, 2003: 21). Üçüncü kuşakta ise Alman kültürüne uyum, bir arada yaşama gibi konulara yer verilmiştir.

Üçüncü bölümde Emine Sevgi Özdamar'ın eserlerine dair bilgiler aktarılmıştır. Özdamar'ın en çok tartışılan özelliği dil kullanımıdır. Onun, diğer bütün göçmen yazarlardan farklı bir dil kullanımı vardır ve bu dil kullanımı tüm dikkatleri onun eserlerine çekmektedir. Bu dilsel kullanım özellikle yanlış anlaşılmalara veya anlaşılmamalara sebep verdiğinden dolayı sıklıkla eleştirilmiştir (Zierau, 2009: 74). Özdamar, kullandığı dilde sembollere ve zıtlıklara bolca yer vermektedir. Hem Alman kültürünü hem de Türk kültürünü yansıttığı ifadelerinde, o dildeki kalıbı olduğu gibi, kelimesi kelimesine çevirmesiyle, iki kültürün ne kadar iç içe olduğunu da yansıtmak istemiştir. Belki de bu tarz bir anlatım biçimiyle, dilin kültürün ayrılmaz bir parçası ve aynı zamanda da kültürü yansıtan bir ayna olduğunu göstermek istemiştir. Bu yaklaşım aslında birinci kuşak göçmenlerin kullandığı ve konuk işçi dili (Gastarbeitersprache) olarak adlandırılan dili anımsatmaktadır.

Dördüncü bölümde kitap, tez, makale gibi akademik çalışmaların büyük bir kısmının Özdamar'ın *Hayat Bir Kervansaray* adlı eseriyle ilgili olduğu tespit edilmiş, *Mutterzunge* adlı eser üzerine yapılan araştırmaların diğer eserleri ele alan araştırmalara oranla daha az olduğu gözlemlenmiştir. Ayrıca, çalışmamızın çıkış noktasını oluşturan *Mutterzunge* adlı eserdeki dilsel yapılar ve bunların Türkçeye aktarımı konusunda yapılmış bir çalışmaya rastlanmamıştır. Beşinci bölüm ise çalışmamızın yapı taşını oluşturan çeviri teknikleri oluşmaktadır. Bu bölümde ödünç alma, öykünme, sözcüğü sözcüğüne çeviri, yer değiştirme, dönüştürüm, eşdeğerlik, açımlama ve uyarlamadan oluşan sekiz çeviri tekniği irdelenmiş, örnekleriyle birlikte teker teker açıklanmıştır.

9.1. Sonuç

Uygulama bölümünden elde edilen verilerin analizi doğrultusunda varılan sonuç şu şekildedir:

- Emine Sevgi Özdamar'ın *Mutterzunge* adlı eserinde şaşırtıcı derecede yüksek bir atasözü, deyim ve kalıp ifade kullanımına rastlanmıştır. 21'i atasözü, 148'i deyim ve 11'i kalıp ifade olmak üzere toplam 180 kullanım tespit edilmiştir.
- Eserde kullanılan 148 deyimin çevri teknikleri bağlamında dağılımı aşağıdaki gibidir. Dört deyimde iki farklı çeviri yaklaşımı tespit edilmiştir:
    1. Ödünç Alma/Aktarma (Übertragen): 2 (%1,35)
    2. Öykünme (Nachahmung): 15 (%10,13)
    3. Sözcüğü Sözcüğüne Çeviri (Wort für Wort): 68 (%45,94)
    4. Eşdeğerlilik (Gleichwertigkeit): 60 (%40,54)
    5. Açımlama (Erklärung): 5 (%3,37)
- Eserde kullanılan 21 atasözünün çevri teknikleri bağlamında dağılımı aşağıdaki gibidir:
    1. Sözcüğü Sözcüğüne Çeviri (Wort für Wort): 20 (%95,23)
    2. Eşdeğerlilik (Gleichwertigkeit): 1 (%4,77)
- Eserde kullanılan 11 kalıp ifadenin çevri teknikleri bağlamında dağılımı aşağıdaki gibidir:
    1. Sözcüğü Sözcüğüne Çeviri (Wort für Wort): 9 (%84,61)
    2. Eşdeğerlilik (Gleichwertigkeit): 2 (%15,39)
- Toplamda, Emine Sevgi Özdamar'ın *Mutterzunge* adlı eserindeki atasözü, deyim ve kalıp ifadelerin Türkçeye çevirisinde en çok *Sözcüğü Sözcüğüne Çeviri* (Wort für Wort-Übersetzung) tekniğinin kullanıldığını görmekteyiz (99 defa /%54,39). Bu

çeviri tekniğini 63 kullanımla (%34,61) *Eşdeğerlilik* tekniği takip etmektedir. *Öykünme* 15 (%8,24), *Açımlama* 5 (%2,74) ve *Ödünç Alma* 2 (%1,09) kere kullanılmıştır. Dolayısıyla eserde toplam beş (5) farklı çeviri tekniğine rastlanmıştır.

- Almanca ve Türkçe, farklı dil ailelerinden gelmelerinden dolayı farklı sözdizimsel yapılara sahiptirler. Çeviri teknikleri listesinde yer alan *Yer Değiştirme* (Formwechsel) tekniği sözdizimsel yapının değiştirilmesi üzerine odaklandığı ve ele alınan örneklerin tümünde sözdizimsel değişiklik meydana geldiği için bu tekniği ayrıca ele alma ihtiyacı duyulmamıştır. Eserde *Uyarlama* (Adaptation) tekniğine ise hiç rastlanmamıştır.

9.2. Öneriler

Yürüttüğümüz çalışma ve uygulamada, yukarıda da görüldüğü üzere, çarpıcı sonuçlar elde edilmiştir. Örneğin, Özdamar'ın 120 sayfadan oluşan *Mutterzunge* adlı eserinde toplam 180 adet deyim, atasözü ve kalıp ifade kullanımına rastlanmıştır. Bu kadar yoğun deyim, atasözü ve kalıp ifade kullanımı edebi eserlerde nadir görülen bir yaklaşımdır. Bu 180 kullanımın %54,39'unun *Sözcüğü Sözcüğüne Çeviri* yöntemine göre hedef dile aktarılması okurda yüksek oranlı bir anlaşılmazlık durumu ortaya çıkarmaktadır. Çünkü bu çeviri yöntemine göre hedef dile aktarılan dilsel kullanımların hedef dilde karşılıkları tam anlamını yakalayamamaktadır. Bundan dolayı, edebi çevirilerde kaynak eserde yer alan dilsel ifadelerin hedef dile sözcüğü sözcüğüne değil de eşdeğer karşılıklarıyla çevrilmesi daha faydalı olacaktır.

10. KAYNAKÇA

Akgün, A. (2015). "Edebiyatımızda Göç ve Göçmen Edebiyatları Üzerine Bir Değerlendirme", Göç Dergisi, Mayıs 2015, C. II, Sa. 1, s. 69-84.

Aksoy, N. B. (2002). Geçmişten Günümüze Yazın Çevirisi. İstanbul: İmge Yayınları

Aktaş, T. (1996). Çeviri İşlemine Genel Bir Bakış. Orsen Matbaacılık.

Amodeo, I (1996). Die Heimat heißt Babylon. Zur Literatur ausländischer Autoren in der Bundesrepublik Deutschland. Opladen: (hg. mit C. Ortner-Buchberger).

Arabacıoğlu, B. (2005). Emine Sevgi Özdamar'ın 'Seltsame Sterne Starren Zur Erde' adlı romanında edebi yorum bilgisi olarak 'üçüncü yer' kavramı ve bir ders önerisi(Yayımlanmamış doktora tezi). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Arslan, M. (2010). Emine Sevgi Özdamar'ın 'Hayat Bir Kervansaray' adlı romanında çocuk-aile ilişkisi. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Arslanoğlu, İ. (2016). Bilimsel Yöntem ve Araştırma Teknikleri. Ankara: Gazi Kitapevi.

Aslan, F. &Aksöz, A.S. (2002). Zur Übersetzung von kulturspezifischen Elementen bei literarischen Texten aus didaktischer und methodischer Perspektive. *Ege Alman Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*: IV. Edebi Çeviri ve Kültür Transferi Özel Sayısı, 335 – 346.

Asutay, H. (2014). Göçmen Edebiyatı. Yazarlar Sözlüğü – Almanya'da yazan ve yaşayan Türk-Alman Edebiyatı. Paradigma Akademi Yayınları, Edirne.

Asutay, H. / Çelik, J. A. (2015). "Göçmen Yazını Yazarı Emine Sevgi Özdamar'ın "Mutterzunge" Adlı Eserinde Dilsizlik Sorunsalına Bakış" Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi Aralık, Cilt 17, sayı 2, s. 281-294.

Aygün, M. (2003). Türkçe Ve Almanca'da "Göz'le İlgili Deyimler"in İncelenmesi. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi Fırat University Journal of Social Science Cilt: 13, Sayı: 1, Sayfa: 71-88.

Balcı, U. (2012). Kontrastıve Untersuchung deutscher und türkıscher Realien anhand der Erzählung "Mutterzunge" von Emine Sevgi Özdamar. İçinde: Zehra, G. (Edt). Türk Alman Isgücü Anlasması nın 50 Yılında Almanya Türkleri, Anadolu Üniversitesi, Yurtdısında Yasayan Türk Vatandaslarının Sorunlarını Arastırma Merkezi Yayınları, ISBN:978-975-06-1250-3. S. 13-25

Balcı, U. (2017). Migrantenliteratur im DAF-Unterricht. AV Akademikerverlag, Saarbrücken.

Baykan, A. (2005). Sosyo-Kültürel Faktörlerin Çevirideki Rolü. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, (14), 177-197.

Beaugrande, R. A. (1978). Factors in a Theory of Poetic Translation. Van Gorcum.

Bennani, B. (1981). Translating Arabic Poetry. Translation Spectrum, State Universty of New York Press, s.135-139.

Bläsing, U. (1994). Tschuwaschische Sprichwörter und sprichwörtliche Redensarten. Harrassowitz Verlag, Wiesbaden

Bölükmeşe, E. (2009). Barbara Frischmuth'un 'Das Verschwinden des Schattens in der Sonne' eseri ile Emine Sevgi Özdamar'ın 'Seltsame Sterne starren zur Erde' eserlerinde yabancı imgesi. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Breger, C. (1999). Meine Herren, spielt in meinem Gesicht ein Affe? Strategien der Mimikry in Texten von Emine S. Özdamar und Yoko Tawada. Gelbin, Konuk, and Piesche 30–59.

Brunner, M. E. (2004). ,,Migration ist eine Hinreise. Es gibt kein Zuhause, zu dem zurück kann.” Der Migrationsdiskurs in Romanen deutsch – türkischer Autoren und Autorinnen. In: Die andere Deutsche Literatur. Hg. Von Manfred Durzak & Nilüfer Kuruyazıcı, Würzburg, S.71-91.

Bullivant, K. (2004), "Zafer Şenocaks Atlas des tropischen Deutschland; damals und heute," in: Die andere Deutsche Literatur, Istanbuler Vorträge, Hrsg.: Manfred Durzak & Nilüfer Kuruyazıcı (Würzburg: Königshausen&Neumann Verlag), S. 91-96.

Collès L. (2013). Passage des frontières. Études de didactique du français et de l’interculturel. Louvain-la-Neuve : UCL, Presses universitaires de Louvain.

Das Ausland. (1871). Wochenschrift für Länder- u. Völkerkunde. 44. Cilt, Augsburg.

Demirciler, D.Y. (2016) V. S. Naipaul'un Taklitçiler romanında ve Emine Sevgi Özdamar'ın Haliçli Köprü romanında taklitçilik incelemesi. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Demirel, Ö. (2002). Kuramdan Uygulamaya Eğitimde Program Geliştirme. Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Doğan, B. (2000). Emine Sevgi Özdamar’ın “Hayat Bir Kervansaray, İki Kapısı Var, Birinden Girdim, Diğerinden Çıktım” Adlı Eseri ile Alev Tekinay’ın “Ağlayan Nar” Adlı Eserinde İçerik Karşılaştırması. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Bursa: Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Düringsfeld O./Düringsfeld I. (1875). Sprichwörter der germanischen und romanischen Sprachen. 1. Cilt Leipzig.

Ekiz T. (2006). Almanca Yazan Türklerde Metinlerarasılık. Çankaya Üniversitesi Yayınları, Ankara.

Ekiz, T. (2007). Avrupa Türk Edebiyatı ve bir temsilcisi: Emine Sevgi Özdamar. Çankaya Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi, Journal of Arts and Sciences Sayı: 7, s. 33-47.

Hoffmann, W. (1854). Vollständigstes Wörterbuch der deutschen Sprache. Bd.II, Hübner Verlag, Leipzig.

İnan, M.S. (2008). Alman Edebiyat Tarihi, D.Ü. Basımevi Müdürlüğü

Jendraschek, G. (2002). Semantische Eigenschaften Von Ideophonen Im Türkischen. München: LINCOM Europa (Edition Linguistik, 30).

Kırgız Karak, Ş. (2016). Emine Sevgi Özdamar'ın "Annedili" Adlı Eserinde Bellek ve Bilinç Akışı Tekniği. Turkish Migration Conference 2016, Viyana, Avusturya, 12-15 Temmuz 2016, s.41-46.

Karakuş, M. (2001), "Yüksel Pazarkaya ile göçmen yazını üzerine bir söyleşi," in: Gurbeti Vatan Edenler; Almanca Yazan Almanyalı Türkler, Hrsg.: Karakuş, Mahmut & Nilüfer Kuruyazıcı (Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları), S. 73-82.

Karakuş, M. / Kuruyazıcı, N. (Hgg) (2001). Gurbeti Vatan Edenler; Almanca Yazan Almanyalı Türkler. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.

Karakuş, M . (2012). Heimatbilder in der interkulturellen Literatur und ihre Bedeutung für die interkulturelle Kommunikation sprachlicher Grenzverkehr bei Emine Sevgi Özdamar. Alman Dili ve Edebiyatı Dergisi, 0 (12), 95-113.

Karpeles, G. (hg) (2014). Heinrich Heines Autobiografie: Nach seinen Werken, Briefen und Gesprächen Severus Verlag, Hamburg.

Kocadoru, Y. (1997). Zwischen Ost-Westlicher Ästhetik, Deutschsprachige Literatur von Türken. Birlik Ofset, Eskişehir.

Kocadoru, Y. (2003), *Geçmişten Günümüze Almanya'da Almanca Yazan Türkler ve Emine Sevgi Özdamar*, Eskişehir: Rema Matbaacılık.

Kocadoru, Y. (2004), "Die dritte Generation von türkischen Autoren in Deutschland – neue Wege, neue Themen," in: *Die andere Deutsche Literatur, Istanbuler Vorträge,* Hrsg.: Durzak, Manfred & Nilüfer Kuruyazıcı (Würzburg: Königshausen&Neumann Verlag), S.134-139.

Koller, W. (1997). Einführung in die Übersetzungswissenschaft. 5. aktual. Auflage. (UTB für Wissenschaft: Uni-Taschenbücher, 819). Quelle&Meyer Verlag, Wiesbaden.

Köprülü, S. G. (2006). Emine Sevgi Özdamar'ın 'Hayat Bir Kervansaray' adlı romanındaki kültürel engeller. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Kuruyazıcı, N. (1990), "Stand und Perspektiven der türkischen Migrantenliteratur unter dem Aspekt des ‚Fremden' in der deutschsprachigen Literatur," in: *Begegnung mit dem „Fremden", Grenzen-Traditionen-Vergleiche. Akten des VII. internationalen Germanisten-Kongress, Tokyo 1990*, Hrsg.: Iwasaki, Eijiro (München: Iudicium Verlag), S. 93-100.

Kuruyazıcı, N. (2001). Deutschsprachige Literatur fremdkultureller Autoren und ihr Beitrag zum Fremdverstehen. Alman Dili ve Edebiyatı Dergisi 12, S.24

Lachmann, G. (2007). Tödliche Toleranz. Die Muslime und unsere offene Gesellschaft. Mit einem Beitrag von Ayaan Hirsi Ali über die Situation der muslimischen Frauen. Piper Verlag, München/Zürich.

Lange, A. (1996), *Migrationsliteratur – Ein Gegenstand der interkulturellen Paedagogik?*, Frankfurt: IKO Verlag.

Meriç, A. (2008). Emine Sevgi Özdamar'ın çokdilli Mutterzunge adlı eserindeki çeviri sorunsalı. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Muğla: Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Newmark, P. (1981). Approaches to Translation. Pergamen Press.

Özdamar, E. S. (1992). Das Leben ist eine Karawanserei hat zwei Türen aus einer kam ich rein aus der anderen ging ich raus. Kiepenheuer & Witsch Verlag, Köln.

Özdamar, E. S. (1998). Die Brücke vom goldenen Horn. Kiepenheuer & Witsch Verlag, Köln.

Özdamar, E. S. (2002). Mutterzunge. 2.Auflage. Rotbuch Verlag, Berlin.

Özdamar, E. S. (2013). Annedili. İletişim yayıncılık A. Ş., İstanbul.

Özhan, K.M. (2010). Dilsel norm ve dil kullanımı ilişkisi bağlamında Emine Sevgi Özdamar'ın 'Hayat Bir Kervansaray' eserinin incelenmesi - girişim araştırması. (Yayımlanmamış Doktora Lisans Tezi). Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Öztürk, A. O. (2001), *Alamanya Türküleri; Türk Göçmen Edebiyatının Sözlü / Öncü Kolu,* Ankara: Kültür Bakanlığı.

Öztürk, A. O. / Balcı, U. (2006). Herta Müller ve Emine Sevgi Özdamar'da dilsel yapıların kullanımı. II. Uluslararası Karşılaştırmalı Edebiyatbilim Kongresi, Sakarya Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Alman Dili ve Edebiyatı Bölümü, Kongre Bildirileri, Cilt: I. Sakarya Üniversitesi Basımevi, Sakarya, 35-49.

Pazarkaya, Y. (1985); "Stimmen des Zorns und der Einsamkeit in Bitterland. Wie die Bundesrepublik Deutschland zum Thema der neuen türkischen Literatur wurde," in: *Zeitschrift für Kulturaustausch; ... aber die Fremde ist in mir. Migrationserfahrung und Deutschlandbild in der türkischen Literatur der Gegenwart (2. Aufl.),* Hrsg.: Lorenz, Günter W. & Y. Pazarkaya (Stuttgart: Publiziert vom Institut für Auslandsbeziehungen), S. 16-27.

Pınar, Y. (2007). Emine Sevgi Özdamar'ın 'Hayat bir kervansaray' adlı romanının eser merkezli yorumlanması. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Prunc, E. (2002). Einführung in die Translationswissenschaft. Band 1: Orientierungs-rahmen. 2.erweiterte und verbesserte Auflage Graz: Graz Translation Studies.

Röhrıch, L. (1992). Das große Lexikon der sprichwörtlichen Redensarten. Band 1, A bis Ham. ISBN 3451220814.Herder Verlag, Freiburg im Breisgau.

Röhrıch, L. (1992). Das große Lexikon der sprichwörtlichen Redensarten. Band 2, Han bis Sai.: ISBN 3451220822.Herder Verlag, Freiburg im Breisgau.

Rösch, H. (1992), *Migrationsliteratur im interkulturellen Kontext. Eine didaktische Studie zur Literatur von Aras Ören, Aysel Özakın, Franco Biondi und Rafik Schami*, Frankfurt: IKO Verlag.

Schemann, H. (1995). German/English Dictionary of Idioms, Routledge New York.

Schemann, H. (2011). Deutsche Idiomatik: Wörterbuch der deutschen Redewendungen im Kontext. De Gruyter Verlag, Göttingen.

Sölçün, S. (2007), "Literatur der türkischen Minderheit," in: *Interkulturelle Literatur in Deutschland. Ein Handbuch*, Hrsg.: Chiellino, Carmine (Stuttgart: J.B. Metzler Verlag), S. 135- 152.

Steuerwald, K. (1974). Almanca -Türkçe Sözlük. Harrassowitz Verlag, Wiesbaden.

Stolze, R. (2013). Çeviri Kuramları Giriş, (Çev.: E. Durukan), İstanbul: Değişim Yay.

Tekinay, A. (1997*),* "In drei Sprachen leben," in: *Denn du tanzt auf einem Seil; Positionen deutschsprachiger MigrantInnenliteratur*, Hrsg.: Fischer, Sabine & M. McGowan, (Tübingen: Stauffenburg Verlag), S.27-33.

Timuroğlu, S. (2010). *"Anne Dili' Arayışında Minör Bir Roman: Hayat Bir Kervansaray".* Lacivert Öykü ve Şiir Dergisi 33 (Mayıs- Haziran 2010): 61-68.

Tunner, E. (2004). ‘‘Über die Wchselwirkungen zwischen Leben und Schreiben, am Schreiben gehen’; Emine Sevgi Özdamar," in: Die andere Deutsche Literatur, Istanbuler Vorträge, Hrsg.: Manfred Durzak & Nilüfer Kuruyazıcı (Würzburg: Könıgshausen&Neumann Verlag), S. 162-165.

Turhan, M. (1994). Kültür Değişmeleri (Sosyal Psikoloji Bakımından Bir Teknik), İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları.

Usal, A. ve Kuşluvan, Z. (2002). Davranış Bilimleri, Sosyal Psikoloji, İzmir: Barış Yayınları.

Uygur, S. M., & Baykan, E. (2007). Kültür Turizmi Ve Turizmin Kültürel Kültür Turizmi Ve Turizmin Kültürel Varlıklar Üzerindeki Etkileri. Journal of Commerce, (2), S.30-49.

Wierschke, A. (1996). Schreiben als Selbstbehauptung: Kulturkonflikt und Identität in den Werken von Aysel Özakin, Alev Tekinay und Emine Sevgi Özdamar: mit Interviews. IKO Verlag, Frankfurt am Main.

Witte, H. (2000). Die Kulturkompetenz des Translators. Begriffliche Grundlegung und Didaktisierung. Stauffenburg-Verlag. Tübingen.

(2007). (Studien zur Translation, Bd. 9) Prunc, Erich: Einführung in die Translationswissenschaft. Band 1: Orientierungsrahmen. 2., erweiterte und verbesserte Auflage Graz: Graz Translation Studies 2002.

Yalçın, P. (2015). Çeviri Stratejileri. Kuram ve Uygulama. Ankara: Grafiker Yayınları.

Yano, H. (2007), „Migrationsgeschichte,“ in: *Interkulturelle Literatur in Deutschland. Ein Handbuch*, Hrsg.: Chiellino, Carmine (Stuttgart: J.B. Metzler Verlag), S. 1-17.

Yazıcı, M. (2007). Yazılı Çeviri Edinci. Multilingual.

Yıldırm, A. , Şimşek, H. (2013). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. Ankara: Seçkin Yayınları

Yılmaz, H. (2008). Almanya'da Türk Göçmen Edebiyatı: Emine Sevgi Özdamar'ın (roman) üçlemesinde sosyal drama ve transformasyon. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: Fatih Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Zengin, D. (2016). *Edebi Çevirinin Özellikleri.* Tiydem Yayıncılık, Kayseri.

Zengin, E. (2011). Berlin- Türk Göçmen Edebiyatında Bir Metropol: Aras Ören, Emine Sevgi Özdamar ve Yade Kara’nın Eserlerinde Mekân ve Kimlik. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Zierau, C. (2009). Wenn Wörter auf Wanderschaft gehen… Aspekte kultureller, nationaler und geschlechtsspezifischer Differnzen in deutschsprachiger Migrationsliteratur. Tübingen: Stauffenburg-Verlag.

İnternet Kaynakları

https://www.duden.de/rechtschreibung/Henker

TDK:http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5a4d0f129a2516.06516615Erişim Tarihi 03.01.2018

Langenscheidt https://tr.langenscheidt.com/almanca-turkce Erişim Tarihi 03.01.2018

KİŞİSEL BİGİLER

Ad Soyad **:** Medeni Akgün

Doğum Yeri **:** Batman

Doğum Tarihi **:** 18.02.1984

Medeni Hali **:** Evli

EĞİTİM VE AKADEMİK BİLGİLER

Ortaöğretim **:** Yabancı Dil Ağırlıklı Lise/Batman (2005)

Lisans **:** Dicle Üniversitesi, Almanca Öğretmenliği (2010)

Yabancı Diller **:** Almanca, İngilizce

MESLEKİ BİLGİLER

Özel Doğa Koleji - Almanca Öğretmenliği (2010-2011)

Özel Fırsat Yabancı Dil Kursu- Müdürlük, Almanca Öğretmenliği 2013-2018